

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

25.
Yılı

GÜZEL SANATLAR
TASARIM VE MİMARLIK
FAKÜLTESİ

bilim bizde toplanır
bizden yayılır

İMAS²⁰¹⁷

İÇ MİMARLIK ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

BİLDİRİ TAM METİNLERİ KİTABI

Başkent Üniversitesi
Güzel Sanatlar Tasarım ve
Mimarlık Fakültesi
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

24.04.2017

25.04.2017

İMAS 2017

İÇ MİMARLIK ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

BİLDİRİ TAM METİNLERİ KİTABI

24-25 NİSAN 2017

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ – GÜZEL SANATLAR MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ – AVNİ AKYOL KONFERANS
SALONU / ANKARA

ISBN: 978-605-68615-8-1

Her hakkı saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü kopya edilemez. Kaynak göstermeden alıntı yapılamaz. Başkent Üniversitesi'nin izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ve benzeri yollarla kopya edilip yayımlanamaz.

YAYIN TARİHİ: ŞUBAT 2019

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

Bağlıca Kampüsü Fatih Sultan Mahallesi

Eskişehir Yolu 18.km TR 06790

Etimesgut Ankara

+90 312 246 66 66

Onur Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Haberal [Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Kurucu Rektörü, Yönetim Üst Kurulu Başkanı]
Prof. Dr. Ali Haberal [Başkent Üniversitesi Rektörü]

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Adnan Tepecik, Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Can Mehmet Hersek, Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Ayhan Azzem Aydınöz, Başkent Üniversitesi

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Can Mehmet Hersek, Başkent Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Umut Şumnu, Başkent Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Betül Bilge, Başkent Üniversitesi
Öğr. Gör. İsmail Ferhat Dorkip, Başkent Üniversitesi
Öğr. Gör. Rıza Fatih Mendilcioğlu, Başkent Üniversitesi
Öğr. Gör. Güliz Küçüktaşdemir, Başkent Üniversitesi
Öğr. Gör. Selim Sertel Öztürk, Başkent Üniversitesi
Öğr. Gör. Ekin Can Seyhan, Başkent Üniversitesi
Arş. Gör. Onur Kutluoğlu, Başkent Üniversitesi
Arş. Gör. Çiğdem Yönder, Başkent Üniversitesi
Arş. Gör. Pelin Nane, Başkent Üniversitesi

Bilim Kurulu

Prof. Ayşe Müge Bozdayı, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Prof. B. Burak Kaptan, Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Can Mehmet Hersek, Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Meltem Yılmaz, Hacettepe Üniversitesi
Prof. Meral Nalçakan, Anadolu Üniversitesi
Prof. Pelin Yıldız, Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Uğur Ulaş Dağlı, Doğu Akdeniz Üniversitesi
Doç. Bilge Sayıl Onaran, Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Deniz Hasırcı, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Doç. Dr. Emine Görgül, İstanbul Teknik Üniversitesi
Doç. Gözen Güner Aktaş, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Doç. Hakan Ertek, Hacettepe Üniversitesi
Doç. Nur Ayalp, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Doç. Dr. Osman Demirbaş, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Doç. Dr. Sezin Tanrıöver, Bahçeşehir Üniversitesi
Doç. Dr. Zeynep Tuna Ultav, Yaşar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Betül Bilge, Başkent Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hicran Özalp, Maltepe Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi M. Mesut Çelik, Hacettepe Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Orçun Kepez, Kadir Has Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Orkunt Turgay, İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Şebnem Uzunarslan, İstanbul Gedik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Umut Şumnu, Başkent Üniversitesi

Grafik Tasarım

Arş. Gör. Onur Kutluoğlu

Mesleki uygulama ve eğitim alanındaki geçmişine rağmen, iç mimarlık disiplinine özgü araştırmaların yeterli sayıda olmaması dikkat çekmektedir. Son yıllarda disiplinin kendine özgü bilgi üretimine yönelik çalışmalarda ve bu çalışmaların paylaşıldığı ortamlarda bir artış görülse de, iç mimarlık alanının kendine ait bir söylem oluşturamadığı fark edilmektedir. Bu noktadan hareketle, İMAS - İç Mimarlık Araştırmaları Sempozyumu, iç mimarlık alanına özgü yapılan araştırmaları desteklemeyi, yapılan araştırmaları belgelemeyi ve araştırmalar üzerinden bir tartışma ortamı yaratmayı hedeflemektedir. Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü'nün ev sahipliğinde düzenlenecek olan Sempozyum 24-25 Nisan 2017 tarihinde Bağlıca Kampüsü'nde gerçekleştirilmiştir. Her iki yılda bir tekrarlanacak olan Sempozyum, iç mimarlık meslek disiplini ve kültürüyle ilişkilenen her tür araştırmaya açıktır. Sempozyuma yollanan çalışmalar, konuları ve eğilimlerine göre gruplanmış ve sempozyumun öne çıkan temaları belirlenmiştir. Sempozyuma gönderilen ve bilim kurulu tarafından değerlendirilerek kabul alan tüm özetler sempozyum özet kitapçığında yayınlanmıştır. Ek olarak, etkinlik sırasında alana katkı yaptığı düşünülen sunumlar, sempozyum sonrasında tam metne dönüştürülerek bilimsel bu yayında toplanmıştır.

İÇİNDEKİLER

v **Sempozyum Programı**

Giriş Yazısı

1 DİSİPLİNLER ARA KESİTİNDE İÇ MİMARİ YAKLAŞIMLAR

Bildiriler

- 8 YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN ENDÜSTRİ YAPILARINDA İÇ MEKÂN BAĞLAMINDA KULLANIM SORUNLARI
- 33 GELENEKSEL KONUTTA DOĞAL AHŞAP KULLANIMI
- 53 EĞİTİM SÜRECİNDE “PROFESYONEL” YAKLAŞIM
- 61 SAĞLIK PERSONELİNİN SAĞLIK YAPILARINDAKİ ÇALIŞMA VE DİNLENME MEKÂNLARININ KALİTESİNE BAĞLI MEKÂN ALGISI VE MEMNUNİYETİ
- 72 PALİMPSEST ANKARA'DA KENTİN NÜVESİ, ANLAMI VE BELLEĞİ: GÜVEN PARK'IN GELENEĞİ
- 89 BİLGİYİ YENİDEN ÜRETMEK: “MEKANDA KAVRAM GELİŞTİRME” DERSİ DENEYİMİ ÜZERİNDEN BİR OKUMA
- 103 İÇMİMARLIK EĞİTİMİ DEĞİŞKENLERİ VE HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ İÇMİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI BÖLÜMÜ ÖĞRETİM PROGRAMINA ETKİLERİ
- 116 KÜLTÜR VARLIKLARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ SÜRECİNDE İÇ MİMARLIK DİSİPLİNİ

İMAS 2017 Sempozyum Programı

24 Nisan 2017 Pazartesi Avni Akyol Konferans Salonu

AÇILIŞ KONUŞMALARİ

Prof. Dr. Can Mehmet HERSEK [İçmimarlık ve Çevre Tasarımı, Bölüm Başkanı]
Prof. Dr. Adnan TEPECİK [Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dekanı]

AÇILIŞ SUNUMU

TÜRKİYE'DE İÇ MİMARLIK EĞİTİMİNİN TARİHİ: SADUN ERSİN VE ÖNDER KÜÇÜKERMEN'İN ÖĞRENCİLİK PROJELERİ
Dr. Öğr. Üyesi Umut ŞUMNU

1. OTURUM – Kuram

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Adnan Tepecik

- İÇ MİMARLIKTA BİYOFİLİK TASARIM UYGULAMALARI
Dr. Öğr. Üyesi Rengin Ege ÇORAKÇI
- MEKANIN IŞIK ÜZERİNDEN EDİNDİĞİ KİMLİK VE ANLAM
Soufi MOAZEMİ
- KIŞ UYKUSU: SİNEMANIN COĞRAFİK BİR GÖSTERGE OLARAK İÇ MEKANLA İMTİHANI
Dr. Öğr. Üyesi Veli Şafak UYSAL
- DÜŞÜNCELERİN GERÇEKLEŞMESİNE ARACILIK EDEN MEKÂN KAVRAMININ DAVRANIŞSAL VE ALGISAL YANSIMALARI
Dr. Öğr. Üyesi Orkunt TURGAY

2. OTURUM – Tarih

Oturum Başkanı: Doç. Nur AYALP

- TÜRKİYE'DE İÇ MEKAN TASARIMI KONUSUNDA YAPILMIŞ AKADEMİK ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Emine Banu BURKUT
- MEKÂNDA BELLEK, İZ, PALİMPSEST VE UZLAŞI: YENİŞEHİR'DE KENTSEL İÇ MEKÂN ÖRNEĞİ PARKLAR
Öğr. Gör. Güliz KÜÇÜKTAŞDEMİR
- GÖZEN KÜÇÜKERMEN VE SÜMERBANK MAĞAZALARININ İÇ MEKANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME
Arş. Gör. Çiğdem YÖNDER
Arş. Gör. Onur KUTLUOĞLU
Arş. Gör. Pelin NANE
- "DEMİR AĞLARLA ÖRDÜK ANAYURDU DÖRT BAŞTAN": KAMUSAL ALAN VE KOLEKTİF BELLEK İLE KURULAN İLİŞKİ BAĞLAMINDA ANKARA TREN İSTASYONU [GAR] YAPISI
Öğr. Gör. Selim Sertel ÖZTÜRK

3. OTURUM – Eğitim 1

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Mesut ÇELİK

- İÇ MİMARİ STÜDYO EĞİTİMİNDE YÖNTEM SORUNUNA 3 FARKLI YAKLAŞIM
Doç. Dr. Rabia KÖSE DOĞAN
- İÇ MİMARLIK EĞİTİMİ STAJ SÜRECİ DEĞERLENDİRMESİ
Dr. Öğr. Üyesi. Mehmet Ali ALTIN
Arş. Gör. Ümmü ERTUĞRUL
Arş. Gör. Tuğba LEVENT
- İÇ MİMARLIK TASARIM ATÖLYE DERSLERİ VE BÖLÜM DERSLERİNİN İLİŞKİSİNİN ÖĞRENCİ GÖZÜYLE DEĞERLENDİRİLMESİ
Dr. Öğr. Üyesi M. Selen ABBASOĞLU ERMİYAGİL
- İÇMİMARLIĞI TARTIŞMA ZEMİNİ" OLARAK ENFORMEL EĞİTİM ORTAMI
Dr. Öğr. Üyesi Derya ADIGÜZEL ÖZBEK

25 Nisan 2017 Salı Avni Akyol Konferans Salonu

4. OTURUM – Eğitim 2

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ayhan Azzem AYDINÖZ

1. EĞİTİM SÜRECİNDE “PROFESYONEL” YAKLAŞIM
Öğr. Gör. Murat ÖZDAMAR
2. YÜKSEK ÖĞRETİM VE MESLEKİ UYGULAMA ALANLARI SÜRECİNDE İÇMİMARLIK EĞİTİMİ
Prof. Dr. Hakan Ertek
3. İÇMİMARLIK EĞİTİMİ DEĞİŞKENLERİ VE HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ İÇMİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI BÖLÜMÜ EĞİTİM PROGRAMINA ETKİLERİ
Arş. Gör. Pelin Koçkan ÖZYILDIZ
Arş. Gör. Sırma BİLİR
4. BİLGİYİ YENİDEN ÜRETMEK: “MEKANDA KAVRAM GELİŞTİRME” DERSİ DENEYİMİ ÜZERİNDEN BİR OKUMA
Arş. Gör. Sırma BİLİR
Arş. Gör. Pelin KOÇKAN ÖZYILDIZ

5. OTURUM – Yapılar

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ayşe Müge BOZDAYI

1. KENDİ PROJENİ KENDİN YAP; KAPMÜSTE SENİN DE BİR İMZAN OLSUN
Ayşegül YURTYAPAN SALİMİ
Doç. Dr. Zihni TURKAN
2. SAĞLIK YAPILARINDA İÇ VE DIŞ MEKÂNLARDA KULLANILAN SANATSAL VE DOĞAL ÖGELERİN İYİLEŞMEYE ETKİSİ: DELL ÇOCUK HASTANESİNİN İNCELENMESİ
Begüm GÖKDAĞ
Seçil YAĞLI
3. DOĞAL İŞİĞİN DUYGU DURUM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: SANCAKLAR CAMİ İNCELEMESİ
Gizem SEDEF
Dr. Öğr. Üyesi Kenan Eren ŞANSAL

6. OTURUM – Koruma ve Yeniden İşlevlendirme 1

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Meltem YILMAZ

1. KÜLTÜR VARLIKLARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ SÜRECİNDE İÇMİMARLIK MESLEĞİNİN KATKISI VE ÖNEMİ
Prof. Dr. Can M. HERSEK
2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA ANTALYA KALEİÇİ’NDE BİR YAPININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNE YÖNELİK İÇ MEKÂN TASARIMI STÜDYO DENEYİMİ
Doç. Dr. Sıdıka ÇETİN
Dr. Öğr. Üyesi Berna GÜÇ
Arş. Gör. Duygu KÖSE
Arş. Gör. Elvan KUMTEPE
3. İÇ VE DIŞ ALGISINDA ARA MEKAN OLGUSUNUN GELENEKSEL TÜRK KONUT MİMARİSİ ÜZERİNDEN GÜNÜMÜZE YANSIMALARI
Seçil YAĞLI
4. GELENEKSEL KONUTTA DOĞAL AHŞAP KULLANIMI
Zeynep Fatme NİĞDELİ

7.OTURUM – Koruma ve İşlevlendirme 2

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Can M. HERSEK

1. YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN ENDÜSTRİ YAPILARINDA İÇ MEKÂN BAĞLANIMINDA KULLANIM SORUNLARI
Öznur KARAOĞLU TEKİN
Öğr. Gör. Murat ÖZDAMAR
Soufi MOAZEMİ
Esin FAKIBABA DEDEOĞLU
2. ADANA-MERSİN DEMİRYOLU İSTASYON BİNALARI VE YAKIN ÇEVRESİNİN BİÇİM DİLİNİN İNCELENMESİ
Duygu Merve BULUT
Dr. Öğr. Üyesi Fehime Yeşim GÜRANİ
3. ENDÜSTRİYEL YAPILARIN SANAT MEKANLARINA DÖNÜŞÜMÜ; FONDAZIONE PRADA ÜZERİNDEN BİR İRDELEME
Araş. Gör. Ebru YÜCESAN
Araş. Gör. Betül OZAR

8.OTURUM – Kullanıcılar

Oturum Başkanı: Doç. Gözen GÜNAR AKTAŞ

1. KONUTTA ESNEKLİK VE DEĞİŞEBİLİRLİK KAVRAMLARI
Öğr. Gör. Özgür YAKIN
2. TOPLU KONUTLARDA ESNEK İÇ MEKAN TASARIMINA YÖNELİK KULLANICI ODAKLI BİR MODEL ARAŞTIRMASI
Doç.Dr. Nilüfer Sağlar Onay
Doç.Dr. Banu Garip
Doç.Dr. Ervin Garip
Orkan Z. Güzelci
Cansu Tolunay Berber
Anıl Berber
Serkan Kocabay
3. SAĞLIK PERSONELİNİN SAĞLIK YAPILARINDAKİ ÇALIŞMA VE DİNLENME MEKÂNLARININ KALİTESİNE BAĞLI MEKÂN ALGISI VE MEMNUNİYETİ
Doç.Dr. Gülnur Ballice
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Çetin
Doç.Dr. Zeynep Tuna Ultav

Sempozyum videolarına erişmek için yukarıdaki kare kodu kullanabilirsiniz

DİSİPLİNLER ARA KESİTİNDE İÇ MİMARİ YAKLAŞIMLAR

Doç.Dr. Gözen GÜNER AKTAŞ, Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü,

İç Mimarlık disiplini, yapı ve insan ilişkisini sorgulayan; yapıyı kullanıcı ile birlikte analiz eden; yapı ve kullanıcı arasındaki ilişkiyi işlev, kullanıcı ve estetik parametreleri üzerinden tasarlayan bir disiplindir. İnsan ve mekan iç mimarlık disiplininin temel çalışma alanlarıdır. Mekanı insanlar için, bireylerin mekan içerisindeki yaşamlarına katkı sağlamaya yönelik olarak ele alır. Kaptan [2015] çalışmasında, iç mimarlık disiplininin çalışma alanını şöyle tanımlamıştır.

“İç mimar elinde mekan, insan istek, beğeni ve gereksinimlerine uygun olarak biçimlenirken, kullanıcıların iç mekanda huzurlu ve konforlu yaşamlarına olanak sağlamak amacındadır. Bunu yaparken, tanımlı alanlar, tanımlı işlevler ve en önemlisi, birey temeline indirgenecek nitelikte tanımlı kullanıcı gereksinim ve isteklerine karşılık aramaktadır”

1963 yılında kurulan Uluslararası İç Mimarlar Konfederasyonu (IFI) İç Mimarlık ve Tasarımcılık kavramlarını aşağıdaki gibi tanımlamaktadır: [Demirbaş, 2017]

“İç mimar, iç mekanların seviyeli ve işlevsel olabilmesine ilişkin problemleri tanımlayarak araştıran ve yaratıcılığını ekleyerek çözen; mekan tasarlayan, tasarım analizi de yapan, şantiye denetimi, yapı sistemleri, estetik, iç mekana ilişkin konstrüksiyon bilgisi, donatı, malzeme, ekipman konusunda bilgi veren; iç mekana ilişkin çizim ve dokümanları hazırlamak üzere eğitim ve deneyim sahibi olan kişidir.”

İç Mimarlık mesleği insanın yaşadığı mekanı tanımlama ve anlamlandırma ihtiyacı ile birlikte ele alındığında, ilk insan topluluklarının yaşam mekanlarına kadar uzanan köklü bir tarihe sahip olduğu söylenebilir. Profesyonel bir disiplin olarak kurumsallaşması gerek ülkemizde gerekse dünyada 20. yüzyılın ilk yıllarına tarihlenmektedir. Ülkemizde resmi olarak İç Mimarlık eğitimi 1925 yılında İstanbul'da Sanayi-i Nefise Mekteb-i Ali'si [İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi] bugünkü adıyla Mimar Sinan Üniversitesi'nde başlamıştır. 1954 yılında kurulan İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu [bugünkü adıyla Marmara Üniversitesi] ile devam etmiştir. Sırasıyla, Hacettepe Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesinin ilgili Fakültelerinde İç Mimarlık bölümlerinin açılması ile yaygınlaşmaya başlamıştır.

Günümüzde ülkemizde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde 60'a yakın içmimarlık bölümü binlerce mezun vermektedir. Ülkemizde yasal olarak çalışma hakkı elde eden İç Mimarlar, TMMOB İçmimarlar Odasına bağlı olarak hizmet vermekle yükümlüdür [Kaptan, 1998].

1954 tarihli ve 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği [TMMOB] kanuna dayanarak, TMMOB İçmimarlar Odası 1976 yılında; ülkemizde hizmet veren İçmimarlar'ın yasal çalışma alanlarını belirlemek ve mesleki haklarını korumak için kurulmuş ve hizmet vermeye başlamıştır. İçmimarlar Odası, 16 Eylül 2008 gün ve 26999 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelikle; Türkiye sınırları içinde çalışan İçmimarların çalışma alanları ve yöntemlerini yasal olarak belirlemiştir. "Serbest İçmimarlık Hizmetlerini Uygulama, Tescil ve Mesleki Denetim Yönetmeliği"nin 6. maddesi "Tasarım, uygulama, danışmanlık ve diğer hizmetler" başlığı altında İçmimarların tasarım ve hizmet alanlarını tanımlamıştır. Bu alanlar kısaca şöyle sıralanabilir:

1] İç mekan tasarımı, bu mekânların özgün hareketli-sabit mobilya ve aksesuar tasarımları, 2] İç mekana ait donanım, donatım ve üretimlerinin projelendirilmesi ve uygulanmasını, 3] Eski işlevi günün koşullarına göre yeni tasarım fikirleriyle geliştirme, yenileme ve/veya eski işlevi dışında yeni bir işlev kazandırılacak yapıların iç mekânlarında öngörülecek işlev tadilat projelerinin üretimi ve düzenlenmesini, 4] İç mekana yönelik rölöve ve ölçülendirmeyi, 5] İçmimarlık proje hizmetlerini, 6] İç mekana ilişkin şartnameler, ihale dosyası hazırlanması ve mesleki denetim ve kontrolörlük hizmetlerini, 7] İç mekan dekorasyonunu, 8] Çevre tasarımı, mekan içi proje ve uygulama hizmetlerinde multi-disiplin alanlarına ilişkin öneri üretmeyi, 9] Tasarlanan iç mekana uygun olarak renk, doku ve malzeme seçimi uygulamasını, 10] Fuar standları ve sergi düzenleme ile sergi alanlarının organizasyonu, benzer süreçli tasarım uygulamaları, kurulumlarla gerekli aksesuar ve ortam gereksinimlerinin tasarlanması ve uygulanmasını, 11] Kara, deniz ve hava taşıt araçlarının iç mekan düzenlemelerini, 12] Set ve sahne dekorlarını, 13] İç mekan restorasyonu, restitüsyon ve koruma amaçlı projelerde ilgili eğitimi almış diğer disiplinlerle birlikte iç mekân proje üretilmesi ve uygulanmasını, 14] Sürekli teknik kontrollük ve yapı sürdürülebilirliği üzerine çalışmalarını, 15] Danışmanlık ve müşavirlik hizmetleri [Kaptan,2016]

İç mimarlık disiplini insanı merkezine alan bir yaklaşımla tasarım sorunlarına yaklaşır. İç mimarlık, bir mimari mekânın içinde, kullanıcılara işlevsel, yapısal ve duysal olarak doğru mekansal çözümleri üretmeyi hedefleyen bir disiplindir. Bu tasarım alanı bir taraftan güzel sanatların gerektirdiği plastik değerleri içerirken, diğer taraftan teknik ve fiziki yapı problemini de tasarım bütünlüğü içerisinde çözme durumundadır. İç mimar tasarladığı yapıya, kullanıcı odaklı

olarak hem işlevsel, hem yapısal, hem de estetik açıdan yaklaşmak zorundadır. Yapıya ait, fizyolojik çevre kontrolü, aydınlatma, ergonomi, ısıtma, soğutma termal konfor, iç mekan güvenliği, tesisat gibi teknik konularda çalışmalar üreten bir disiplin aynı zamanda bireyin mekan içerisindeki hareketleri, mekan kullanımı, ihtiyaçları, mekandaki duygusu, mekanda geçirmesi öngörülen zaman gibi bireysel süreçleri de yönetir. Bunun yanı sıra, İçmimarlık disiplini, ait olduğu toplumda yaşanan her türlü süreçten sosyal ve toplumsal yaşamdaki değişimlerden; yaşam tarzları, yaşam kalıpları, sosyal süreçler ve bunlarda yaşanan farklılaşmalardan doğrudan etkilenir [Aktaş, 2014].

Toplumsal ve sosyal yaşamdaki değişimlerin fiziksel çevreleri etkilemesi tüm yapıları çevrelerde gözlemlenir. Ancak, bu değişimin yapı ve şehir ölçeğinde izlenmesi daha uzun bir zamanda gerçekleşirken; iç mekan ölçeğinde bu değişimin izlenmesi, gözlenmesi ve talep edilmesi çok daha hızlı olmaktadır. Toplumsal yaşamda oluşan her türlü değişim, dönüşüm ve gelişim mekansal bir karşılık bulmaktadır. Bu süreç aslında fiziksel çevrelerin tamamında görülür. İçmimarlık disiplini sadece yapı ve yapıya özgü fiziksel süreçleri değil bireysel ve toplumsal süreçleri de takip ederek, bu süreçlerin iç mekan biçimlenişine etkilerini de araştırır, sorgular ve uygular [Aktaş,2005].

Bu süreçler karşılıklı etkileşim ile çok boyutlu olarak katlanarak gelişir. Toplumsal yaşam kalıplarındaki değişim, mekansal değişimlere sebep olur. Buna bağlı olarak ürünler, ürün tercihleri ve beğeniler değişmektedir. Tüm tüketim kalıpları etkilenmekte ve bu durum döngüsel olarak devam etmektedir. İçmimarlık alanı ve iç mekan aslında toplumsal alanda yaşanan her tartışmadan, süreçten ve duruştan etkilenen, bunlara göre şekillenen kimlik kazanan, kimlik değiştirerek yaşayan bir alandır. Özellikle iç mekan tasarımındaki değişim süreçlerinin hızı ve iç mekanın bir tüketim nesnesi haline gelmiş olması ve bunun sosyal parametrelerle olan ilişkileri bu çerçevede üzerinde düşünülmesi ve çalışılması gereken olgulardır.

“Toplum hangi düşünceyi, hangi ideolojiyi, hangi politikayı, hangi yargıyı, hangi doğruyu ne hızla tüketiyorsa; iç mekanlar da o hızda tüketiyor, değişiyor ve yenileniyor.” [Aktaş, 2014]

Araştırmalar insanların yaşamlarının %90'ını iç mekamlarda geçirdiklerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, iç mekamlar toplumsal dönüşümlerin en yoğun, en hızlı, en belirgin biçimde kendini gösterdiği çevrelerdir. Aynı zamanda içmimarlık mekanı kullanan kişilerin eylemleri, kültürel yapısı, sayısı, sosyal ilişkileri, ekonomik durumu, ergonomik, fiziksel ve ruhsal özellikleri gibi, bireysel süreçleri de tasarım parametreleri içerisinde yönetir ve uygulama alanlarına dahil eder. İçmimarlık disiplinindeki tasarım süreçleri içerisinde; hem toplumsal ve sosyal süreçler, hem bireysel süreçler hem de teknik süreçler birbirlerini besleyerek var olmak durumundadır.

İçmimarlık disiplini teknik boyutu ile ele alınırsa, yapı fiziğinin tüm unsurlarını, aydınlatma, havalandırma, sıhhi tesisat, ısıtma, soğutma, iklimlendirme, yapı güvenliği gibi, tasarım süreçlerine dahil eder ve yönetir. Bunun yanı sıra yapı malzemeleri, üretim teknolojileri, üretim detayları ve biraraya gelme ilişkileri ile ilgili süreçleri tasarlar ve yönetir. Bireysel boyutu ile aldığımızda, İçmimarlık disiplini, mekan kullanıcılarını, mekan içerisindeki davranışları, mekanı deneyimleme süreçleri, fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçları, bireysel özellikleri ve farklılıkları ile tasarım sürecine dahil eder. Toplumsal ve sosyal süreçler ile gelişen, yeni eğilimler, değişen ve farklılaşan mekan biçimlenme yöntemleri, “moda”, “trend” , çağdaş yaklaşımlar ve tasarım eğilimleri de mekan biçimlenişinin bir parçası olarak içmimarın tasarım süreçlerinin bir parçası olarak süreç içerisinde yer alır. Bu veriler bütününe etkileşimi, iç mekan organizasyonunda ve tasarımında içmimarların bireysel süreçleri ile etkileyerek içmekan tasarımını oluşturur.

Bu anlamda; iç mekanın ancak, bilimsel, teknik ve sanatsal bilgi ve olanaklarla tasarlanabileceği ve uygulanabileceği ortaya çıkar. Bu verilerden yola çıkarak, “İçmimarlık; insanların gereksinimlerini karşılamak amacıyla belirlenmiş mekanları pratik, estetik ve sembolik işlev açılarından ele alan, insanların fiziksel ve ruhsal özellikleri ve eylemlerine uygun olarak tasarlayan bir meslek alanıdır” diyebiliriz.

Ülkemizde hızlı nüfus artışına paralel olarak, hızlı yapılaşma süreci içmimarlık disiplininin çalışma alanının da oldukça hızlı ve yaygın olarak gelişmesine sebep olmuştur. Ülke genelinde ortalama 500.000 yeni konut için yapı ruhsatı verilmektedir. Turizm sektöründe de içmimarlar; yaz turizmi, kış turizmi, doğa turizmi, termal turizm gibi özelleşen alanlarda yeni yapı tipleri ile birlikte çok geniş alanlarda çalışma olanağına sahiptir. Mağazacılık ve perakende sektöründe de, hızlı yapılaşma hızlı ve çok sayıda mağaza ve alışveriş merkezi üretimi, içmimar ve tasarımcılara yeni çalışma alanları açmaktadır [Aksoy, Kaymaz, 2012]. Farklı ticari işletmeler, restoran, cafe, özel ve kamu kuruluşları, bankalar süreç içerisinde içmimari hizmetlerin kurumsal iletişim ve müşteri memnuniyeti açısından kendilerine kazandırdıklarını algılayarak içmimari hizmetlere daha çok ihtiyaç duymaktadırlar. Özel kullanıcı gruplarına yönelik kreş, okul, yaşlı bakımevi, hastane vb. gibi mekanlar, kullanıcılarının sahip oldukları özel durumlar ile birlikte doğru analiz yapılmış, özelleşmiş tasarım ihtiyaçları ile birlikte ele alınan, tasarım süreçlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu gelişen süreç ve toplumsal farkındalık, iç mimar ve iç mimari hizmetlerin toplumun ve sosyal yaşamın çok farklı alanlarında hizmet veren sektörleri için iç mimarlık disiplinini aranan ve talep edilen bir meslek haline getirmiştir.

Bu tasarım süreçleri, iç mimari tasarımın dinamikleri ve toplumdaki tasarım ihtiyaçları göz önüne alındığında, iç mimarlık disiplini profesyonel yaşam içerisinde: Mekanın, işlevin ve mekan kullanıcısının özelleşmiş ihtiyaçlarını önceleyerek tasarım geliştirme ve uygulama sürecini yönetir. Kullanım veya işlev süreçlerini tamamlamış yapıların, yeniden sosyal yaşama kazandırılması konusunda, yeniden işlevlendirme, koruma ve yaşatma süreçlerinde, kullanıcı, yeni işlev ve çağdaş iç mekan gereklilikleri arasındaki ilişkileri tasarlar ve uygular. Yapı endüstrisi içinde; çok farklı alanlarda malzeme, mobilya, donatı üretimlerinin yapı ve tasarım ile ilişkilendiği noktalarda katkı sağlar. Bu elemanların iç mekan tasarım elemanları olarak yapıya ve iç mimari projeye katkı sağlaması konusunda çözümler üretir. Yapı sistemlerinin [aydınlatma, havalandırma, ısıtma soğutma, sıhhi tesisat ve yapı güvenliği alanlarında, iç mekan tasarımını destekleyen çözümlerin üretilmesinde çözüm ortağı olarak görev alır, yapı, iç mekan tasarımı ve sistemler arasındaki koordinasyonu sağlar. İç mekan tasarımında kullanılan ince yapı malzemelerinin ve donatı elemanlarının [kapı, merdiven, çeşitli doğrama, tavan - yer ve duvar kaplaması, sabit ve hareketli mobilya ile ıslak hacimlerde banyo ve mutfakların donatı elemanları vb.] tasarım, üretim ve yapıya entegrasyon süreçlerinde tasarımcı, uygulayıcı olarak koordinasyonunda görev alır [Kaçar, 1998].

İç mimari disiplinin, farklı bir çok disiplinle, çoğu zaman paralel , çoğu zaman ortaklaşa, çoğu zaman birlikte yürüttüğü, tasarım ve uygulama süreçleri, bu meslek disiplinini bir çok disiplinin ara kesitinde çalışan, üreten ve tasarlayan bir konuma taşımaktadır. İç mimarlık disiplini sosyal ve toplumsal süreçlerdeki değişimleri gözlemleyerek değişen toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenen yeni mekansal biçimlenişleri, işlevsel ve bireysel ihtiyaçlarla birlikte ele alarak, teknik ve yapısal iç mimari çözüm önerileri üretir. Mesleğinin gereği olarak, insan-donanım-mekân sorunlarını alışılmış şekil ve ölçülendirmelerin ötesinde temel verileri ele alarak, yeniden günümüz yaşam koşullarını karşılayacak ama gelecek dönemlerde destek sağlayacak şekilde araştırır, tasarlar. Araç-gereç ve teknoloji alanındaki gelişimleri, mekân ve donanım tasarımlarında etkin biçimde kullanır ve tasarımı bu veriler ile destekler.

TMMOB İçmimarlar Odası, IFI [International Federation of Interior Architects and Designers] gibi ulusal ve uluslararası kuruluşların çalışma programları ve yönetmeliklerinde de belirtildiği çalışma alanları aynı zamanda içmimarlık disiplinini akademik bilgisini üreten, akademik çalışmaların da çalışma alanlarını kapsamaktadır. Akademik anlamda çok hızlı büyüyen ve gelişen bir disiplin olan İçmimarlık disiplininin mesleki ve akademik bilgi üretiminin aynı hızla geliştiğini söylemek mümkün değildir. Bu anlamda Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık

ve Çevre Tasarımı Bölümü, tarafından gerçekleştirilen IMAS 2017, İç Mimarlık Araştırmaları Sempozyumu, akademik bilgi üretimine ve bilgi paylaşımına çok önemli bir katkı sağlamaktadır. İç Mimarlık disiplininin, birçok farklı disiplin ile kesişim noktasında yaptığı çalışmalar sempozyumun çalışma alanları ve İç mimarlık alanında bilgi üretimi yapan akademisyenlerin çalışmalarında da gözlemlenmektedir. IMAS 2017 sempozyumunun çalışma alanları içerisinde; İç Mimarlık kuramına ait çalışmalar dört farklı akademisyenin sunumu ile bir oturum olarak ele alınırken, İç Mimarlık tarihi ile ilgili çalışmalar dört farklı akademisyenin sunumu ile bir oturum olarak, İç Mimarlık eğitime ait çalışmalar sekiz farklı akademisyenin sunumu ile iki oturum olarak, İç Mimarlık yapım ve üretim süreçleri, üç farklı akademik çalışma ile bir oturum, İç Mimarlıkta yeniden işlevlendirme ve koruma alanına ait çalışmalar yedi farklı çalışma ile iki oturum olarak, iç mekan tasarımını kullanıcı boyutu ile inceleyen üç çalışma bir oturum ile ele alınmış, tartışılmış ve bu alanlarda üretilen akademik bilgiler 55 kişilik bir katılımcı ve çok sayıda dinleyici ile paylaşılmıştır.

Bu yönüyle akademik bilgi üretimi, akademik etkileşim ve bilgi paylaşım süreçlerine çok önemli katkı sağlayan bu akademik çalışma; IMAS 2017 İç Mimarlık Araştırmaları Sempozyumunda sunulan bildiriler arasından, içmimarlık disiplini ile farklı disiplinlerin kesişim noktalarından iç mimarlık meselelerine bakan, seçilmiş çalışmaları derlemektedir. Sağladığı bilgi üretim ve paylaşım ortamının yanı sıra; bu çalışma üretilen bilginin kalıcı hale getirmesi ile İç Mimarlık disiplininin akademik bilgi üretim sürecine önemli katkı sağlamaktadır.

Kaynaklar

1. Adıgüzel, D., [2011] Türkiye'deki İç Mimarlık Eğitiminde Çevresel Yaklaşım. Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
2. Aksoy, E. ve Kaymaz, M. K., [2012]. The Place of Interior Architecture Education in Turkey; Konya Selcuk Üniversitesi.
3. Aktaş, G. G., 2005 "Rekreasyon Anlayışındaki Değişimler ve Çağdaş Sosyal Mekanlardaki Sonuçları" Çağdaş Kent Yaşamında Mekan Sorunları. Derleyen: Prof. Ayşe Müge Bozdayı. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, sayfa: 85-101, ISBN: 975-491-183-5
4. Aktaş G. Gözen, 2014 "Transformation of Recreational Public Space Interiors with the Changes in Political Perspectives after 2002, A Case from Turkey" 23. IAPS Conference Transitions to Sustainable Societies: Designing Research and Policies for Changing Lifestyles and Communities, Timișoara, Romania, 24-27 June.
5. Demirbaş, Ö. O., [2017] "The Fundamentals of Interior Design." The Design Journal, 20 (4) s:537-542.
6. Kaçar, T., [1998]. İçmimarlık ve Ülkemizdeki Yeri. Anadolu Sanat Dergisi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Güzel sanatlar Fakültesi Yayınları 8, 55-63.
7. Kaptan, B.B., [1998]. İç Mimarlığın Oluşum ve Örgütlenme Süreci, Anadolu Sanat Dergisi, 8 s:64-87.
8. Kaptan B.B., [2015] Akademik Yapı İçinde İçmimarlar ve Anadolu Üniversitesi Deneyimi. İçmimar, İçmimarlar Odası Yayını, 38 s:64-71
9. Kaptan, B. B., [2016]. An Interior Architecture/Design Education Model within the Scope of New Approaches. Online Journal of Art and Design, 4(2).
10. Şumnu, U., [2014]. Türkiye'de İçmimarlık ve İçmimarlar. İçmimarlar Odası Yayını.

YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN ENDÜSTRİ YAPILARINDA İÇ MEKÂN BAĞLAMINDA KULLANIM SORUNLARI

Soufi MOAZEMİ, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

Öznur KARAOĞLU TEKİN, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

Esin FAKIBABA DEDEOĞLU, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

Murat ÖZDAMAR, Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

Öz

Gelişen teknolojiyle birlikte tarihi yapılar dönemlerinin ve konumlandıkları çevrenin etkisiyle yeniden şekillenmektedirler. Bu yapılar, değişen yaşam biçimine ve kullanıcı ihtiyaçlarına bağlı olarak sosyal, ekonomik ve fiziksel koşullarda meydana gelen farklılıklar nedeniyle günümüz ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar. Böylece, insan eli değmeyen yapılar düzenli bakım ve onarımdan yoksun kalarak yaşamlarını sürdürememekteyiz. Bu noktada yeniden işlevlendirme bir araç olarak devreye girmektedir. Yapının, taşıyabileceği işlevlerle değerlendirilerek yeniden kullanılması, korumanın bir boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, tarihi yapıya verilecek yeni fonksiyonun belirlenmesi süreci en az yapının onarım süreci kadar önem taşımaktadır.

Yeniden kullanım çalışmalarında tarihi yapıların kimliklerinin korunması için, öncelikle mimari özelliklerine uygun işlevler seçilmesi gerekmektedir. Yapının taşıyamayacağı, içinde ve dışında köklü müdahaleler gerektirecek işlevlerin seçiminden kaçınılması gerekmektedir.

Çalışmanın amacı; yeniden işlevlendirilen yapıların, kimlik ve estetik değerlerinin sorgulanarak örnekler üzerinden analiz edilmesidir. İşlevini yitiren yapıları yeniden işlevlendirirken yeni işlevin öngördüğü mekânsal programın, yapının kendisi ve özgün iç mekân planıyla bağdaştırılması gerekmektedir. Araştırma kapsamında, oluşturulan yeni plan geometrisinin, kullanılan malzemelerin ve dokuların, yapının orijinal hali ile ne şekilde eşleştiği ve etkinlik kazandığı sorgulanacaktır. Ayrıca, “tarihi yapıların yeni kullanımlarında iç mekânlarına ait değerlerin nasıl ve ne derece korunabildiği?” sorusuna da cevap aranacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişim sürecinde yer alan Gazi Tren İstasyonu ve Cer Atölyesi [Cer Modern] örnekleri üzerinden analizler yapılacaktır. Yapıların, Cumhuriyet tarihi yaşantısı ve bugünkü durumları göz önünde bulundurularak, yapılan yeniden işlevlendirme çalışmalarının etkinliği örnekler üzerinden incelenecektir. Araştırma kapsamında, içmimarlık disiplininin, yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların iç mekân tasarımlarına ne şekilde yön vermesi gerektiği ortaya konarak, mesleğin ilerleyen yıllarda konu hakkında nasıl bir rol oynayacağı sorusuna yanıt aranacaktır.

Anahtar sözcükler: Yeniden İşlevlendirme, Yeniden Kullanım, Restorasyon, Endüstri Yapıları, Ankara Gazi Gari, Cer Atölyesi [Cer Modern]

1. Giriş

Kentlerin gelişmesinde, kentsel mekânların ve mimari yapıların oluşmasında etkin rol oynayan bazı unsurlar vardır. Bu unsurların başında tarihi olaylar, önemli buluşlar, sosyal ve iktisadi gelişmeler yer almaktadır. Dünya tarihinde önemli bir gelişme olan demiryolları da birçok etkiyi ve gelişmeyi beraberinde getirmiştir.

Endüstrileşmeye olanak sağlayan en önemli faktörlerden biri olan demiryollarının, toplum üzerindeki sosyal, tarihsel, ekonomik ve fiziksel etkileri tüm dünyada inceleme konusu olmuştur. Günümüzde *Demiryolu Mirası*, endüstriyel arkeoloji, endüstri mirası gibi kavramlarla birlikte anılmaktadır.

Günümüzde endüstri yapıları mimarlık tarihinin ve korumacılığın inceleme alanı içinde yer almaktadır. Daha önceleri mimari önemi ve kentsel kimlikleri, mimarlık söyleminin dışında olan yapılar arasında bulunan demiryolu yapıları, artık ciddiye alınan strüktürler olma niteliğine kavuşmuşlardır.

Tarihi demiryollarının günümüze ulaşan yapılarından olan Cer Atölyeleri ve Gazi Paşa Gar Binası, Ankara'da bulunan endüstri mirasının önemli temsilcilerindendir. 1992 yılında T.C. Kültür Bakanlığı tarafından "korunması gerekli yapılar" kapsamındaki Gazi Paşa Gar Binası; günümüzde restoran olarak kullanılmaktadır. Araştırma kapsamında bulunan bir diğer yapı Cer Atölyeleri ise; 2010 yılında tamamlanan restorasyon projesiyle bir kültür merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Bu araştırmada; her iki yapıya uygulanan iç mekân müdahaleleri işlevsel ve estetik anlamda analiz edilecektir.

2. Yeniden İşlevlendirme Kavramı

Tarihi kent dokularının, dönemin yaşam biçimini yansıtacak şekilde korunması, günümüz ihtiyaçlarına uygun bir fonksiyon ile yeniden işlevlendirilerek mümkün olmaktadır. Tarihi bir yapıyı korumak, onu yaşatmak demektir ve yapı yaşayabildiği sürece vardır. Bütün tarihi yapıların bir müze gibi korunmaları beklenemez. Zaten onları korumak demek, saklamak ya da müzeleştirmek anlamına gelmemelidir. Bu nedenle yapı, orijinal fonksiyonu ile korunabilir ya da orijinal fonksiyon çağdaş koşullara artık hizmet etmiyorsa yapısal bütünlük ve tutarlılık bozulmadan yeni bir işlevle yaşatılabilir [Avcı, 2003, s. 15].

Bektaş; bir yapının çağdaş insanların, çağdaş gereksinimlerini karşılamaları için çağdaş bir işlevle yeniden ayağa kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. Bunun sadece mimarlara ve ustalara bağlı bir iş olmadığını, önceki aşamalarda alınacak kararların, fiziksel planlamanın ve doğru isteklerin önemli olduğunu ifade etmiştir. Buna ek olarak onarım yapabilmek için sadece geçmişi bilmenin yeterli olmadığını, çağdaş yaşamın kullanıcılarına da ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir [Bektaş, 2001, s. 140].

Bir yapının onarılıp sağlığına kavuşturulmasının, ona insan sıcaklığını yeniden kazandırmak olduğuna inanan Bektaş, yapıya ekonomik açıdan yararlı ve çağdaş bir işlevin verilmesi gerektiğini savunmuştur. İlk önce onarım daha sonra bir işlev veririz düşüncesinin aksine, bir işlev saptanmadan önce, neye göre onarım yapılacağına bilinemeyeceğini, bu süreç içerisinde, yeni işleve kavuşturma tasarımıyla ilgili geniş bir çalışma yapılması gerektiğini belirtmiştir [Bektaş, 2001, s. 163-165]. Bu nedenle, yapılacak araştırmalar ile tarihi kent dokusunun sosyal yaşam değerleri ve toplum yaşamı belirlenerek uygun işlev verme süreci gerçekleştirilmelidir.

Toplumlar kendi tarihi ve kültürel değerlerini koruyabildikleri ve bu değerleri günümüz yaşantısına adapte edebildikleri ölçüde kimliklerini yansıtır ve korurlar. Bu değerlerin yok olmasını önlemenin yolu, tarihi çevrelerin gerekli fonksiyon değişiklikleri ile yeniden yaşatılması ve toplum yaşamına katılmasıdır. Yeniden değerlendirme (revalorizasyon), tarihi varlığın, eski değerinin canlandırılması, bu değer kendisine yeniden yüklenmesi, 'tarihi' ortaya çıkarması, okunabilir, görülebilir, algılanabilir hale getirilmesi anlamına gelmektedir. Geleneksel mimari yapılar; değişen yaşam biçimi ve ona bağlı olan toplum gereksinimlerindeki farklılaşmalar nedeniyle, özgün işlevini yitirip farklı bir işleve hizmet etmek için yeniden onarılıp donatılarak kullanılmalıdırlar. Böylece yeniden işlevlendirme ile geleneksel mimari ve kentsel değerlerin yeniden keşfedildiği belirtilmektedir [Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007, s. 207-208].

3. Yeniden İşlevlendirilen Endüstri Yapılarında Uygun İşlev Seçimini Etkileyen Faktörler

3.1. Teknik Analizler

Bir yapının yeniden işlevlendirme ile göreceği müdahalelere karar verilmeden önce atılması gereken ilk adım; tarihi değer taşıyan yapıyla ilgili bilgi sahibi olmaktır. Bu bilgi yapıya ait rölöve ve restitüsyon çalışmalarıyla elde edilmektedir. Rölöve çalışması yapının günümüzdeki mevcut durumunu, çizimlerle ve fotoğraflarla belgelemek adına yapılmaktadır. Rölöve çalışması öncesinde yapı hakkında detaylı bir tarihi araştırmanın yapılması, rölöve çalışması esnasında kilit noktaları yakalamak açısından önemlidir. Restitüsyon çalışmasıyla yapı, ilk şekline getirilerek, özgün durumu ortaya konulmaktadır. Böylece yapıya sonrasında yapılan müdahaleler belirlenebilmektedir. Yapılan restitüsyon çalışması detaylı tarih araştırması, yapının mimari ve işlevsel geçmişi hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlarken, yeniden işlevlendirme sırasında hangi parçanın eklenip hangisinin çıkarılacağına farkındalığı yaratılmaktadır. Rölöve ve restitüsyon çalışmaları ile yapılan mimari analiz, yapının plan ve cephe detaylarıyla oluşturduğu mimari dili ortaya koymaktadır. Mimari dili ve çevresel özellikleri nedeniyle korunması istenen yapılarda, yeni işlevin, mevcut dili ve dış görünümü bozmadan uygulanması gerekmektedir [Fakıba Dedeoğlu, 2012, s. 35].

Yapıya uygulanan müdahalelerin ana strüktüre ve yapıya zarar vermemesine özen gösterilmelidir. Yeni işlevin gerektirdiği mekânsal organizasyon, yapının orijinal hacimsel düzeni göz önünde bulundurularak planlanmalıdır. Bunu gerçekleştirirken mekânı oluşturan elemanların, döşeme, duvar ve çatı, gibi herhangi bir müdahale ile mekânın sahip olduğu kimliği yok etmemesi gerekmektedir. Yeni işlev nedeniyle yapıya eklenen yatay ve düşey elemanlar, merdiven, asansör, bölücü duvarlar ve asma kat gibi fiziksel müdahaleler, kaldırılabilir ve değiştirilebilir nitelikte olmalıdır. Gerek yapılması gerekse kaldırılması sürecinde yapıya zarar vermemelidir. Alsaç'ın da belirttiği gibi; her yapının kendi özellikleri göz önünde bulundurularak kararlar alınmalı ve orijinal yapının biçimsel bütünlüğünün bozulmamasına özen gösterilmelidir [Alsaç, 1992, s. 88-89]. Böylece, yapının orijinal mekân düzeni, işlev değişikliğine rağmen algılanabilir olacaktır.

İç mekân müdahalelerinde analiz edilmesi gereken bir diğer nokta ise, yapıda var olan aydınlatma, havalandırma ve ısıtma gibi teknik konuların, yeni işlevin ve kullanıcıların gereksinimlerine cevap verip veremeyeceğidir. Örneğin; çağdaş yeni işlev ile yapıya ek olarak getirilecek yangın merdiveni, asansör ve engelli kullanımı için düşünülmesi gereken yatay ve dikey dolaşım elemanlarının, daha önce belirtildiği gibi mümkün olduğu kadar yapının var olan dolaşım düzenine sadık kalınarak eklenmesi gerekmektedir.

3.2. İşlevsel Analizler

Verilen işlev sonrası uygulanan mekânsal program ve kullanıcı ilişkisi işlev performansının anlaşılması açısından önemlidir. Yeniden işlevlendirilen tarihi bir yapının, verilen işlevin gereksinimlerine cevap verebilir nitelikte düzenlenmiş olup olmadığı ve yeni kullanıcıların memnuniyeti göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durum aynı zamanda yeniden kullanıma adaptasyonun ve işlevin sürdürülebilirliğinin başarısının göstergesidir. Binaya ilişkin mekânsal programı tanımlamak, tarihi yapının tasarlanacak olan iç mekanlarının oluşumunda etkin rol oynamaktadır. Dolayısıyla, yeniden kullanılacak olan yapının yeni işlevinin sürdürülebilirliği, kullanım sürecindeki memnuniyet ile doğru orantılıdır. Mekânın doğal ışık alması, mekânda işleve yönelik gerekli ekipmanların bulunması, ekipmanların mekân içinde düzenli olması, gerekli konfor koşullarını sağlama, mekânlar arası organizasyonun iş akışı yönünden doğru olması gibi nitelikler, mekân performansının değerini arttırmaktadır. Performans değerleri yeni işleve adaptasyonun başarısında belirleyici bir etkidir. Aynı zamanda mekânların performansı, kullanıcı gereksinimlerine yanıt verebilme durumu ve kullanıcıların beğenisi, koruma-kullanım dengesinin varlığını ve sürdürülebilirliğini göstermektedir [Aydın ve Yıldız, 2010, s.11].

3.3. Estetik Analizler

Yeniden işlevlendirilen yapının, teknik ve işlevsel anlamda kullanıcılarına hizmet etmesinin yanı sıra estetik anlamda da kullanıcıyı memnun etmesi gerekmektedir. Bir yapının, mimari bir yapıt olabilmesi için kullanışlılık, sağlamlık ve bunların yanı sıra, birtakım değerleri içermesi gerekmektedir. Bu değerler, insanları estetik açıdan etkileyen değerlerdir. Estetik açıdan bir yapının değerlendirmesini yaparken yapı kullanıcılarının beğenilerine hitap etmesi ve görsel zevklerini tatmin etmesi beklenmektedir. Bu da, yapı tasarımı, kullanılan malzemeler, bunların birbirleri ile uyumu, seçilen renkler, dekoratif öğeler vb. özellikler ile ilgili bir kavramdır [Temiz, 2009, s.76]. Bu bakış açısıyla da mekânın kullanıcı için sadece geometrik değil, ilişki kurabileceği iyi ve güzel arayışı içerdiği düşünülmektedir. Mimarların, geçmiş ile bağ kurarak ve insanın benliğini bir arada tutan bellek ve anıları tetikleyerek yapıtlarının algı mesafelerini uzattıkları ifade edilmiştir. Mekân, kullanıcı ile iletişim halinde olduğu sürece yaşama dâhil olmaktadır. Kullanıcının karşılaştığı biçim almış yaşama alanı bir düşünsellik ve duygusallık içermektedir. Böylece kullanıcı karşılaştığı mekâna anlamlar yükler ve belleğinde ona özel bir yer açarsa, mekânın onun yaşamına dâhil olduğu söylenebilir [Dinçer, 2009, s. 28-29-31-32].

Yapıların kalitesi açısından da önemli bir belirleyici olan estetik kavramının genellikle mimari ile birlikte anılan en önemli terimlerden biri olduğu ve anlamının duyulara seslenebilme yeteneği olduğu belirtilmiştir. Zevklerin birbirinden farklılık göstermesinin çok doğal bir durum olduğu ve bunun farklı beklentilerin mümkün olduğunca çoğuna cevap verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedenle, hedef kitlenin iyi analiz edilmesi, ihtiyaçlarına uygun, zevklerine hitap eden çözümler üretilmesi gerekmektedir [Temiz, 2009, s. 67- 68].

Estetik duygu, görsel alanın algılanmasına bağlı olarak ortaya çıkan “memnuniyet”, haz duygusunu ifade etmektedir. Diğer bir deyişle duyguların bir araya getirilip, bir bütün oluşturması estetik olarak değerlendirilmektedir. Mekânın görsel değişkenleri olarak renk, form ve doku ele alınmıştır. Bu temel değişkenleri de detaylandırarak, farklı sıfatları değerlendirerek bir inceleme yapılmıştır. Örneğin, “renk” başlığı altında “sıcak/soğuk, canlı/donuk, aktif/pasif, dinamik/durgun, ferah/kasvetli, ilginç/sıkıcı, huzurlu/huzursuz, uyarıcı/sakin, uyumlu/uyumsuz” özelliklerini değerlendirmiştir. “Form” açısından da “geometrik/serbest, durgun/dinamik, alışılmış/şaşırtıcı, tektür/çeşitli,

pasif/aktif, sınırlı/belirsiz, somut/soyut, basit/karmaşık, düzenli/düzensiz, görkemli/gizemli” kavramlarını incelemiştir. “Doku” ile ilgili ise “pürüzlü/düz, etkili/etkisiz, uyarıcı/sakin, sert/yumuşak, değişken/tekdüze, rahat/sıkıcı, güçlü/güçsüz, kaba/ince, düzenli/düzensiz” gibi nitelikler ele alınmıştır. Renk, form ve doku gibi görsel değerler estetik yargının oluşmasında önemli ölçütlerdir. Bunların yanı sıra, sekiz temel algısal yargının saptanmış olduğu belirtilmiştir. Bunlar; “memnuniyet [pleasantness], güçlülük [potency], çeşitlilik [visual variety], ferahlık [spaciousness], bütünlük [uniqueness], özgün olma [originality], etkilenme [affection] ve kuşatılmışlık [enclosedness]tır [Temiz, 2009, s.71].

Işığın da yapıların algılanmasında oldukça önemli bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Fiziksel olarak görme işlevinin gerçekleşebilmesi için ışığın varlığı gerekmektedir. Dolayısıyla, yapının görünümü ve algısı açısından da ışık gerekmektedir. “Işık ve aydınlatma” binaların görünümleri üzerindeki etkileriyle binaların biçimlerini ve buna bağlı olarak da algılanma ve değerlendirilmelerini etkilemektedirler. İnsanların nesnelere bir bütün olarak algıladıkları düşünülürse, bu bütünlük etkisini oluşturan önemli elemanlardan birisinin de renk olduğu ifade edilmiştir. Bir mimari ürünün beğenilmesi için rengin de iyi etüt edilmiş olması gerekmektedir. İnsanlar görsel açıdan açık ve doğal renkleri tercih etmektedirler. Kolay algılanabilen, okunabilir görünümü etkileyen temiz görünümlü renk ifadelerine önem vermekte ve bu özelliği estetik boyutta önemli bir değerlendirme ölçütü olarak ifade etmektedirler [Temiz, 2009, s.73].

Bu verilerin ışığında, tarihi yapılar yeniden işlevlendirilirken estetik kavramı göz önünde bulundurulmalıdır. Estetik yargının değişmez ölçütleri olarak tanımlanan renk, form, doku ve ışık tarihi yapılarda da önemle vurgulanması gereken noktalardır. Bu estetik değerler kullanıcıların duyularına dokunarak mekâna anlamlar yüklemelerini ve o mekânın hafızalarında özel bir yere sahip olmasını sağlamalıdır. Eskiye hissedebilme, eski dokuların ve renklerin oldukları şekilde korunmasıyla zaman içinde şekillenen yapıya özgü atmosferi algılayabilme hissi yok edilmemelidir. Yeni işleve uygun olarak yaratılacak mekân atmosferinin, yapının orijinal atmosferiyle birlikte değerlendirilmesi, günümüz kullanıcılarına, bir yandan yapının zaman içinde geçirdiği değişikliklerin mekâna eklediği atmosfer zenginliği ile geçmişe yaşatırken, bir yandan ise günümüz teknolojisinin kullanılması ile bugünü yansıtmalıdır. Böylece hem yapı hem de mekân, kullanıcının yaşamına dâhil edilerek ömrünü uzatmış olacaktır.

4. Gazi Tren İstasyonu ve Cer-Modern [Cer Atölyeleri]

4.1. Gazi Tren İstasyonu

1926 yılında Mimar A. Burhanettin Tamcı tarafından projesi çizilen Gazi Paşa İstasyon Binası, gar binaları arasında özel bir yere sahiptir. Gazi Tren İstasyonu, Ankara'nın planlamaları yapılırken bölgenin anahtar yapılarından olmuştur. Aynı zamanda Birinci Ulusal Mimarlık döneminin anıtsal nitelikli ilk gar yapılarından [Şekil 1].

Şekil 1. Ankara Gazi Garı Ön Cephesi.

Kaynak: Başar, M.E., Erdoğan, H.E., 2009.

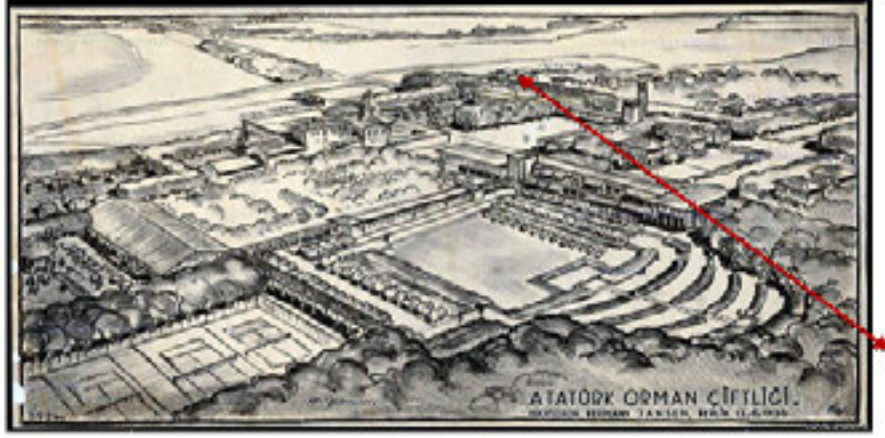
Mustafa Kemal Atatürk' ün ve kendisini tren yolu üzerinden ziyarete gelen tüm misafirlerinin ayak bastıkları ilk noktadır. "Çiftlik" bölgesinde, Atatürk'ün ikamet ettiği ve misafirlerini ağırladığı "Marmara Köşkü" ne ulaşım Gazi Paşa Tren İstasyonu aracılığı ile gerçekleşmekteydi (Şekil 2).

Şekil 2. "Orman Çiftliği" Planı, Hermann Jansen, 1936

Kaynak: Architekturmuseum der Technischen Universität Berlin in der Universitätsbibliothek, Inv. Nr. 23340.

İlerleyen dönemlerde [1936] Hermann Jansen bölgeyi tasarlarken, iki uç noktanın işlevsel özelliklerine dikkat etmiştir. Bu durum, o dönemde sosyal bir alanın tasarımındaki bir uç noktanın, o mekâna/alana ulaşım rahatlığı olduğunu bizlere göstermektedir (Şekil 3).

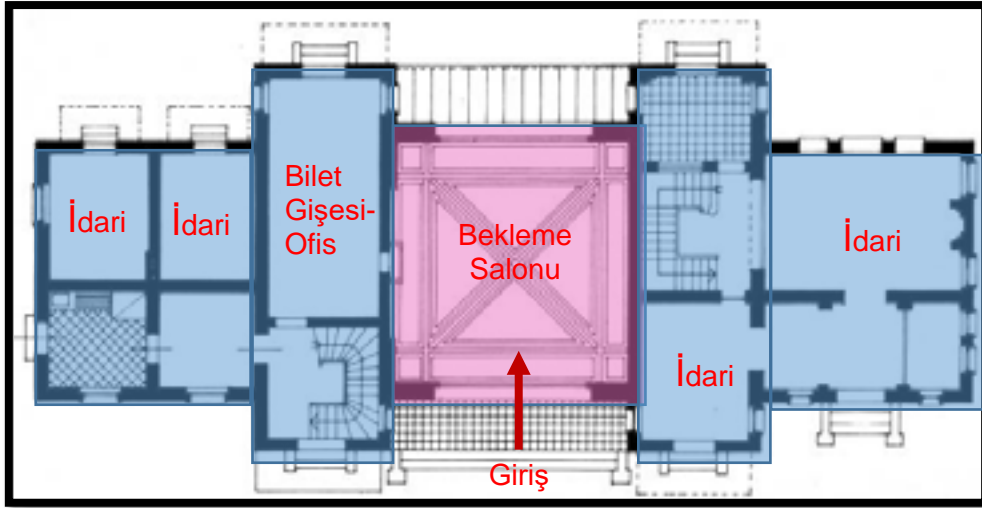

Şekil 3. "Orman Çiftliği" Planı, Hermann Jansen, 1936

Kaynak: Architektur museum der Technischen Universität Berlin in der Universitätsbibliothek, Inv. Nr. 23343.

Bir diğer unsur da yapının bölge halkına olan sosyal etkisidir. Planlamalar yapılırken Mustafa Kemal Atatürk'ün insanları bir araya getirerek bir bütünlük oluşturma çabası ve bölgede gerek sosyal gerekse sanayileşme yapısı içerisinde ticari ve ekonomik bir değer yaratılarak daha ileri götürülmeye çalışılan Türkiye anlayışı göz önünde bulundurulmuştur.

Yapının girişinde kare planlı bir hol bulunmaktadır. Giriş holünün her iki yanında üst kata ulaşımı sağlayan dikdörtgen planlı merdiven boşlukları bulunmaktadır. Yapının alt katında yer alan mekânlar gar idaresine hizmet ederken, üst katlar ise lojmanlara ayrılmıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Ankara Gazi Garı Zemin Kat Planı.

Kaynak: Başar, M.E., Erdoğan, H.E., 2009

Yapıda, eski Osmanlı dinsel dekoratif öğelerinin cephelerde kullanılması ve planın batı şemalarına uygun olması dikkat çeker. Yapıdaki çiniler Kütahya'dan getirilmiştir. Klasik Osmanlı Mimari'sinden gelen sivri kemerler, 16 yy. çini ve seramiklerinde görülen motifler, Türk evlerindeki gibi ahşaptan

nakışlı olan geniş saçaklar, Osmanlı sanatından gelen mimari bezeme öğeleri yapıya ayrı bir görünüm verir [Şekil 5].

Şekil 5. Ankara Gazi Garı Giriş Cephesi.

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

2000’li yılların başı itibariyle yapı restoran olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede yapı, yeni kullanımıyla işlevsel, teknik ve estetik anlamda incelenmiştir.

İşlevsel Analizler:

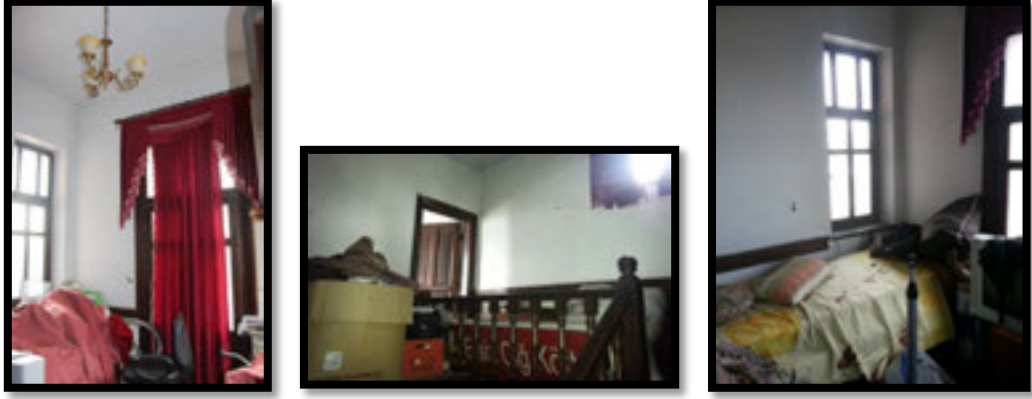
1. Yapının iç mekânları, bir restoran mekân programına ve tefrişine tam anlamıyla cevap verebilecek nitelikte olmadığı gözlemlenmiştir;
 - Mutfak olarak kullanılan mekânda Şekil 6’da görüldüğü gibi kullanılan tefriş elemanlarının ölçüleri ve tasarımları hem mekân hem de yapı ile uyuşmamaktadır.

Şekil 6. Mutfak Bölümünden Görünüşler

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

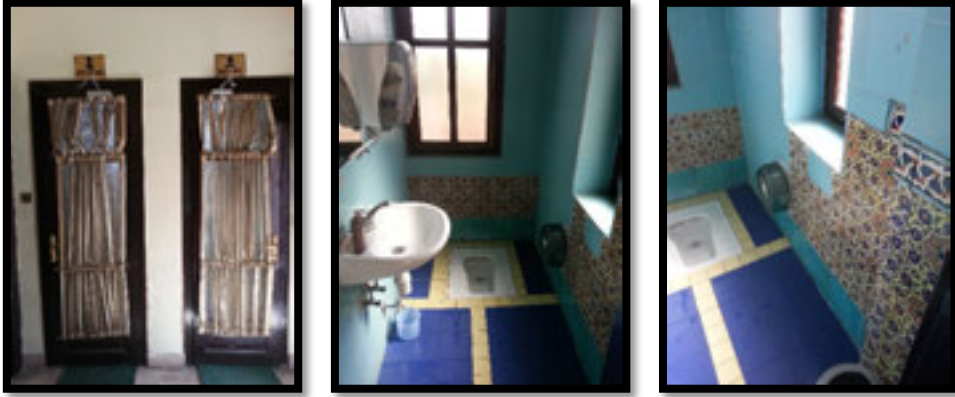
- Yapı içerisinde kullanılan mekânların işleve cevap vermemesi, üst kat odaların depo ya da ardiye olarak kullanılmasına neden olmaktadır [Şekil 7].

Şekil 7. Üst Kat Odalarından Görünüşler

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

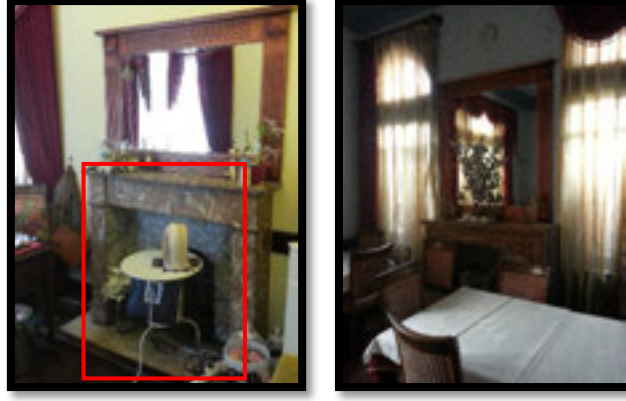
- Bir restoran olarak hizmet veren yapının ıslak hacimlerinin, kullanıcıya verimli bir şekilde hizmet edemediği gözlemlenmiştir [Şekil 8].

Şekil 8. Islak Hacimlerden Görünüşler

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

- Yapı içerisinde bulunan sabit elemanların [şömineler vb.] işlevin gerektirdiği tefriş elemanları ile ilişkisi sorgulanmalıdır [Şekil 9].

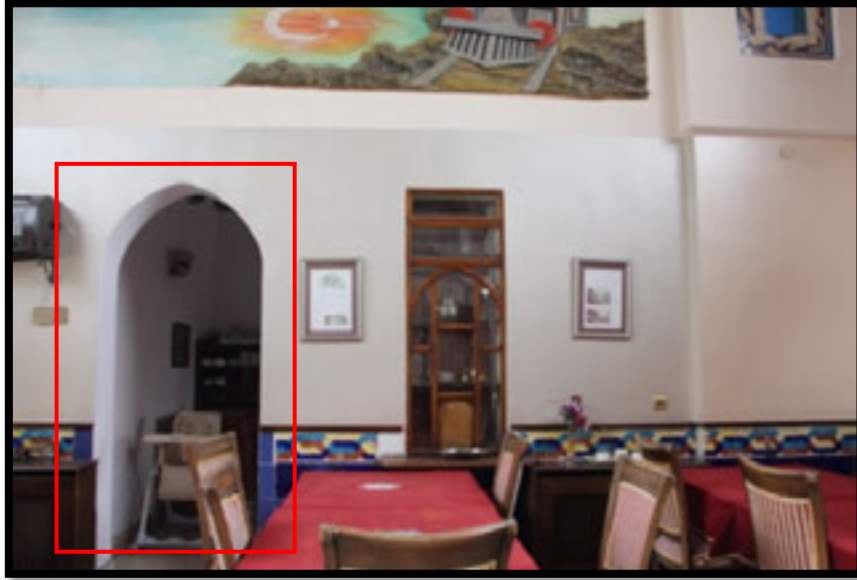

Şekil 9. Mevcut yapı ve tefriş elemanlarının ilişkisi

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

Teknik Analizler:

1. İstasyon binası Mimar A. Burhanettin Tamcı tarafından tasarlanırken yolcu ve işletmeye ait mekânlar birbirlerinden ayrı tutulmuştur. Ancak ilerleyen yıllar içerisinde öngörülen işlev bu mekânların birbirleri ile ilişkili olmasını gerektirmiş ve duvarlar üzerine kapı/geçiş için boşluklar açılmıştır [Şekil 10].

Şekil 10. Duvarlar Üzerine Açılan Kapı/Geçiş Boşlukları

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

2. Yenilenen bazı zemin malzemelerinin [mermer-ahşap] özgün malzemelerden ayırt edilemiyor olması bazılarının ise yapının kimliği ile örtüşmemesi dikkat çekmektedir [Şekil 11].

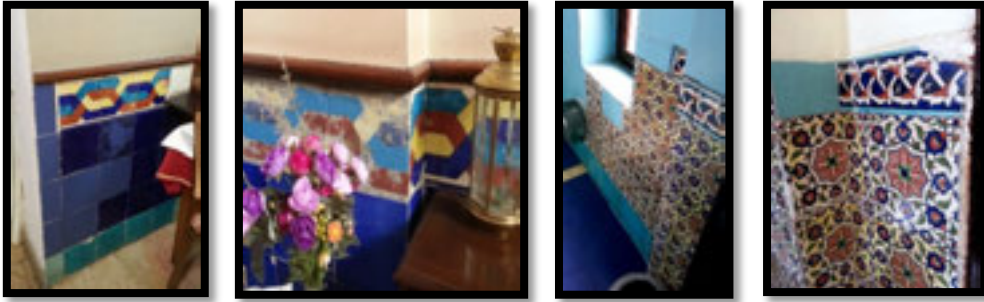

Şekil 11. Zeminlerde Malzeme Kullanımı

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

Estetik Analizler:

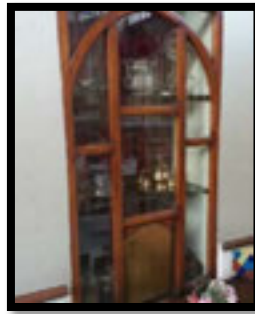
1. Yapıda kullanılmak üzere Kütahya'da imal edilen çini ve seramiklerin birçoğu zarar görmüş, yerine yapılan onarımlar, restorasyon kuralları çerçevesinde düşünülmeden gerçekleştirilmiştir [Şekil 12].

Şekil 12. Çini ve Seramiklerin Son Durumu

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

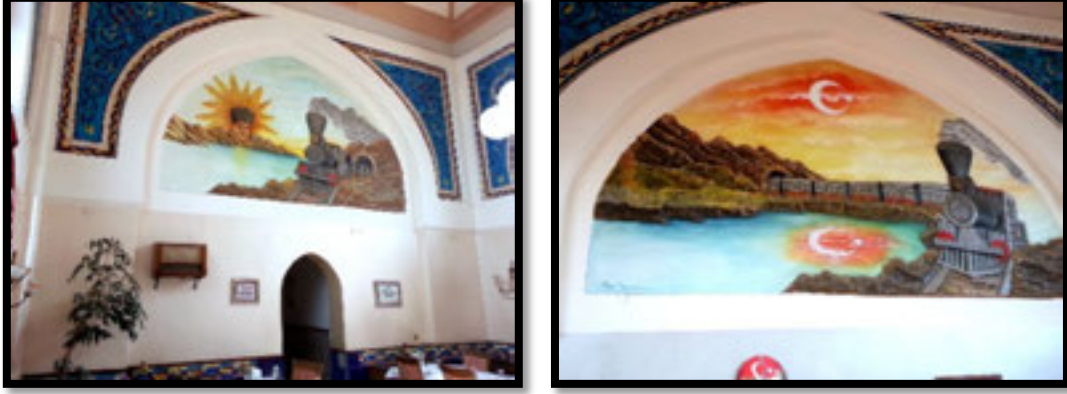
2. Eskiden bilet satış ünitesi olarak kullanılan bölümün bugün sergi için kullanılan bir nişe dönüştürülmüş olduğu görülmektedir [Şekil 13].

Şekil 13. Sergi Ünitesine Dönüştürülen Bilet Gişesi

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

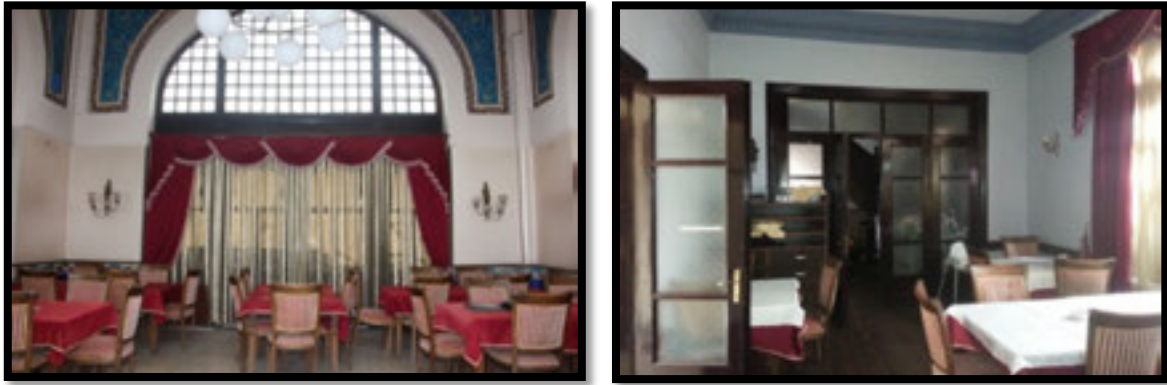
3. Yapı içerisindeki duvar yüzeyleri üzerinde uygulanan resim çalışmaları düşünsel olarak mekânın geçmişi ile eşleşse de günümüz işlevi ile olan ilişkisi sorgulanmalıdır. Kaldı ki uygulama orijinal olmayıp, restorasyon sonrası dekoratif amaçla yapılmıştır [Şekil 14].

Şekil 14. Duvar Yüzeylerinde Yapılan Resim Çalışmaları

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

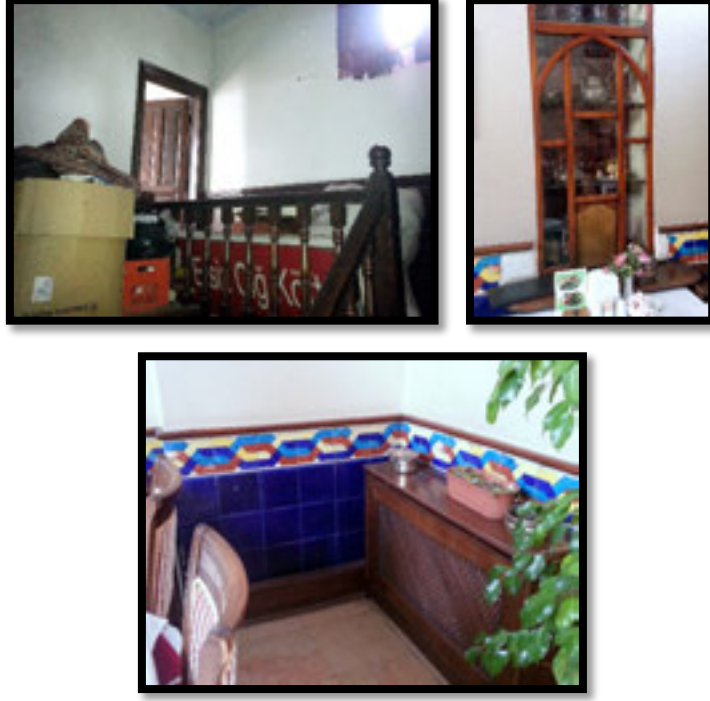
4. Restoran olarak işlevlendirilen mekânda kullanılan tefriş elemanlarının [masa, sandalye aydınlatma vb.] nasıl bir tasarım düşüncesiyle bir araya getirildiği anlaşılmamaktadır. Elemanların özgün olup olmadığı karmaşası bu mekanlarda da yaşanmaktadır [Şekil 15].

Şekil 15. Yapıda Restoran Olarak Kullanılan Alanlar

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

5. Yapı bünyesinde zaman içerisinde eskimiş ve eskimekte olan malzemelerin korunması ya da değiştirilmesi konularında kesin kararların alınması gerekmektedir [Şekil 16].

Şekil 16. Mekân İçerisindeki Malzemelerin Son Durumu

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

6. Mekânlarda kullanılan perdelerin hem yapı ile hem de işlev ile uyumu sorgulanabilir (Şekil 17).

Şekil 17. Mekân İçerisinde Perde Kullanımı

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

Bunlar gibi dikkat edilmesi gereken diğer birçok noktanın bulunduğu yapıda, ilgili disiplinlerin uğraşısı ve çalışması olsaydı çok daha farklı bir sonuca ulaşılmış olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, yapıya özgü atmosferin algılanabilmesinde çeşitli sıkıntıların yaşandığı görülmektedir.

4.2. Cer Atölyeleri (Cer Modern)

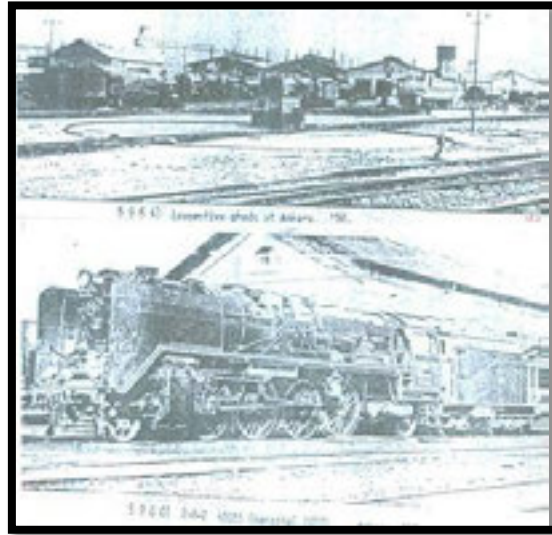
Cumhuriyet'in döneminin 1926-27 yıllarında, "yurdun demir ağlarla örülmesi" politikası çerçevesinde demiryolları millileştirilmiş ve Cer Atölyeleri bu dönemde inşa edilmiştir [Şekil 18]. İkinci dönemde, özgün yapıya uyumlu bir şekilde eklenen hangar binası ile bir bütünlük oluşturan atölyeler Cumhuriyet tarihi açısından bir "anı" niteliği taşımaktadır.

Şekil 18. Ankara'da İnşa Edilen Cer Atölyesi

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi, 2017

Ankara'da yeni inşa edilmiş olan bu üç atölyenin, Ankara Garı yapısının işçiliğinden oldukça geride olması nedeniyle mübadeleden hemen sonra yapılmış oldukları ortaya çıkar [Uygur, S., 2013]. Bu nedenle de bu yapılar gerçekten tarihsel yapılardır ve atölyeler Cumhuriyetten sonra usta, işçi eksikliğine karşın yapılmışlardır. Alan içinden geçen geniş bir demiryolu güzergâhı da mevcuttur [Şekil 19].

Şekil 19. Demiryolu Güzergâhının İçine İnşa Edilmiş Olan Atölyeler

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi, 2017

Üç çeşit dikdörtgen birimden oluşan özgün kitleye eklenen ikinci dönem hangar binasının ise daha sonra yapıldığı anlaşılmaktadır [Uygur, 2011]. Çünkü; üç atölyeden en kuzeydeki atölyenin dış

cephesi, ona bitişik inşa edilen dördüncü uzun atölyenin bir iç duvarı olarak olduğu gibi bırakılmıştır [Şekil 20].

Şekil 20. En Son Eklenen Uzun Atölyenin Eski Yapıyla Birleşimi

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi, 2017

İkinci bir görüş ise; Alman mimarların projelendirdiği Cer Atölyeleri'nin Cumhuriyetten önce 1892 yılında inşa edildiğidir. Bu tamir atölyeleri, Ankara'da Osmanlı Dönemi'nde Almanlar tarafından Anadolu-Bağdat Hattı kapsamında 1892 yılında inşa edilmiş olan ilk demiryolu hattının inşa edilmesinin bir sonucudur [Kekeç, İ., 2013]. Söz konusu Cer Atölyesi, bu hattan geçen lokomotif ve vagonların bakım-onarımları ile yağ, su, kömür gibi ikmallerin yapılması amacıyla kurulmuştur.

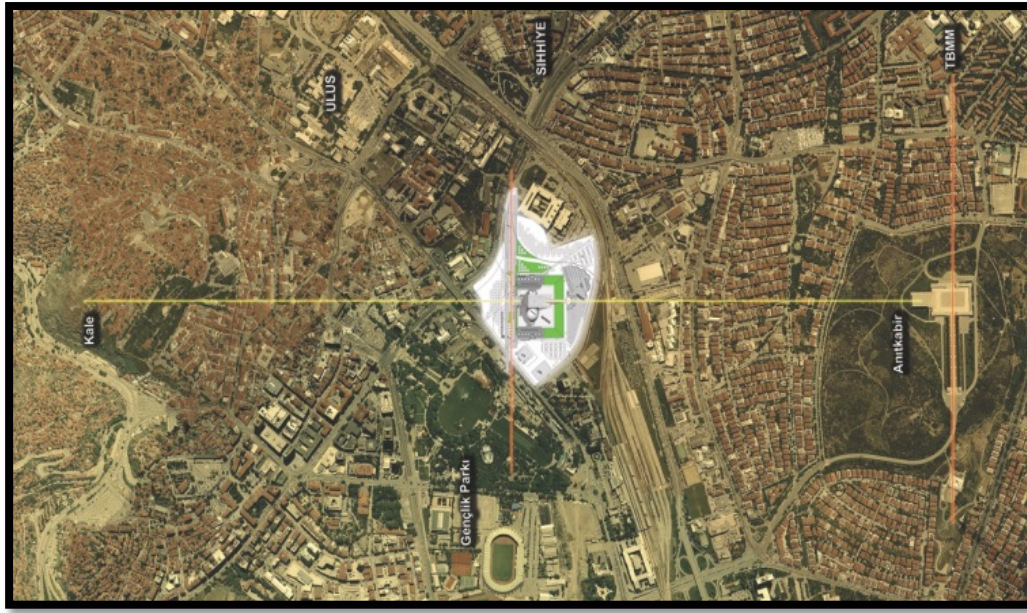
Cumhuriyetin ilk yıllarındaki mevcut atölye birimi, lokomotif ve vagonların tamiri için yetersiz kaldığından güçlendirme yapılmış ve eklentilerle büyütülmüştür. Kekeç'e göre; Cumhuriyetin ilk dönemlerinde çekilmiş olan fotoğraflarda görülen iskele ayakları da o dönemde yapılan tadilatın ve eklentilerin bir göstergesi olabilir [Şekil 21].

Şekil 21. Atölyelere Kurulan İskele Ayaklarının Görüntüsü

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi, 2017

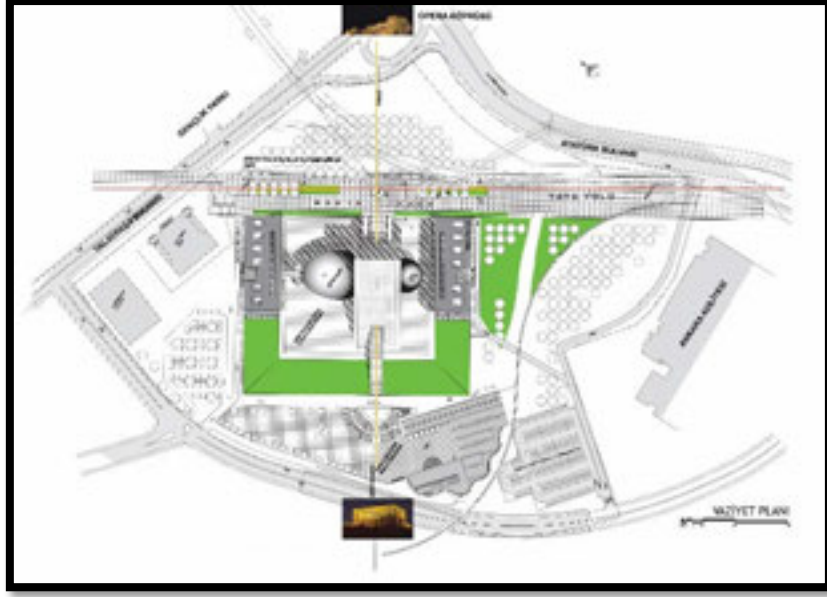
Tarihi hakkında iki farklı görüşün bulunduğu atölyeler, ana çizgileri bozulmadan ama dış cepheleri sıvanarak ve aralarına bölmeler eklenerek 1995 yılına kadar gelmiştir. Her iki dönemde inşa edilmiş yapıların cephe niteliği, dönemin cephe anlayışını göstermesi, Osmanlı mimarisinden çağdaş mimariye geçişin bazı öğelerini taşıması nedeniyle, yeni işlevi de göz önünde bulundurulduğunda, Ankara'daki endüstri mirasının sınırlı örneklerinden biri olduğu söylenebilir [Sezer, 2013, s. 80]. AKM 4. Bölge'den geçen ve 'armut hattı' olarak bilinen demiryolu güzergâhını kapsayan Cer Atölyeleri; Ankara'nın Kızılay ile Ulus arasında yer alan Sıhhiye semtinde bulunmaktadır. Bu bölge, Cumhuriyet dönemi yapılarını barındıran ve hem mimarî karakteristiği hem de şehir bölge planlamasıyla önemli bir bölgedir. [Şekil 22].

Şekil 22. Cer Atölyeleri'nin Bulunduğu Bölgenin Kuşbakışı Görünüşü

Kaynak: Google Earth, 2017

Cer Modern binası; arazideki konumu dolayısıyla, genişletilebilir bir özelliğe sahiptir [Şekil 23]. Bunun bir sonucu olarak; var olan Cer Atölyelerinin güney ve güneybatısına yeni bir sarmal bina eklenmiştir. Ayrıca yine arazideki konumlandırılışı ve mimarî özellikleri gereği [var olan çatı açıklıkları ve geniş pencereler], atölyeler gün içerisinde uzun saatler süresince günışığını mekânlara almaktadır.

Şekil 23. Cer Modern Yapısının Bulunduğu Arazideki Konumlanışı

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi, 2017

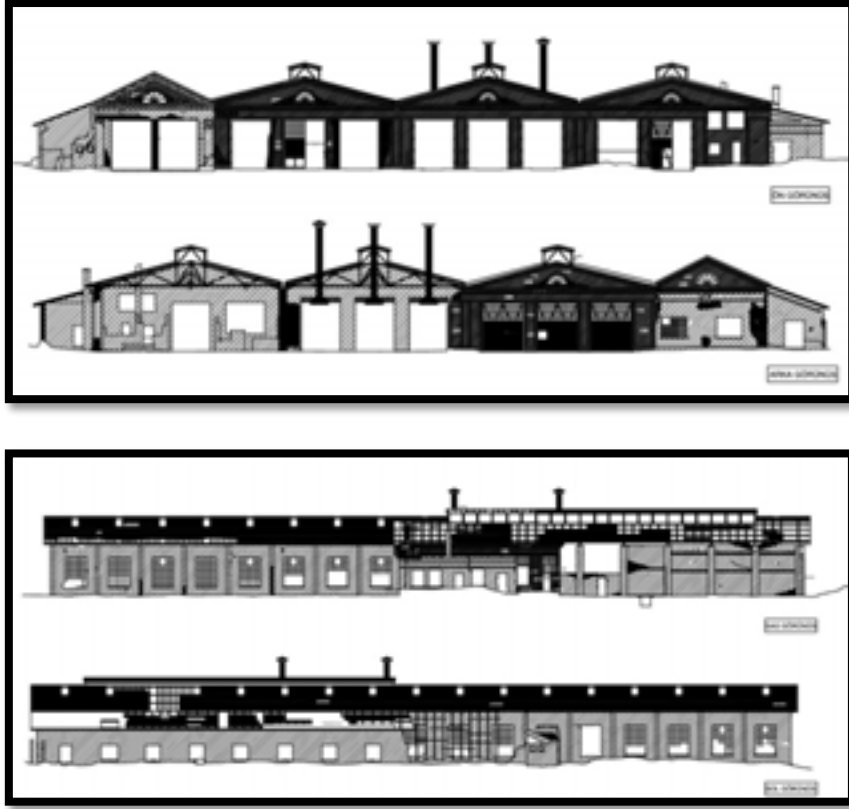
Cer Atölyeleri, endüstri yapılarının bir takım tipik özelliklerini barındırır. Günümüzde iki birimin yarıya yakını yıkılmışken, diğer iki birim nispeten ayakta kalmayı başarmıştır [Şekil 24].

Şekil 24. Ayakta Kalan İki Birim

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi, 2017

'Armut Hattı'nın içinden geçtiği yapının diğer iki biriminin ise, yarıya yakınının yıkılmış olması dahi dönemin mimarî özelliklerini taşıması bakımından oldukça önemlidir [Şekil 25-26].

Şekil 25. Cer Atölyeleri Restorasyon Öncesi

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi, 2017

Şekil 26. Yarıyı Yıkılmış Diğer İki Birim Ve Tren Yolu Hattı

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi, 2017

Tavan yüksekliği 10,43 m olan ve ilk dönem yapılmış olan  adet dikdörtgen biçimli atölyelerin elik strüktürlü çatıları mevcuttur [şekil 27]. “Beşikatı Sistemi”ndeki bu tavanlar, yeni işlevinde de açıkta bırakılmış ve dolayısıyla var olan çatı açıklıkları gnişiğini mekna almak üzere kullanılmıştır. Çatının bu elik strüktürünü taşımak için, betonarme kolonlar inşa edilmiştir ve çatının elik makaslarının her biri bu betonarme kolonların üzerine oturtulmuştur [şekil 28].

şekil 27. Çatının elik Konstrüksiyonu

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi,
2017

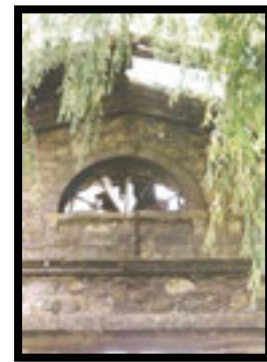

şekil 28. elik Makasları Taşıyan Betonarme Kolonlar

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi,
2017

İki kolon arasındaki kgir duvarların malzemesi ise taştır. İlk yapılan bu  atölyede olduğu gibi, ikinci dönemde özgün kitleye eklenen diğer hangar binasının çatı konstrüksiyonu da yine eliktendir. Bu ek birimde de tipik bir endüstri yapısında olduğu gibi, gnişiğini mekna almak için yapılmış olan çatı açıklıkları ve geniş pencereler bulunmaktadır [şekil 29].

Bu dört dikdörtgen hangar binasının bir diğer önemli özelliği ise, yine güneş işiğini meknlara almak ve dış çevreyle görsel bağlantı kurmak için tasarlanmış olan geniş pencereler ve ön- arka cephelerdeki gz hizasından yukarıda bulunan küçük pencerelerdir [şekil 29].

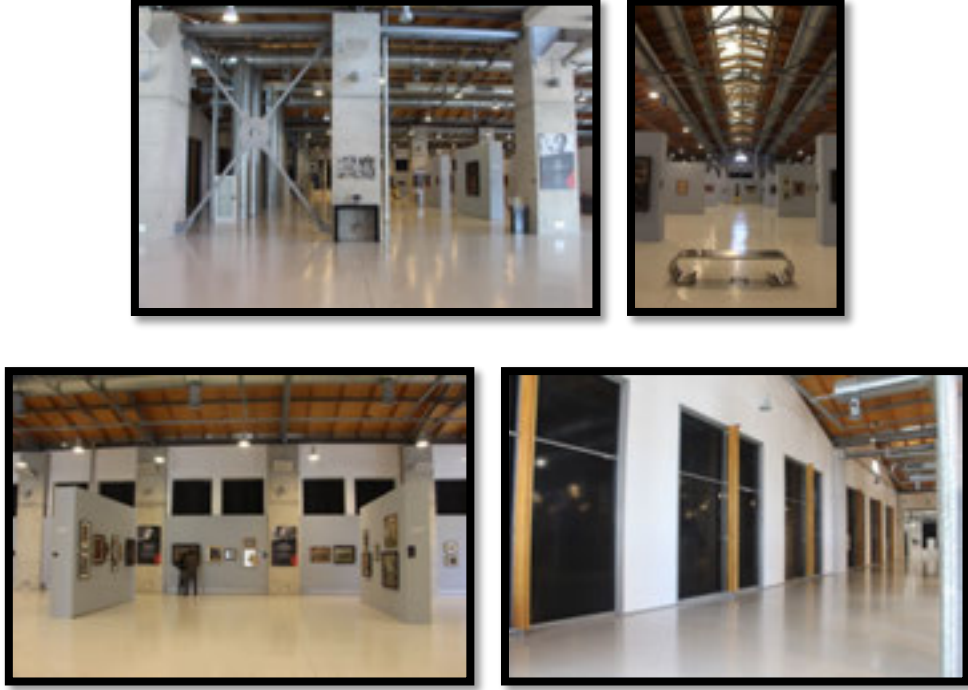

şekil 29. İkinci Dönem Yapısının atı Açıklıkları-Geniş Pencereler ve n ve Arka Cephelerde Bulunan Küçük Pencereler

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi, 2017

1992 yılında Ulusal Mimari Projesi'nde birinci seçilen proje Semra & Özcan Uygur tarafından tasarlanarak bir kültür merkezine dönüştürülmüştür. Buna göre Uygur Mimarlık'ın verdiği bilgiler doğrultusunda yapılan analizler şu şekilde belirtilmiştir;

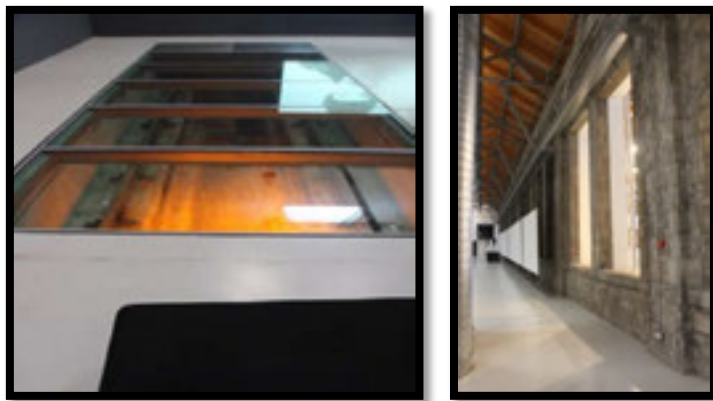
1. İşlevin gerektirdiği teknik ekipmanların ve yapının ayrılmaz parçaları olan tüm elemanların sergi mantığı çerçevesinde tasarlanarak kendini ifade ettiği görülmektedir [Şekil 30].

Şekil 30. Sergi Mantığı Çerçevesinde Tasarlanan Elemanlar

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

2. Varlığını tren ve tren yoluna borçlu olan yapının yeni yaşamında bu ilişkiyi her daim canlı tutması hedeflenmiş, bu nedenle geçmişten gelen izler tutularak günümüze taşınmıştır [Şekil 31].

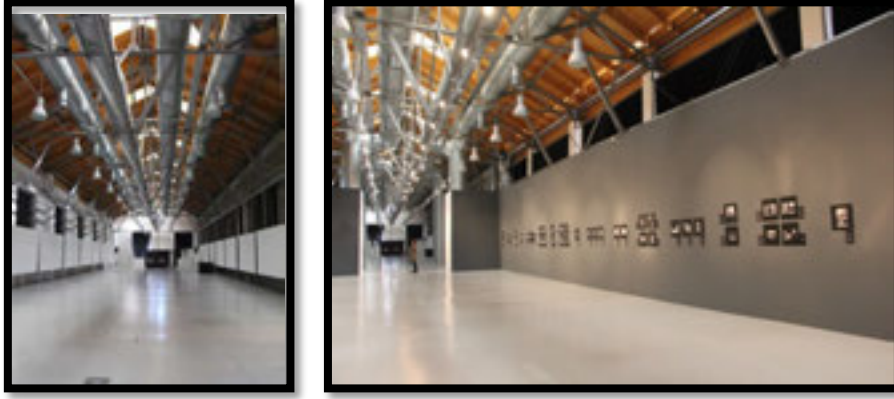

Şekil 31. Yapıda Korunan Eski Elemanlar

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

3. Müze yapısı eskiyle yeninin zıtlığı ve birlikteliği, yapıldıkları dönemin kesitinin algılanabildiği birbirlerine öykünmeden uyumlu bir bütünü oluşturur nitelikte tasarlanarak yapının özgün kimliğine zarar verilmemiştir [Şekil 31].

4. Hafızadaki atölye görünümlerinin kimliğini yok etmeden sağlıklılaştırılarak korunması bu projede ön planda tutulmuştur [Şekil 32].

Şekil 32. Sağlıklılaştırılarak Korunan Eski Atölye Alanı

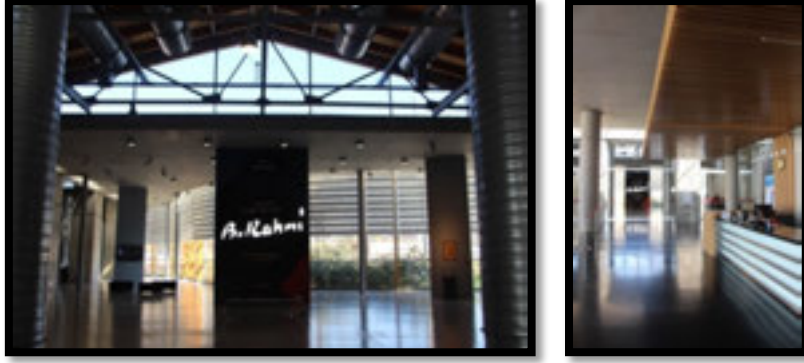
Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

5. Kısmen yıkılan ve yapım olanağı bulunmayan 1. Dönem hangar binasının sağlıklılaştırılması yapının kimliğini yok etmeyen bir tasarım anlayışıyla ele alınmıştır. Saydam eğrisel duvar bir sargı bezi gibi bu birimi sararken, eklenen yapının eski yapıyla bütünleşmesi düşüncesinden yola çıkılarak tasarlanmıştır [Şekil 33 ve Şekil 34]. Bahsedilen sargı bezi düşüncesi her ne kadar kullanıcı tarafından algılanmasa da uygulamaya bir tasarım düşüncesi ile başlanıyor olması yapıya verilen değeri göstermektedir.

Şekil 33. Plan Üzerinden Duvarın Görünüşü

Kaynak: Uygur Mimarlık Arşivi, 2017

Şekil 34. Restorasyon Sonrası Hangar Binasından Görünüşler

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

6. Eklenen yapı ile dış mekân tanımı vurgulanmış ve yapıların bir araya gelmesiyle avlu tanımı belirginleştirilmiştir [Şekil 35].

Şekil 35. Yapının Dış Mekânı ve Avludan Panoramik Görünüş

Kaynak: Kişisel Arşiv, 2017

5. Sonuç ve Değerlendirme

Konuyla ilgili yapılan çalışmada ortaya konan örneklerin karşılıklı olarak değerlendirilmesiyle ulaşılan sonuçlar aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Geçmişten günümüze kadar gelen tarihi değerlerimizi koruyarak yaşatmak, bu değerleri gelecek kuşaklara aktarmak anlamına gelmektedir.
- Restorasyon sürecinde orijinal yapıya mümkün olduğunca sadık kalabilmek, yapının kimliğinin korunması açısından önem taşımaktadır.

- Yeni işlev fonksiyon şemasının mevcut mekanın yapısı ve plan ile uyuşması, yapının sürdürülebilirliği adına önemlidir.
- Yeni işlevin gerektirdiği yatay ve düşey elemanlar, orijinal mekanın algılanmasını engelleyecek şekilde konumlandırılmamalıdır.
- Yeni işlevin gerektirdiği günümüz kullanıcı ihtiyaçları özgün tarihi yapıya saygı duyularak giderilmelidir.
- Eski ve yeni malzemelerin uygun bir şekilde bir arada kullanılması, eskiye verilen değeri daha da güçlendirecektir.
- Disiplinler arası bir çalışma gerektiren restorasyon ve yeniden işlevlendirme sürecinde içmimarlık mesleğinin konu ile ilgili olarak daha aktif rol alması gerekmektedir.
- Yeni işlevin belirlenmesi sürecinde bilir kişilerin; yapı, mekan ve işlev konusunda değerlendirme yapmalarına imkan tanımak gerekmektedir.
- Yeni işlevin belirlenmesi sürecinde, yapının bulunduğu konum ve çevresindeki yaşantı da ele alınmalıdır.

Bütün bu değerler bizlere tarihi bir yapının restorasyon projesinin ve verilecek olan yeni işlev kararının eş zamanlı yürütülmesi gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle, yapının restorasyonu tamamlandıktan sonra işlevin verilmesi çeşitli problemlere sebep olmaktadır.

Kaynaklar

1. Ahunbay, Z. [2007]. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
2. Akdemir, Z., Keskin, M. [1993]. Gidilen, Geline ve Unutulan İstasyon Yapılar. Arkitekt Art of Living, 402, 60-75.
3. Alpagut, I. [2010]. Atatürk Orman Çiftliği'nde Ernst Eglı'nin İzleri: Planlama, Bira Fabrikası, Konutlar ve "Geleneksel" Bir Hamam. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 27 [2], 239-264.
4. Alpagut, L. [2012]. Marmara Köşkü: Atatürk için Modern Çiftlik Evi. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 29 [1], 69-94.
5. Alsaç, Ü. [1992]. Türkiye'de Restorasyon. İstanbul: İletişim Yayınları.
6. Arabacıoğlu, P., Aydemir, I. [2007]. Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-dergisi, 2 [4], 204-2012. 10Ekim 2010 tarihinde <http://www.megaron.yildiz.edu.tr/yonetim/dosyalar/02-04-Megaron-204-212.pdf> adresinden erişildi.
7. Avcı, N. [2003]. Anıtsal Yapılarda Uygulanabilecek Eklerin Çeşitlerinin Araştırılması ve Örneklerle Açıklanması. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
8. Aydın, D., Yıldız, E. [2010]. Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Bina Performansının Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 27[1], 1-22. 22 Şubat 2012 tarihinde http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/2010/cilt27/sayi_1/1-22.pdf adresinden erişildi.
9. Başar, M.E., Erdoğan, H.A. [2009]. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Tren Garları. Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, Selçuk Üniversitesi, 23 [3], 29-44.
10. Bektaş, C. [2001]. Koruma Onarım. İstanbul: Literatür Yayınları.
11. Çelebi, R. [2008]. İki İstasyon, İki Tarihi Miras Anlayışı. Kent ve Demiryolu. 11 Nisan 2017 tarihinde <http://kentvedemiryolu.com/iki-istasyon-iki-tarihi-miras-anlayisi/> adresinden erişildi.
12. Dinçer, İ. [2009]. Mimarlık Üzerinden Etik-Estetik Bir Okuma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
13. Fakıbbaba Dedeoğlu, E. [2012]. Tarihi Değer Taşıyan Kiliselerde Yeniden İşlevlendirme Sürecinin Ve İç Mekân Çözümlerinin İrdelenmesi: Sivrihisar Ermeni Kilisesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
14. Google Earth. 10 Nisan 2017 tarihinde https://earth.google.com/web/@39.9316328,32.8495369,851.7271853a,787.52063679d,35y,0h,45t,0r/data=CkwaShJECiUweDE0ZDM0ZWY5ZWJmMTcxYjU6MHg3ZjhkMTE1ZWUxZGJmOWFjGcHwW74_90NAIWMfCaC9bEBAKglDZXJtb2Rlcm4YAiABKAI adresinden erişildi.
15. Kösebay Erkan, Y., Ahunbay Z. [2008]. Anadolu Demiryolu Mirası ve Korunması. İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi A [Mimarlık, Planlama, Tasarım], 7[2], 14-25.
16. Özkan, T. [1998]. Ankara'da Atatürk'e Ev Sahipliği Yapmış Tarihi Mekanlar. 11 Nisan 2017 tarihinde <http://ankaraarsivi.atilim.edu.tr/shares/ankara/files/AAE.pdf> adresinden erişildi.
17. Sezer, S. [2013]. Endüstri Yapılarının Yeniden İşlevlendirilme Sürecinde Aydınlatma Tasarımı: Ankara Cer Modern Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
18. Sobutay Çoygun, G. L. [1996]. Türkiye'de İstasyon Yapılarının Geçmişten Günümüze Değişmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

19. Sözen, M. [1984]. Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
20. Temiz, G. [2009]. Konutta Değişim: Mekânsal ve Estetik Kalitenin İzmir Örneği Üzerinden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
21. Yilmazyiğit, K.B. [1980]. Ankara'da Gazi Paşa İstasyon Binası, İstanbul Teknik Üniversitesi
22. Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Bülteni, 11-12, 10-18.
23. Yilmazyiğit, K.B. [1991]. Demiryolu Boyunca Mimarlık Eylemleri, Dosya: Garlar. Arredemento Dekorasyon Dergisi, 21, 137-138.

Kişisel Arşivler

1. Murat Özdamar Fotoğraf Arşivi, 2017
2. Öznur Karaoğlu Tekin Fotoğraf Arşivi, 2017
3. Soufi Moazemi Fotoğraf Arşivi, 2017
4. Uygur Mimarlık Fotoğraf ve Çizim Arşivi, 2017

GELENEKSEL KONUTTA DOĞAL AHŞAP KULLANIMI

Zeynep Fatma NİĞDELİ, İ Mimar

Öz

Doğal ahşap, barınmada insanın kullandığı ilk yapı malzemelerindendir. Sıcak görünümü, kolay ulaşılabilirliği ve işlenebilir olması sebebiyle kullanıcılar tarafından her zaman tercih edilmiştir. Ahşabın canlı bir malzeme olması; sertliği, mukavemeti, rengi ve dokusuna göre çeşitlenmesi ise iç mekanda bir zenginlik sunmaktadır. Bu çalışmada ahşabın geleneksel konut yapı elemanlarında kullanımı, malzemenin sağladığı olanaklar ve mekanı biçimlendirmede oynadığı rol dikkate alınarak; sahip olduğumuz birikimin günümüz problemlerinin çözümüne ışık tutması amaçlanmıştır.

Geleneksel konut iç mekan yapı elemanlarında yoğun kullanımını gördüğümüz ahşap, tüm detaylarda akılcı çözümlerle mükemmel sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Her ağaç türünün farklı fiziksel ve biyolojik özelliklere sahip olması, geniş coğrafyalarda kendine yer bulan geleneksel konut için de bir çeşitlilik oluşturur. Bölgeden bölgeye doğramada, döşemede ve tüm ince yapıda kullanılan ahşap türlerinin de değiştığı görölmektedir. Buna rağmen her zaman işleve en uygun olan ağaç türü seçilerek sağlam ürünler ortaya konmuştur. Ahşabın iyi tanınan bir malzeme olması onu detay çözümlerinde pratik zeka ile doğru sonuca ulaştıran bir araç haline getirmiştir. Üretiminin hızlı sağlanması, hafif olması ve doğaya zararı olmayan geri dönüştürülebilir bir malzeme olması geleneksel konutta tercihinin sebepleri arasında yer alır.

Doğal ahşap geleneksel konutta bu kadar yoğun kullanılmasına rağmen günümüz iç mekanlarında kullanımı gitgide azalmaktadır. Doğal yaşam dengesinin bozulması ve malzemenin verimsiz kullanımı onu ekonomik olarak daha maliyetli hale getirmiştir. Oysaki doğal ahşap, kullanıcılar için daha sağlıklı ve zengin detay çözümleri oluşturabilen bir malzemedir. Bu sebeple ahşabın sürekliliğinin sağlanması konusunda ortak çalışmalar yürütölmeli ve malzemenin verimli kullanımına çalışılmalıdır. Böylece geçmişten gelen malzeme kullanımına dair detay ve tecrübeler, yapı birikimimizin günümüzde de devamını sağlanmış olacaktır.

Doğal ahşap, Geleneksel konut, Malzeme, Yapı elemanı, Süreklilik

1. Doğal Ahşap

Ahşap, doğanın sunduğu organik esaslı bir malzemedir. Geçmişte insanın korunma amacı ile oluşturduğu mekan yapımından başlanarak, önceleri yapıda yığma sistemlerle kullanılmış daha sonra karkas sisteme geçilmiştir. Günümüzde ise teknolojinin sağlamış olduğu imkanlarla bir çok alanda, farklı şekillerde kullanıma olanak tanıyan bir yapı malzemesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Doğal ahşap, canlı bir organizma olan ağaçtan elde edilen lifli bir malzemedir. Ahşap elde edildiği ağaca göre farklılıklar gösterir. Her ağaç türünün sertliği, mukavemeti, reçine oranı, rengi ve dokusu birbirinden farklıdır. Ahşap malzemenin yapısındaki bu değişkenlik, malzemeyi diğer malzemelerden farklı kılan özelliğidir. [Söğüt,2004,s.86]

1.1.Doğal Ahşabın Özellikleri

Ahşap, tarih boyunca her zaman kolay erişilebilen bir malzeme olmuştur. Yoğun bir şekilde kullanımı ahşabı öğrenilmiş bir malzeme haline getirir bu da kullanım esnasında en önemli tercih edilme sebeplerinden biridir. Doğal ahşap, canlı bir organizma olması sebebiyle farklı fiziksel ve mekanik özelliklere sahiptir. Bu özellikler konut inşasında bazı avantajları beraberinde getirirken bazı yönlerden de bir kusur haline gelebilmektedir.

Ahşap ses tutucu ve sıcak-soğuğa karşı geçirimsiz bir malzemedir. Bu özelliği iç yapısının hava boşluklu bir dokuya ve selüloza sahip olması ile ilgilidir. Hafif bir malzeme olması hızla inşa edilebilmesinde ve ahşabın temin edilmesinde büyük kolaylıklar sağlar. Aynı zamanda mukavemet değerlerinin yüksek olması da ahşap malzeme ile geniş açıklıkların geçilmesini kolaylaştırır. Bu özelliği ile ahşap diğer malzemelere oranla çökme ve kırılma gibi ani olaylara karşı da dayanıklıdır.

Ahşabın en büyük kusuru yanıcı olmasıdır. İnşa esnasında ve kullanım sırasında önlem almayı gerektirmektedir. Tasarım aşamasında ise yüzey seçiminde budak, lif eğriliği ve çatlak gibi anatomik kusurlarının olmamasına dikkat edilmelidir. Bu tip kusurlar ahşabın mukavemetini düşürürken yapı elemanlarının görünümünde de estetik açıdan kötü bir etki bırakmaktadır.

	ÇAM	DOĞEME TAVAN KAPI PENCERE		CEVİZ	OYMACLIK
	SEDİR	DOĞEME ÇATI DOĞRAMA		DIŞBUDAK	KAPI MERDIVEN KIRILLIK PENCERE
	KAVAK	DOĞEME DOĞRAMA TAVAN KIRIŞ		GÜRGEN	OYMACLIK DIREK TABAN
	MEŞE	DIREK DOĞEME TAVAN KIRIŞ DOĞRAMA		ŞİMSİR	KUNDOKARI
	KESTANE	DIREK DOĞRAMA		ABANOZ	KUNDOKARI OYMACLIK

Şekil 1. Ağaç türlerine göre kullanım yerleri

Kaynak: Altun, 2008, p.149 [Metin tabloya dönüştürülmüştür.]

Ahşap çeşitleri anatomik özelliklerine göre konut içinde farklı yapı elemanlarında kullanılmaktadır. Ağaçların dış etkilere karşı dayanıklı olma durumları, işlem görme seviyeleri ve yüzey özelliklerine göre kullanım yerleri değişmektedir. Şekil 1'de ağaç türlerine göre ahşabın yapı elemanlarında kullanım şeması yer almaktadır. Bu şemaya göre konut taşıyıcı elemanlarında mukavemeti yüksek ve dış etkilere karşı dayanıklı ağaç türleri kullanılırken, ince yapı detaylarında işlenmesi daha kolay ağaç türleri seçilmiştir.

2. Geleneksel Konut İç Mekanlarında Doğal Ahşap Kullanımı

Doğal ahşap; kolay ulaşılabilirliği ve sağlamış olduğu esneklik ile geleneksel konut iç mekanlarında oldukça geniş bir kullanım alanına sahip olmuştur. Geleneksel konutun hakim olduğu geniş coğrafyalarda farklı ağaç türleri ile karşılaşan ve bunları akılcı çözümler ile birleştiren Türkler için ahşap, uygulamada büyük kolaylıklar sağlamaktadır. [Şekil.2]

Sedad Hakkı Eldem, geleneksel konutta ahşabın kullanımına dair; evlerin daha büyük, ferah ve havadar olmalarına olanak vermesi, kısa yapım sürelerine sahip olması ve depreme daha çok dayanabilmesi nedeniyle tercih edildiğini belirtmektedir. Ayrıca çıkmalar, girintiler, büyük saçaklar sorunsuz uygulanabilmekte, pencerelerin açılmasına bir engel kalmamakta, duvarlar hava alıp, rutubet olmamaktadır. Bunların yanı sıra ev, Türkler için geçici bir ikametgah olarak düşünüldüğünden, evin kalıcı olmadığı düşüncesi kullanıcıyı ahşaba yönlendirmektedir. [Eldem, 1987,sf.161]

Şekil 2. Geleneksel konut iç mekanında doğal ahşap kullanımı

Geleneksel konutta kullanılan ahşap malzeme için ağaç türleri kullanım yerlerine göre hazırlanmaktadır. Taşıyıcı sistemde kullanılan ağaçlar kabuğu çıkarılmamış kütük halinde ya da yalnızca kabuğu çıkarılmış halde bekletilmektedir. İnce detaylarda kullanılacak ağaçlar ise işlev türüne göre biçimlendirilerek levhalar yada ince dallar halinde biçimlendirilir.

Ahşap kullanımı bölgelere göre de farklılık göstermektedir. Örneğin; Orta Anadolu kırsalında en çok kullanılan ağaçlar söğüt, kavak ve beyaz çam iken Batı Anadolu'da çoğunlukla meşe ve sarıçam tercih edilmiş. Güneyde sedir, kuzey ve kuzey batıda kestane, sarıçam ve dişbudak kullanılmıştır.

2.1. Geleneksel Konut İç Mekanlarında Doğal Ahşap Kullanımının Avantajları

Doğa ile güçlü ilişkiler kuran ve doğayı yaşadıkları mekanın içine taşıyan Türkler için ahşap vazgeçilmez bir malzeme olmuştur. Ahşabın sağladığı imkanlar tarihsel süreçte edinilen tecrübe ile birleştiğinde ahşap işçiliğinin en güzel örnekleri sergilenmiştir.

Ahşap sahip olduğu özellikler sayesinde konut yapımında çeşitli avantajlar sunmaktadır. Örneğin; ahşap ısı etkisiyle genleşmeyip kuruyan bir malzemedir. Böylece zaman içinde güçlenerek direncini artırır. Isı iletkenlik kat sayısı çok yüksek olduğu için bazı durumlarda kaplama malzemesi olarak da kullanılabilir. Ayrıca yumuşak bir malzeme olması, ses emilimi için de tercih edilmesinde etkilidir.

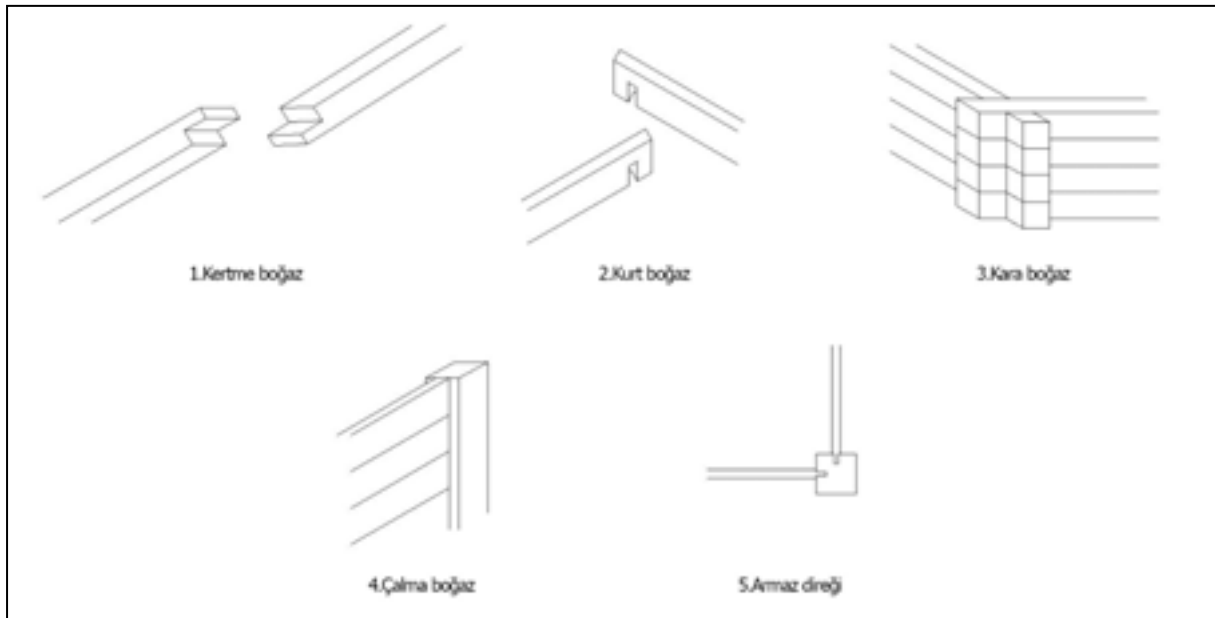
Ahşabın doğal bir malzeme olması onu kimyasal tepkimelere karşı daha güçlü bir hale getirmektedir. Doğru kullanıldığında diğer malzemelere oranla daha az bozulma gösterir. Yine doğal bir malzeme olması sebebiyle çevreye zararı bulunmaz ve yıkıldığında tekrar geri dönüştürülebilir. Hafif olması ve kolay şekillendirilebilmesi hızlı bir üretim imkanı sağlar. Aynı zamanda bu özellikleri sayesinde kullanım esnasında da yapı elemanları rahatça tamir edilebilir ya da değiştirilebilir.

3. Yapı Elemanlarında Ahşap

3.1. Duvar

Ahşap duvar yapımında üç farklı şekilde kullanılmıştır. Bunlar ahşap yığma, ahşap karkas ve ahşap kaplamadır.

Ahşap yığma duvarların yapımında; 25-30 cm çaplı ağaç tomrukları keser yardımıyla biçimlendirilerek, çivisiz geçme yöntemi ile birbiri üzerinde yükselmesi sağlanır. Bu yapım şekline, yığma veya bir diğer ismi ile çantı denilmektedir ve farklı birleşim şekilleri ile bir araya gelebilmektedir. [Şekil.3] Tomruklar yuvarlak veya dikdörtgen kesitli olarak şekillendirilebilmektedir. Duvar boyunca tek bir parça halinde uzanan tomruklar, inşa süreci başlamadan mekan ölçülerinin belirlenmesini gerektirir.

Şekil 3. Yığma duvar birleşim şekilleri

Kaynak: Tayla, 2007, p.809 [Photoshopta düzenlenmiştir.]

Ahşap karkas duvarlarda, yapının yükü ahşap dikme ve kirişler yardımıyla zemine aktarılır. Duvar yüzeyinde bir iskelet olduğu gözlenmektedir. Bu iskeletle ahşap taşıyıcıların arası, bölgede bulunan malzeme ve ekonomik duruma göre taş, tuğla, kerpiç ya da ahşap ile doldurulur. [Şekil.4]

Şekil 4. Tuğla dolgulu duvar

Ahşap kaplama olarak ise duvarlarda iki şekilde kullanılmaktadır. Bunlardan ilki ahşap karkas üzerine yapılan kaplamalardır.[Şekil.5] Bu yöntem özellikle karkas sistem ile birlikte oldukça yaygın bir şekilde uygulanmıştır. Cephede ahşap parçaların üzerinde geçmeler oluşturularak kaplamaların birbirini tutması sağlanır ve bütüncül bir yüzey oluşturulur.

Şekil 5. Ahşap Kaplama Duvar

19. Yüzyılda yeni bir kaplama yöntemi olarak bağıdadi yöntem kullanılmaya başlanmıştır.[Şekil.6] Bağdadi, ahşap karkas dolgu üzerine ahşap çıtaların, aralıklı olarak çakılması ve kireç harçla içten ve dıştan sıvanması ile elde edilir. Isı yalıtımı sağlanması sebebiyle özellikle son dönem eserlerinde yoğunlukla kullanılmıştır.

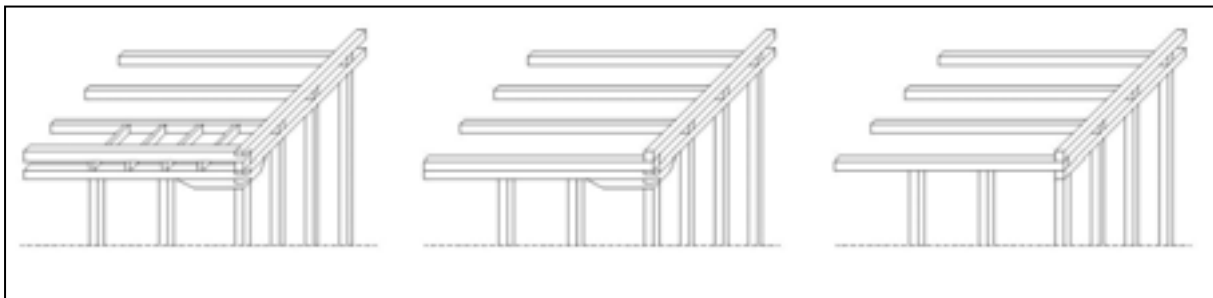

Şekil 6. Bağdadi çıta uygulaması

Kaynak: KUDEB arşivi

3.2. Döşeme

Ahşap kirişli döşemeler en sık uygulanan döşeme tipidir. Döşemelerin uygulama detayları bölgelere göre farklılık gösterebilmektedir. Hazırlık aşamasında kirişler, geçeceği açıklığa, kullanılacağı mekanın önemine göre yuvarlak ya da düzgün kesilmiş ağaçlardan yapılmaktadır. Boyları ise ağacın boyu dahilinde düzenlenir.

Şekil 7. Döşeme Tipleri

Kaynak: Coşkun, 2013, p.76 [Photoshopta düzenlenmiştir.]

Ahşap kirişli döşeme sisteminde üç tip kurulum bulunmaktadır.[Şekil.7] Kullanılan en basit sistemde, bir yanda tek, diğer yanda çift taban vardır. Bu sistem, daha çok çıkma yapılmayan örneklerde uygulanmıştır. Diğer yöntemde bir yanda üç, diğer yanda iki taban kullanılmıştır. Genelde her iki yanda da çift taban bulunan bir yöntem tercih edilmiştir. Kirişlerin yerleştirilmesine duvar dibinden başlanır. Karşılıklı duvar diplerine konan duvar dibi kirişlerinin arasına 40-75 cm aralığında eşit aralıklarla normal kirişler konur. [Altun, 2008, s.190]

Ahşap kirişleme sistemi, üzerine döşeme tahtalarının çakılması ile tamamlanmaktadır. 2-3 cm kalınlığında, 18-25 cm genişliğinde döşeme tahtaları kenarlarında 2 yada 3 çivi ile çakılarak sabitlenir.

Şekil.8 Döşeme tahtasının çakılması

Geleneksel konutta kullanıcının mekan içindeki davranışının döşemeyi biçimlendirdiği görülmektedir. Seki kavramı bu ilişkinin bir sonucudur. Bir ortak alan olarak kullanılan sofadan kişisel mekana geçerken bir geçiş vazifesi gören seki, seki üstü ve seki altı olarak ikiye ayrılır. Oturma kısmında döşeme 20 cm yükseltilerek seki üstü olarak adlandırılır. Giriş bölümü ise seki altı olarak adlandırılmaktadır. Seki bölümü bazı mekanlarda ahşap parmaklıklarla sınırlandırılmıştır.

Seki üstünde yer alan sedirler de döşemenin devamı olarak mekanda oturma işlevini tanımlar. Bu kısımda döşeme yükselerek oturma elemanını oluşturmaktadır. [Şekil.9] Ahşap malzemenin üzerine yumuşak örtü ve minderler konularak rahat bir oturma sağlanır. Bazı durumlarda ise oturma yeri kapaklı düşünülerek altı depolama olarak kullanılmıştır.

Şekil.9 Oturma elemanının oluşumu

3.3. Tavan

Ahşap, geleneksel konut iç mekanlarında tavan uygulamasında yoğun şekilde karşımıza çıkmaktadır. Oldukça dekoratif bir görünüme sahip ahşap sütun ve başlıklar tarafından taşınan ahşap tavan kirişleri, odanın üst örtüsünü oluştururlar.

Tavan oluşumu konutun kullanıcı profiline hatta odaların işlevine göre değişmektedir. Fakat tavan her zaman mekan içinde en gösterişli yapı elemanı olarak göze çarpmaktadır. Oda içindeki diğer yapı elemanları, ahşap tavan detaylarının ince işçilik ile süslenmiş halini ön plana çıkarır niteliktedir.

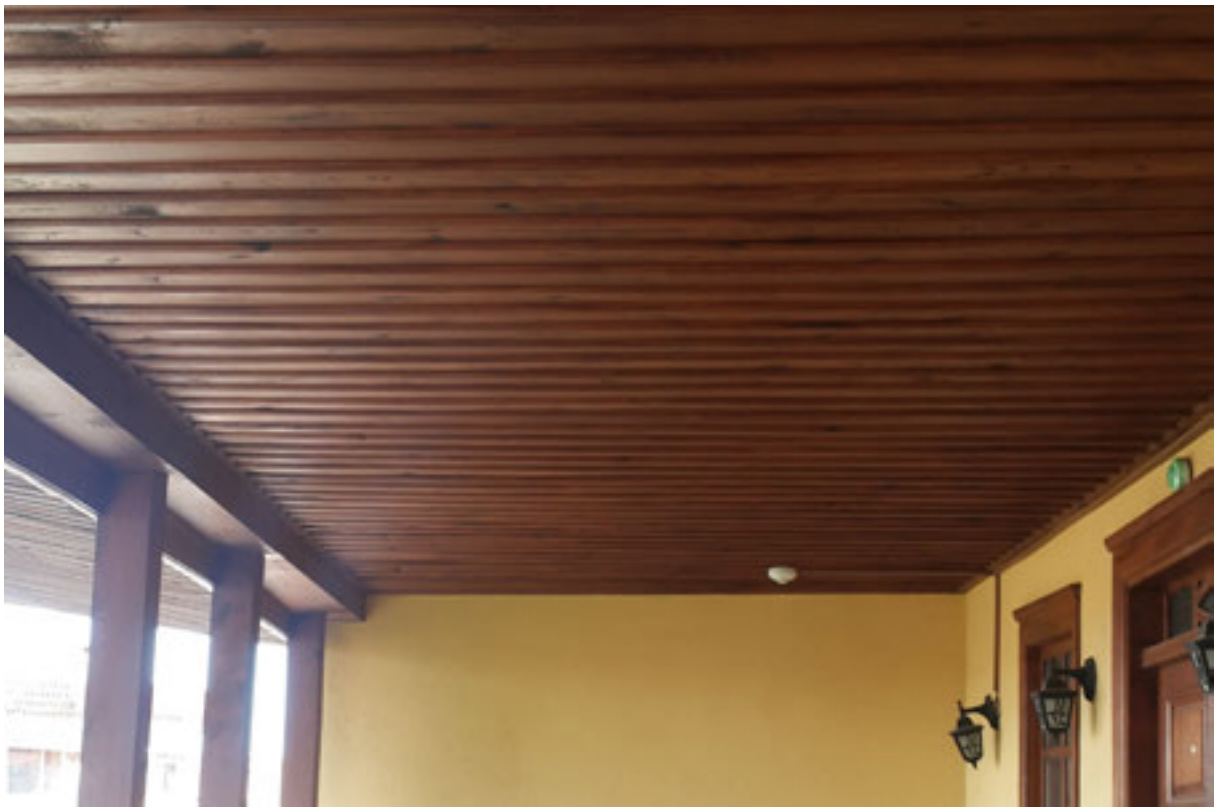
Geleneksel konut tavan uygulamalarında farklı yöntemler kullanılmıştır. Küçükerman bunları önem sırasına göre; kaplamasız, düz kaplamalı, çitalı, geçmeli ve kesintisiz boyalı olmak üzere beşe ayırır. [Küçükerman, 1996, s.118]

En yalın ve basit tavan tipi kaplamasız tavanlardır. Döşeme kirişleri tamamen açıkta bırakıldığı için taşıyıcı sistem olduğu gibi görünmektedir. [Şekil.10] Bu sebeple ters tavan diye adlandırıldığı da olmuştur. Ahır, kiler benzeri mekanların tavanlarında uygulanmakla birlikte ekonomik durumu iyi olmayan ailelerde, odalarda kullanıldığı da görülmüştür.

Şekil.10 Kaplamasız tavan örneği

Düz kaplamalı tavanlarda, döşeme kirişlerinin altı küçük ahşap parçalarla örtülmüştür. [Şekil.11] Bu uygulamada kirişlerin üzerine 5x5 cm ölçülerinde kadrınların yerleştirilerek 1,5 cm yüksekliğinde düz ahşap parçalar kadrana monte edilmektedir. Üzerine cila ya da boya sürülerek daha kalıcı olması amaçlanmıştır. Kolay uygulanması ve ekonomik olması sebebi ile daha az öneme sahip mekan ve odaların tavanlarında bu uygulama kullanılır.

Şekil.11. Düz kaplamalı tavan örneği

Geleneksel konutta yaygın olarak kullanılan tavan tipi, çıtalı kaplamadır. Önce düz kaplamada olduğu gibi döşeme kirişlerinin üzerine 0.6-1.5 cm kalınlığında ahşap kaplamalar çakılır. Üzerine ise yarım daire kesitli çıtalardan çeşitli şekillerde süslemeler yapılmaktadır. Geometrik düzende 30°- 40°- 60° açılar ile kullanılan çıtalar zengin desen çeşitliliği oluşturmuştur. [Şekil.12] Ayrıca doğal ahşap halinde bırakılan kaplamanın üzerine çıtalar farklı renklerde boyanarak daha estetik bir görünüm sağlanması amaçlanmıştır. Bu hali ile gösterişli odalarda kullanılmıştır.

Şekil.12 Çıtalı tavan örneği

Geçme kaplamalı tavan tipi; işçiliği zor ve maliyeti yüksek bir uygulamadır. Bu sebeple daha çok özenli konutlarda tercih edilmiştir. Döşeme kirişlerinin alt yüzünün birbirlerine geçmeli olarak birleşen küçük ahşap parçalarla kaplanmasıyla oluşmaktadır.[Şekil.13]

Şekil.13 Geçme tavan örneği

Kesintisiz ve boyalı kaplama tipinde döşeme kirişlerinin üzeri tek parça bir malzeme ile kaplanmaktadır. Bu iş için genellikle bez dokuma ya da alçı kullanılmıştır. Böylece tavanda yekpare bir yüzey oluşturulur. Daha sonra ise üzerinde boyama ile çeşitli süslemeler yapılmaktadır. Bu uygulama çok zahmetli ve maliyetli olduğu için çok sık kullanılmamıştır.

3.4. Kapı

Geleneksel konutta kapı, bireyin mekana alınışında, bir geçiş işlevi görür. Kapının konum ve açılış yönü, kullanıcının mahremiyeti göz önünde bulundurularak belirlenir. Genellikle odanın bir köşesinden ve tek kapılı olarak yapılan girişte, kapı içeriye doğru açılır. Malzeme olarak da yine ahşap kullanıldığı görülmektedir.

Kapı ve çevresi oda öğeleri ile birlikte biçimlendirilerek ahşabın mekan içinde bütünlük sağlaması amaçlanmıştır. Kapıda üst sınır, insan elinin erişebileceği alan olarak belirlenen ve odayı tamamen dolaşan raf ile belirlenmiştir. [Şekil.14] Kapı kasası, rafın bir devamı olarak yatay çizgiyi devam ettirir. Altta ise kapı pervazı bir çerçeve oluşturarak oda girişinde eşiği tanımlar. Böylece ahşap malzeme diğer yapı elemanları ile etkileşim içinde bulunmaktadır.

Şekil.14 Kapı ve tefriş ilişkisi

Odaların sahip olduğu önem derecesi, kapının yapın şekillerini belirlemiştir. [Şekil.15] Az önemli odalarda kapı kanadı, iki geniş düşey ahşap parçanın üç yatay kuşakla sabitlenmesi ile oluşturulur. Kapının üstü düz veya kemer biçiminde geçilir. Daha önemli odalarda ise küçük ahşap parçalarının bir araya getirilmesi ile aynalı kanat meydana gelmiştir. Bu parçaların farklı geometrik şekillerde ve sayılarda birleşmesi ile çeşitli desenler oluşturulabilmektedir. Geleneksel Konutta iç mekanda kullanılan kapıların yapımında demir çivi kullanılmamaktadır. Parçalar geçme yöntemi ile birleştirilmiş, köşelerde tahta çivi kullanılmıştır. [Küçükerman,1996, s.143]

Şekil.15 Önem durumuna göre kapı örnekleri

Kapılar; kasa, kanat ve madeni aksamdan oluşmaktadır. Genellikle tek kanatlı olan kapıların, çok önemli yapılarda iki kanatlı olarak çözüldüğü de görülmüştür. [Şekil.16] Bazı durumlarda ise tek kanadın ortasında bini kullanılarak çift kanat etkisi verilmektedir.

Şekil.16 Çift kanatlı ve tek kanatlı kapı örneği

Kapı ölçüleri; çift kanatlılarda 110-140 cm, tek kanatlılarda 80-95 cm genişliğindedir. Yüksekliği ise 170-200 cm arasındadır. Kapı yüksekliği taşradaki evlerde daha basık olabilmektedir. Aynı şekilde konut içindeki servis mekanlarında da 160 cm civarı kapı yüksekliği kullanılmıştır.

Kapıların sofa tarafından girişlerine, odanın önemine göre kemer, pervaz veya taç şeklinde başlıklar yerleştirilir.[Şekil.17] Başlık kullanımı ile mekana girişte kapının olduğundan büyük gösterilmesi sağlanmıştır. 18. yy'dan itibaren kemerlerin yerini ampir ve barok üslupla süslenmiş üstlükler almıştır.

Şekil.17 Kapı başlığı örneği

3.5. Pencere

Geleneksel Konutta iç mekan ile dış çevre arasındaki iletişimi sağlayan pencereler genellikle ahşap malzemeden yapılmıştır. [Şekil.18] Odaya ışık sağlanması, havalandırma, yağışlara karşı mekanı koruma ve gürültüyü önleme pencerenin üstlendiği işlevlerdir. Bu işlevlerin sağlanabilmesi için pencere üç kısımdan oluşmaktadır. Bunlar; kasa, kafes- parmaklık ve kepenktir.

Şekil.18 Ahşap pencere kullanımı

Pencere kasalarının boyut ve yerleşimlerinde, bir standartlaşma göze çarpmaktadır. 19. yüzyıla kadar iki katlı yapılan pencerelerde alttaki pencere açılırken, üstteki pencere sabit tutulmuştur. Pencerelerin genişliği 80 cm yükseklikleri ise 120-150 cm civarındadır. Bu ölçüler farklılıklar gösterse de hiçbir zaman 1 metre genişlik ile 2 metre yükseklik boyutlarını aşmaz. Pencere yatayda kayıtlarla üç veya dörde, düşeyde ikiye bölünmüştür. Doğramalar ince kesitlidir [22x49, 30x40 mm gibi] ve doğramalarda dayanıklı ahşap kullanılmasına dikkat edilmiştir. Doğramalar geçme ve çivilidirler ve damlalık yapılmamıştır.

Ahşap pencerelerin yapımında bölgeler göre farklı ağaç türleri kullanılmıştır. Doğrama; meşe gibi sert ağaçlardan yapıldığında 30 mm eninde, çam ve benzeri yumuşak ağaçlardan yapıldığında ise 45mm eninde tutulmuştur. Pencerelerin daha kolay taşınabilmesi ve açıldığında mekanda yer kaplamaması için doğramalar iki kanattan meydana getirilmiştir. Her kanatta yatay kayıtlar oluşturularak pencere karelere bölünmektedir.

Pencere elemanının en dışında yer alan kepenkler, henüz camın kullanılmadığı zamanlarda mekanın güvenliğinin sağlanması, ısı değişimlerine ve yağışlara karşı mekanı korumak için kullanılmıştır. Kepenkler genellikle sarıçam gibi sert ve dayanıklı ağaçlardan yapılmaktadır. Kepenklerde, masif ahşap veya aynalı sistem kullanılır.[Şekil.19] Masif ahşabın dönmesini engellemek için arkasına iki ya da üç kuşak çakılmakta, menteşelerde bu noktalardan bağlantı yapılmaktadır. Gösterişli örneklerinde ahşap üzerine oyma ve boyama teknikleri uygulandığı görülmüştür. Kepenklerin dışa doğru açılması, sabitlenmesi ihtiyacını meydana getirmiştir. Bu sebeple kepenk ve sövelere monte edilen kancalar yardımı ile açıldığında rüzgardan etkilenmesi engellenmiştir.

Şekil 19. Kepenk örnekleri

Kepenklerin açık olduğu veya kullanılmadığı durumlarda mekanın dışarıdan görülmesini engellemek için doğrama önünde kafes ya da parmaklıklar kullanılmaktadır. Kafesler dikdörtgen bir çerçeve içinde çapraz veya dik çıtaların 2-3 cm aralıklarla yerleştirilmesi ile meydana gelir. [Şekil.20] Kafes imalatında daha çok ince çubuklara ayrılarak kullanılan ıhlamur ağacı tercih edilir. Ahşap

parmaklıklarda kafes ile aynı işlevi yüklenmektedir. Malzemenin kullanım kolaylığı ile işçilik ön plana çıkmış ve parmaklık imalatında çeşitli örnekler verilmiştir.

Şekil.20 Kafes kullanımı

3.6. Dolap

Dolaplar mekanda depolamayı sağlayan, açık ve kapalı kullanım alanlarına sahip yapı elemanlarıdır. [Şekil.21] Gün içinde birden fazla işlevi karşılayan odalarda bu değişim dolaplar ile sağlanır. Ahşap malzeme ile oluşturulan dolaplar malzemenin sağladığı imkanlar sayesinde kapalı ve açık çeşitli depolama alanları oluşturulurken gusülhane gibi farklı işlevlerde dolap içinde çözülmektedir.

Şekil.21 Dolap görünümü

Bireyin yıkanma ihtiyacı, mahremiyet gereği oda içinde ve dolabın kapalı kullanım alanları içinde çözülmüştür. [Şekil.22] Yatakların depolandığı yüklüğün alt bölümü gusülhane olarak düşünülmüştür. Gusülhane sadece bir kişinin sığabileceği büyüklüktedir. 60-80 cm derinliğinde ve 110 cm genişliğinde dolap ölçüleri kullanılır. Zemin tahtası ise eğimli yapılarak pis suyun bahçeye tahliyesi sağlanmıştır.

Şekil.22 Gusulhane

Dolapların kapalı kullanım alanı saklama işlevi görürken, açık kullanım alanları da hızla erişilecek malzemeleri depolamaktadır. Dolap üzerindeki çubukluk, kavukluk, testilik, peşkirlik, lambalık, cezvelik, fincanlık, tembel deliği gibi isimlendirilmiş küçük nişler bulunur. [Şekil.23] Bu nişler sadece isimlerindeki işlevler için kullanılır ve sadece bu eşyaların sığabileceği büyüklükte yapılmaktadır. Nişlerin köşeleri ahşap oyma işçiliği ile süslenmektedir.

Şekil.23 Niş kullanımı

Dolap ölçülerinin belirlenmesinde dolabın yeri ve depolanan eşyaların niteliği önem taşımaktadır. Örneğin giriş duvarın yer alan dolaplarda, derinlik kapı kanadının ölçüleri göz önünde bulundurularak ayarlanır. Dolap derinliği 75-80 cm aralığında, genişliği ise 130-150 cm civarındadır. Yatakların rahat korunabilmesi için yüklük, yerden 60-80 cm yüksekliğinde yapılmıştır. Yüklük dışındaki dolaplar daha dar ve raflıdır. Mutfak eşyalarının depolandığı alanlar 25-30 cm, diğer eşyaların depolandığı alanlar ise 40-50 cm civarındadır. [Altun, 2008, s.225]

Geleneksel konutta dolapların süreç içinde gelişerek; tavan yüksekliğine ve kullanım işlevlerine göre farklılaştığı görülür. Ancak alçak tavanlı odalarda; dolap döşeme ve tavan arasında yalın bir biçimde yer alır. Tavan yüksekliği arttıkça dolaplarda yüzeye uyum sağlamakta ve yeni çözümler uygulanmaktadır. İlk aşamada duvar ve tavan arasındaki boşluğun ahşap bir levha ile kapatılması veya açık bırakılarak dolap üzerinde bir girinti oluşturması sağlanır. Bu alanlar kullanılarak, tavan yüksekliğinden faydalanılmış ve daha az öneme sahip eşyalar burada yer almıştır. Boşluğun önüne parmaklıklar yerleştirilerek yarı açık bir depolama alanı elde edilmiştir. Son aşamada ise bu kısım tamamen kapalı bir kullanım alanına dönüştürülmüştür. Kapak veya kafesler kullanılarak görsel zenginlik sağlanması amaçlanmıştır. [Küçükerman, 1973, s.122]

Dolaplar, mekan içinde çoğu zaman bir duvarı tamamen kaplayan öğelerdir. Bu durumda ahşap malzemenin oda içinde oldukça baskın bir konuma gelmesi dolap öğesi ile gerçekleşmektedir. Özellikle dolap kapakları, nişler ve parmaklıklarda gösterilen ince işçilik mekanda görsel bir zerafet sunmaktadır.

3.7. Merdiven

Geleneksel konutta merdivenler ahşap veya taştan yapılmaktadır. Yığma taş konutlarda taş merdiven kullanılırken; ahşap konutlarda ahşap merdiven kullanılmaktadır. [Şekil.24] Hayattan direk orta kata çıkılan durumlarda ise merdivenlerin taş sahanlıkla başlayıp, ahşapla devam ettiği görülmektedir. Ahşap merdivenler, limon kiriş vasıtasıyla taşınırlar. Kirişler üzerine basamak tahtaları, geçme yöntemi ile monte edilir. Basit merdiven imalatlarında riht kullanılmazken; daha özenli işlerde riht ve

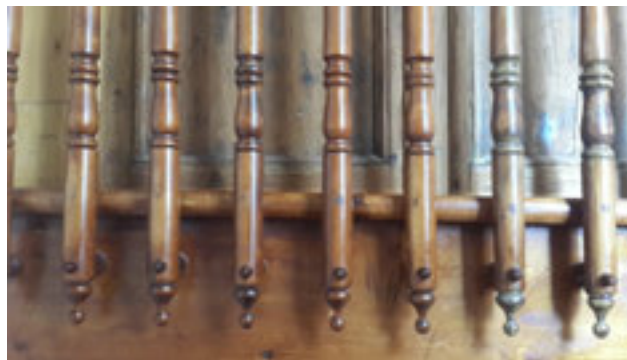
merdiven altının bir tavanla kapatıldığı uygulamalar vardır. Bazı örneklerde ise merdiven altı tamamen kapatılarak küçük bir oda haline almıştır.

Şekil.24 Merdiven örnekleri

Merdiven, sofanın en uygun yerine yerleştirilerek olabildiğince az yer kaplaması amaçlanır. Merdiven genişliği 1 metreyi aşmazken, basamak genişliği 15-30 cm arasında değişmektedir. Riht yüksekliklerinin ise 17 cm'den fazla tutulduğu görülmektedir. Böylece basamak sayısı azaltılarak merdiven kovasının küçülmesi sağlanmıştır.

Merdiveni tamamlayan unsur olan korkulukların kullanımı, merdivenin konumuna göre değişmektedir. Bazı durumlarda merdiven kenarında duvar yer almaktadır. Bazı durumlarda ise ahşap tek parça halinde tahta perde biçiminde bu işlevi görür. Fakat tüm bunların dışında geleneksel konutta ahşap korkuluk kullanımı bireylerin ekonomik durumu ile ilgili olarak da oldukça zengin örnekler verilmesine sebep olmuştur. [Şekil.25]

Şekil.25 Korkuluk kullanımı

4.Sonuç

Doğal ahşap kullanımı her zaman geleneksel konutta büyük bir öneme sahip olmuştur. Günümüzde ise doğal ahşabın iç mekanda kullanımı git gide azalmaktadır. Doğal yaşam dengesinin bozulması ve

malzemenin verimsiz kullanımı onu ekonomik olarak daha maliyetli hale getirmiştir. Bu sebeple mimarlar ve iç mimarlar yapay ahşaba yönelmiştir. Oysaki daha sağlıklı olan doğal ahşabın iç mekanda kullanımı kullanıcılar için daha doğru bir tercih olacaktır. Öncelikle doğal ahşabın sürekliliğinin sağlanması için ormanların korunması ve çoğaltılması amaçlanmalıdır. Diğer yandan malzemenin verimli kullanımına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Ahşabın kolay ulaşılabilir ve ucuz hale gelmesi onun yeniden iç mekanda kullanımını artıracaktır. Aynı zamanda geleneksel konutumuzda kullanılan bize özgü çözümlerin günümüz ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yorumlanmasıyla bunların sürekliliği sağlanabilir. Böylece geçmişten gelen yapı birikimimizin günümüzde devamı sağlanmış olacaktır.

Kaynaklar

1. Altun, S. B. [2008]. Geleneksel Türk evleri, yapı malzemeleri, yapı elemanları ve yapım sistemleri. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
2. Bektaş, C. [1996]. Türk evi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
3. Buz, C.Ş. [2010]. Beylerbeyi ve Çengelköy küçük ahşap mimarlık örneklerinde taşıyıcı sistem oluşumu üzerine bir araştırma. Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
4. Coşkun, M.E. [2013]. Türk evlerinde yapı malzemeleri ve yapım teknikleri. Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
5. Çobancaoğlu, T. [1998]. Türkiye’de ahşap evin bölgelere göre yapısal olarak incelenmesi ve restorasyonlarında yöntem önerileri. Doktora tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
6. Doğanca, M. [2002]. İç mekan tasarımında görsel etkileşimler. Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
7. Doğu, A. D. [2013]. Ahşabı tanımak. Restorasyon Konservasyon Çalışmaları Dergisi, 16, 59-71.
8. Eldem, S. H. [1987]. Türk Evi III. İstanbul: TAÇ Vakfı.
9. Erenman, Ö. [1975]. Geleneksel konut mimarisinde mekansal bütünleşme. Doçentlik tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
10. Günay, R. [2002]. Geleneksel Ahşap Yapılar Sorunları ve Çözüm Yolları. İstanbul: Birsen Yayınevi.
11. Günay, R. [1999]. Türk Evi Geleneği ve Safranbolu Evleri. İstanbul: Yem Yayınları.
12. Kahraman, B. 1997. Geleneksel Türk odasında ahşap iç mimari elemanları. Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
13. Küçükerman, Ö. ve Güner, Ş. [1996]. Anadolu mirasında Türk evleri. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
14. Küçükerman, Ö. [1973]. Anadoludaki geleneksel Türk evinde mekan organizasyonu açısından odalar. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
15. Onur, S. [2000]. Mobilyanın biçimlenişine etki eden faktörler ve tasarımcı kullanıcı faktörü üzerine bir yöntem önerisi. Doktora tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
16. Özhan, Ö. [2006]. Anadolu’nun geleneksel konutlarında ahşap kullanımına ait bir derleme. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
17. Söğüt, M.A. [2004]. Oturma elemanlarının tasarımında Sstrüktür ve yüzey kaplama malzemesinin biçime etkisi. Sanatta yeterlilik tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
18. Tayla, H. [2007]. Geleneksel Türk mimarisinde yapı sistemleri ve elemanları. İstanbul: Taç Vakfı Yayınları.
19. KUDEB Fotoğraf Arşivi

EĞİTİM SÜRECİNDE “PROFESYONEL” YAKLAŞIM

*Öğr. Gör. Murat Özdamar, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar
Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü,
omurat@bilkent.edu.tr*

Öz

İçmimarlık Eğitiminin amacı; ağırlıklı olarak profesyonel yaşantı içerisinde yer alacak yeni adaylara yol açmak ise, eğitim sürecinin ilerleyen yapısı içerisinde “profesyonel” hayatın gerçeklerini de bünyesinde değerlendirmek gerekmektedir. Bu yaklaşım, İçmimarlık mesleği bünyesinde, profesyonel yaşantının ilk dönemlerinde nelere önem ve değer verildiğinin incelenmesi ile eğitim sürecinin bahse konu değerler ile ilişkisini inceleyebilmek içindir.

Bugün üniversitemizde yürütülen eğitim süreci, ticari piyasada yaşananlara yönelik mi ya da yönelik olması gerekiyor mu? Bu esnada yeni mezun olan ya da olacak olan öğrencilerimiz okulları bünyesinde en uygun pozisyonda iken, piyasaya adım attıkları anda, içinde buldukları “yeni mezun” ya da “çırak” pozisyonu kendilerine neler kazandırıyor?

Bahse konu ilişkilere bağlı olarak, eğitim süreci bünyesinde öğrencilerimizi geleceğe hazırlayabilmek ya da konu ve konular hakkında en azından ön bilgileri verebilmek biz akademik ortamdaki eğitimcilere düşmektedir.

Bu çalışma ile öğrencilerimizi okullarında profesyonel yaşantıya nasıl hazırlayabildiğimizi, öğrencilerimizin beklentilerinin ve mezuniyetlerinin arkasından karşılaştıklarının neler oldukları araştırılarak eğitim programları bünyesinde nelere ihtiyaç duyulduğu yapılacak görüşmeler ve değerlendirmeler ile ortaya konmuştur.

Çalışma bünyesinde; iş sahipleri, içmimarlar ve içmimarlık öğrencileri ile yapılan anket çalışmaları ve/veya yapılacak görüşmeler ve alınan sonuçlar ile konu hakkında tarafların değerleri, istekleri, beklentileri ve mesleki amaçları ortaya konmuştur. Böylece içmimarlık mesleğinin eğitim sürecinde profesyonel yaşantı ile ne şekilde bir araya gelmesi, ne gibi değerlere önem verilmesi gerektiğinin incelenmesi suretiyle, öğrencilerimizin ve eğitim sürecinin neye ya da nelere ihtiyaç duyduklarını ve ne şekilde oluşması gerektiğine yönelik bir çalışmadır.

Profesyonel yaşamın başlaması/başlangıcı ile yeni mezun olmuş içmimarlar beklentilerine kavuşmuş oluyorlar mı ve bu konuda ne şekilde hareket ediyorlar? Sebep ve sonuç ilişkilerine de bağlı olan bu yaklaşımlar, profesyonel hayat öncesinde nasıl hareket etmek gerektiğini ortaya koymuştur.

Yapılan çalışma ile içmimarlık öğrencilerinin yetişirken nelerin ön planda tutulması gerektiği konusunda bir tespit yapılarak, eklenmesi ya da üzerinde durulması gereken konu başlıkları üzerine tartışılacaktır, bu da ilerleyen süreçte, yapılacak ders içi ya da genel ders programları için yol gösterecek bir girişim ve öneridir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim-İçmimarlık, Tasarım Eğitimi, Profesyonel Yaşam-Eğitim Süreci

1.Giriş

Yükseköğrenim kurumlarımızın Güzel Sanatlar, Tasarım, Mimarlık Fakülteleri bünyesinde bulunan İçmimarlık, İçmimarlık ve Çevre Tasarımı bölümlerinde devam eden eğitim sürecinde yer alan “tasarım stüdyosu”, ders programları çerçevesinde en önemli pozisyonu almaktadır; ki hem eğitim süreci içerisinde hem de profesyonel yaşantı içerisinde başlangıçlar hep yapılan eskizler ve oluşturulan kavram ya da ana fikir ile yürümektedir.

İçmimarlık eğitiminin amacı, ağırlıklı olarak profesyonel yaşantı içerisinde yer alacak olan adaylara yol açmak ise, eğitim sürecinin ilerleyen yapısı bünyesinde “profesyonel” hayatın gerçeklerini de bünyesinde değerlendirmek gerekir. Bu sebeple eğitim süreci çerçevesinde öğrencilerin ilerleyen süreçte nasıl bir meslek hayatı ile karşılaşacaklarına dair bilgi verilmesi gerekmektedir.

Bugün Tasarım Eğitimi bünyesinde en önemli süreç diğer derslerin de bilgilerini içerisine katmak sureti ile ortaya konan “tasarım” dersidir. Öğrenim sürecindeki neredeyse bütün kalemler tasarım dersi bünyesinde toplanarak hayat bulmaktadır. Bu yaklaşıma bağlı olarak, öğrenciler okuldan sonra ne gibi bir süreçle karşı karşıya kalacaklarını acaba kafalarında canlandırabiliyorlar mı? Bu konuda genel olarak yaz programları dahilinde yaptıkları staj çalışmaları elbet kendilerine belli bir görüş sağlıyor, ancak akademik ortamda da yapılması gereken, onlara bu yaşantının neleri içerdiğini ve ne şekilde yaşandığını paylaşmaktır.

Elbette IFI [International Federation of Interior Architects / Designers] tarafından da İç Mekânlar Deklarasyonu’nun ortaya konduğu gibi; “Teorik, pratik ve içten gelen bilgi, içmimarlık ve iç mekân tasarımı uygulaması için esastır” (2011).

Ancak en önemlisi nasıl kullanacağını bilmektir ve bunu da eğitim süreci ile ilişkilendirmek en önemli kalemlerden biridir. Hatta Venedik Mimarlık Fakültesinin giriş kapısının üzerinde yazan Latince bir cümlenin ifade ettiği gibi “verum ipsum factum” yani “anlamak yapmak ile mümkündür” (Mc Carter, 2008).

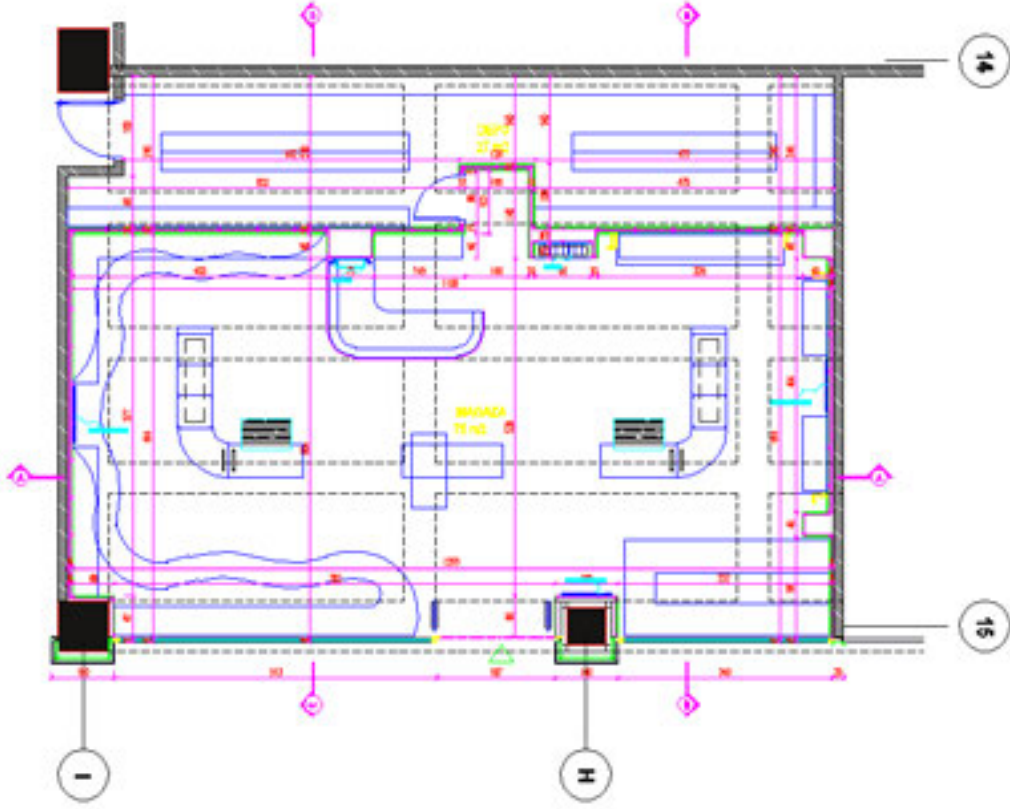
Buna bağlı olarak kendi içimizde bir değerlendirme sorusu hayat bulur; “bizler yani içmimarlar, ne yaparız?”.

İlk olarak mekânın içmimari projesi tarafımızdan yani içmimarlar ile hayat bulur,

İkinci olarak bahse konu projenin sunum ve teknik dokümanları oluşturulur,

Ve

Üçüncü olarak proje sahibi ya da meslektaş olan içmimarların imalatları ile proje gerçeğe dönüştürülür.

Görsel 1: Plan Çizimi, 2011

Murat Özdamar [Kişisel Arşiv]

Görsel 2: İmalat Süreci, 2011

Murat Özdamar [Kişisel Arşiv]

Görsel 3: Genel Görünüş, 2011

Murat Özdamar [Kişisel Arşiv]

Bu süreç doğrultusunda Mathew Crawford'un da ortaya koyduğu gibi bir ikilem karşımıza çıkmaktadır;

“Bilmek” ve “Nasıl Olduğunu Bilmek”

“Bilmek” kavramı gerek öğretim elemanlarının, gerek öğrencilerin eğitim süreci içerisinde yaşadıkları önemli noktalardan bir tanesidir. Ancak yine Crawford tarafından üzerinde durulduğu gibi, “nasıl olduğunu bilmek” kavramı da eğitim süreci bünyesinde oluşturulmalıdır ki, öğrenciler projeleri

bünyesinde tasarlayıp çizdiklerinin ne şekilde hayat bulabileceğini, ne şekilde inşa edilebileceğini de düşünerek gerektiğinde ortaya koyabilsinler [Crawford, 2010].

2. “Proje”

Snodgrass çalışmasında, eğitim süreci içerisinde teorik ve pratik yaklaşımları ortaya koyuyor ve buna bağlı olarak iki ana başlık karşımıza çıkıyor;

“teorik” ve “pratik” [2000];

dolayısı ile, ilk olarak öğretmek konu olarak karşımıza çıkmaktadır, bu da öğrencilerin konu hakkındaki bilgiye sahip olması anlamına gelir. Arkasından ise konunun pratik olarak yer alması gerekir. Böylece teori ve pratik arasındaki farklılıkların öğrenci tarafından yaşanması sağlanır. Bu da kişilerin gerek öğrenim sürecinde gerek ise profesyonel hayatının başlangıcında aldıkları kararlarda çok daha gerçekçi ve mantıklı olma şansını kazandıracaktır.

Bugün genel kapsamda meslek bünyesinde proje şu değerler ile yol almaktadırlar;

- Mesleğin geçmişi,
- Strüktürel [yapısal] analiz,
- Mekanik,
- İmalat Teknikleri,
- Etkin ve etkileyici bilgi,
- Sunum teknikleri ve yolları,
- Çizim teknikleri ve yolları, ve
- Bilgisayar ortamındaki sunuş şekilleri [Ertek, 2014]

Ancak eğitim/öğretim bünyesindeki süreç genel olarak teorik şekliyle devam etmektedir. Bu da daha önce de söz konusu olan cümlelerin tekrarlanması gereğini ortaya koyar; “anlamak yapmak ile mümkündür”. Bu sebeple, yeni mezun olmuş meslektaşlarımızı çırak ya da acemi olarak adlandırıyoruz. Bu da çırak seviyesine ulaşabilmeleri için, kendilerine “tecrübeleri yaşamaları imkânını” vermeli ya da yolunu açmalıyız. Bu da edindikleri bilgileri onlara kullanma şansını verecektir ki öğrenmenin belki de en etkili yoludur.

Bu da bazı etkenleri ortaya koymaktadır;

İlk olarak, üzerinde çalışılacak olan projelerin boyutları konusunda dikkat edilmesi gerekir,

İkinci olarak, çalışılacak olan projenin içeriğinin boyutundan daha önemli olduğu gerçekliğidir,

Ve üçüncü olarak, projenin genel yerleşimi ve tasarımsal özellikleri hakkındaki kararlar ortaya konduktan sonra, mesleğin “detaylar” ve “malzemeler” üzerine yoğunlaşması gibi öğrencilerimizin de malzeme ve detay konularında etkin olmaları sağlanmalıdır.

Bu da içmimarlık projelerinin sadece kâğıt ya da ekran üzerinde kalmadığının açıkça gerçekliğidir ki, bizler de projelerimizi yaparken 5(beş) soru üzerine yoğunlaşırız;

- Ne için,
- Nerede,
- Kim için,
- Nasıl,
- Ne zaman [Ertek, 1999].

Ancak eğitim sürecinde tasarımsal boyutta ilerleyebilmek için bu soruları sorarken, karşımıza 3 başlık daha çıkmaktadır;

- İşlevsellik,
- Estetik,
- Dayanıklılık.

İşte profesyonel hayatta da bu başlıklara cevap verebilmek için, öğrencilerimizin konuları ile ilgili bu yetkinliği öğrenim süreci içerisinde iken kazanabilmeleri gerekmektedir.

3.Eğitimsel Yaklaşım

Öğrencileri profesyonel hayatın gerekleri ve ihtiyaçları bazında yetiştirebilmenin en önemli yolu eğitim programlarıdır ve "malzeme" konusu içmimarlık eğitimi bünyesinde gerçekten olması gereken bir başlıktır.

Okullarımızdaki akademik programlarımıza göz attığımız zaman genel olarak teorik şekilde gerçekleştirildiğini görüyoruz. Elbette öğrencilerimiz konu ya da konular hakkında resimler, slaytlar ve çizimler görüyorlar ancak malzemenin ya da imalatın kendisini yaşayarak öğrenmesi çok daha kalıcı olacaktır.

Görsel 4: Malzeme Paftası

Murat Özdamar [Kişisel Arşiv]

Görsel 5: Malzeme Paftası

Murat Özdamar [Kişisel Arşiv]

Bu da yapılan eğitim programlarının hazırlanması sürecinde mesleğe yönelik ihtiyaçların ve gereklerin gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır, böylece öğrencilerin malzeme ve malzeme ile imalat teknikleri üzerine çalışma şansları doğmuş olacaktır.

4.Hipotez

Konu üzerine çalışırken, ortaya konan hipotez şu şekilde olmuştur;

“Öğrenim süreci içerisinde içmimarlık öğrencilerinin yapısal yöntem ve malzeme bilgilerini aktif bir şekilde zorunlu olarak alabilmelidirler.”

5.Bilgi ve Metot

Ortaya konan hipotez için, bilgi Nitel veri toplama yöntemi ile desteklenmiştir.

Konu hakkında kaynak araştırması yapılmış,

İnceleme yöntemi ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşülen kişilerle yapılan anket çalışmaları ile değerlendirmeler bir araya getirilmiştir.

Hipotez hem profesyonel olarak çalışan içmimarlarla hem de hali hazırda öğrenim görmekte olan içmimarlık öğrencileri ile yapılan çalışmalar ile desteklenmiştir.

Çalışma 38 öğrenci ve 23 profesyonel içmimar ile gerçekleştirilmiştir.

6.Değerlendirme

Araştırma ve inceleme sürecinde Profesyonel olarak çalışan içmimarlara; yetişmekte olan içmimar formatındaki problemler üzerine sorular sorulmuştur ve alınan ortak cevaplar şu şekildedir;

- Tasarımların ihtiyacı olan detay çözümlerinin yapılmaması
- Tasarımların ihtiyacı olan malzeme tanımlarından uzak durulması ve malzemelerin tanınmaması
- Çekingelik göstermek ve tereddüt etmek

İçmimarlık öğrencileri ile yapılan görüşmelerde alınan cevaplara göre yapılan değerlendirmeler ile buluşulan ortak başlıklarsa;

- İşverenlerin zaman konusunda çok fazla tutumlu olmaları,
- İnternette gerekli bilgileri bulamamak,
- Malzeme araştırmasının çok zor olduğu,

şeklindedir

Genel olarak öğrencilerimizde görülen; istedikleri bilgiye, istedikleri şekilde hazır halde ve direk olarak erişebilmek. Böylece rahatlıkları bozulmadan her türlü gereği yerine getirmiş olacaklardır.

Dolayısı ile kendilerinin ana araştırma modeli, “internet” üzerinden yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Böylece konu hakkındaki “tüm gerekli bilgileri” edinebildiklerini düşünmektedirler.

Bir diğerk problem olarak görülen konu başlığı ise “iş ya da işler ile ilgili çekingen davranmak”. Bu başlık araştırma sırasında iki grup tarafından da ortaya koyulmuştur. Dolayısı ile konu üzerinde gerçekten durulmalı ve nedenleri konusunda fikir yürütülmelidir.

Taraflar ile yapılan görüşmeler ve doğrultusunda yapılan incelemeler ile, iki tarafın yani işveren/müşteri ile içmimarların birbirlerinden bekledikleri kalemli konu alarak ilerlemek gerekirse; eğitim sürecinde öğrencilerimizi ticari piyasa ile yan yana getirmek gereği ortaya çıkmaktadır.

7. Sonuç

Bizlerin bugüne kadar ve bu günden sonra yaptıklarımız ve yapacaklarımız sahip olduğumuz mesleğimizi en iyi pozisyonda değerlendirilmesi içindir, bu sebeple bahse konu iki başlık, “öğrenim süreci” ve “profesyonel hayat” birbirleri ile sürekli bir ilişki içerisinde olmalıdır.

Bu iki başlığı bir araya getirebilmek için de, öğrenim süreci içerisinde öğrencileri profesyonel hayatta içinde olacakları konular ile daha etkin bir şekilde yan yana getirmek gerekir. Buna da mesleğin ilk eğitim süreci içerisinde de bünyesinde barındırdığı ahşap ve metal atölyelerinin yeniden konu edilmesi ile başlanabilir. Böylece Kaptan’ın da ifade ettiği gibi Bauhaus ekolü ile yapılan tasarım eğitimi bünyesinde getirilen atölye çalışmaları [2012], öğrencilerin ortaya koydukları tasarım olgusunu günlük hayat ile bir araya getirirken öğrenim ile gerçekliğin bir araya gelmesini sağlamıştır.

Ancak bu düşünce de yeni soruların doğmasına sebep olmaktadır;

“Okullarımızda öğrencilerimize bu profesyonel ve teknik bilgileri ve eğitimi vermeli miyiz?”

Ya da

“Öğrencilerimizin bahse konu teknik bilgileri yaşayacakları tecrübeler doğrultusunda edinmelerini mi beklemeliyiz?”

Gerçekten çelişkili ve kişilere göre değişebilecek bir sonuç, ancak eskilerin de bizlere öğrettiği gibi “tecrübe etmek öğrenmek ve anlamak için en açık ve kesin yoldur”; sonucu yanlış bile olsa.

Dolayısı ile bugün öğrenim süreci içerisinde iki ana başlık olan teori ve pratiği bir araya getirebilmek, geleceğe yönelik olarak yetiştirilen ve yetiştirilecek olan meslektaşlarımızın bilgileri gerektiği şekilde almalarını sağlamak suretiyle “İçmimarlık” ı daha iyiye taşımak öğretim elemanlarının ve konuya ilgi ile bağlanan öğrencilerin elindedir.

Kaynaklar

1. Ciravoglu, A. [2003]. Mimari Tasarım Eğitiminde Formel ve Enformel Çalışmalar Üzerine [Formal and Informal Studies in Architectural Design Education]. *Yapı*, 257, 43-47.
2. Crawford, Matthew B. 2010. *Shop Class as Soulcraft: An Inquiry into the Value of Work*. New York: Penguin Books.
3. Cross, N.[2006], *Designerly ways of knowing*. London:Springer-Verlag.
4. Design-built. [1999].Retrieved at January 20, 2017, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Design%E2%80%93built>
5. Ertek, H., [1999]. *İçmimarlık Kapsamında Temel Tasarım Eğitimi Kuramlarına Bir Yaklaşım*. Hacettepe Üniversitesi, Türkiye.
6. Ertek, H., [2014]. "İçmimarlık Eğitiminde Ekolleşme". 1. Uluslararası İçmimarlık Eğitimi Sempozyumu. Hacettepe Üniversitesi, Türkiye.
7. Haddad, R. [2014]. "Research and Methodology for Interior Designers." *Social and Behavioral Sciences* 122, 283 – 291.
8. IFI, International Federation of Interior Architects [2011]. *IFI Interiors Declaration*. Retrieved at January 19, 2017, from <http://www.ifeworld.org/#Homepage>.
9. Kahvecioglu Paker, N. [2007]. Architectural design studio organization and creativity, *ITU A/Z*, 4/2, 6-26.
10. Kaptan, B. B. [2012]. İçmimarlık Kültürü, Kökenleri, Oluşumu ve Gelişimi, TSE - Standart 589, 58-63.
11. McCarter, R. 2008. "The Thought of Construction." In *Ghost: Building an Architectural Vision*, by Bryan MacKay-Lyon, 190-212. New York: Princeton Architectural Press.
12. Schön, D.A.[1987]. *Educating the reflective practitioner: toward a new design for teaching and learning in the professions*. San Fransisco: Jossey-Bass.
13. Schwartz, C. [2013]. Drawing Conclusions: A Student's Introduction to the Realities of Their Designs, *Design Principles and Practices: An International Journal – Annual Review*, 7, 19-28. Retrieved at June 11, 2016, from <http://ijgar.cgpublisher.com/product/pub.282/prod.14>.
14. Snodgrass, A. [2000]. "On Theorizing Architectural Education." *Architectural Theory Review* 5, no. 2 (November): 89-93.

SAĞLIK PERSONELİNİN SAĞLIK YAPILARINDAKİ ÇALIŞMA VE DİNLENME MEKÂNLARININ KALİTESİNE BAĞLI MEKÂN ALGISI VE MEMNUNİYETİ¹

Doç.Dr. Gülnur Ballice, Yaşar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, gultur.ballice@yasar.edu.tr

Yrd.Doç.Dr. Çiğdem Çetin, Yaşar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, cigdem.cetinkaya@yasar.edu.tr

Doç.Dr. Zeynep Tuna Ultav, Yaşar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, zeynep.tunaultav@yasar.edu.tr

Öz

Ülkemizde özellikle devlet hastanelerinde görevli personelin çalışma sürelerinin ve yoğunluğunun oldukça fazla olması nedeniyle, içinde buldukları fiziksel ortamın kendilerine ayrıca bir yük getirmemesi, aksine yaşamlarını kolaylaştırması, çalışanlara ve dolayısıyla hastalara olumlu bir katkı sağlaması için önemlidir. Buna karşılık, sağlık yapılarındaki personelin çalışma ve dinlenme mekânlarında onların fiziksel ve psikolojik konforunu sağlamak amacıyla yapılan mekânsal çözümler mimari planlama düzeyinde kalmaktadır.

Bu kapsamda araştırmanın odak noktasını, Türkiye'deki devlet hastanelerine ait iç mekânlarda, mekân kalitesini ve dolayısıyla mekâna bağlı memnuniyeti yükseltmek üzere; mevcut durumun aktarılması ve yeni öneriler sunularak bu konudaki farkındalığın artırılması oluşturmaktadır. Bu bağlamda, hastanelerdeki çalışanlar için düzenlenmiş dinlenme ve çalışma alanlarındaki iç mekân kalitesini yükseltmek için gereken veriyi elde etmektir.

Araştırmada doktor muayene odaları, hemşire istasyonları, doktor dinlenme odaları, hemşire dinlenme odaları ile yemekhane ve/ya kafeterya alanları, incelenmek üzere seçilen mekânlardır. Yapılacak çalışmada; son 10 yıl içinde yenilenmiş ve mevcutta hizmet vermekte olan Urla Devlet Hastanesi, Çeşme Devlet Hastanesi, Tire Devlet Hastanesi ve Tepecik EAH Bornova Ek Hizmet Binası

¹ Bu çalışma, Yaşar Üniversitesi Proje Değerlendirme Komisyonu [PDK] tarafından kabul edilen BAP048 no.proje kapsamında desteklenmektedir.

örnek alanlar olarak seçilmişlerdir. Çalışma sürecinde, sağlık personeli çalışma ve dinlenme mekânlarında, kullanıma ilişkin gözlem, anket ve mülakat yoluyla saptamalarda bulunulacaktır.

Araştırmanın, hastane iç mekânlarının ele alınmasında kullanıcıların fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde iyi etki yaratma ve sağlıklı, mutlu, güvenli ve rahat ortamlarda çalışmalarını destekleyici tasarım konusunda farkındalık oluşturma açısından da önemli bir boşluğu doldurma potansiyeli bulunmaktadır. Hastane iç mekânlarında personel çalışma ve dinlenme alanlarına odaklanmayı hedefleyen bu çalışma ile birlikte araştırmaların, hastanelerdeki personel mekânları algısının; tasarımcı, yönetici ve eğitimcilerin konuya bakışında önemli değişiklikler olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Personeli Çalışma ve Dinlenme Alanları, Mekânsal Algı, İç Mekân Kalitesi, Kullanıcı Memnuniyeti, Kanıta Dayalı Tasarım

1. Giriş

Bu çalışmanın amacı, Yaşar Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiş olan "Sağlık Personelinin Sağlık Yapılarındaki Çalışma ve Dinlenme Mekânlarının Kalitesine Bağlı Mekân Algısı ve Memnuniyeti" bilimsel araştırma projesini amaç ve yöntem açılarından sunmak ve sağlık yapılarındaki iç mekân kalitesini değerlendirme yolları üzerine perspektif oluşturmaktadır.

Türkiye'de devlete ait sağlık yapılarında sağlık personelinin kullandığı iç mekânların yeterli mekân kalitesine sahip olmadığı görülmektedir. Bu sorunun başlıca nedenleri;

- Her ölçekteki yönetim birimlerinin konuyla ilgili eğitiminin ve bilincinin [personel memnuniyetinin iş verimi ve işçi performansı/ motivasyonu ile doğrudan ilişkili olması, bu konudaki bilimsel çalışmaların uluslararası kaynaklı olması, ulusal bilincin oluşmamış olması gibi nedenlerle] yetersiz olması,
- Personel ve mekânsal ihtiyaçlara ayrılan bütçenin kısıtlı olması,
- Hastalara ait mekânların öncelikli olarak ele alınması,
- Yönetmeliklerde personele ait mekânların standartlarla tanımlanmamış olması,
- Personel mekânlarında iç mekân kalitesini [işitsel, görsel, ısı, ergonomik, vb. unsurlar] etkileyen tasarım kararlarının mimari planlamaya göre daha geri planda kalması olarak görülmektedir.

Sağlık yapılarındaki personelin çalışma ve dinlenme mekânlarında onların fiziksel ve psikolojik konforunu, memnuniyetini sağlamak üzere yapılan mekânsal çözümlerin mimari planlama düzeyinde kalmasının en büyük nedenleri; temelde, çalışma ve yaşam kültürünün, bu konudaki araştırma ve gelişmelerde başı çeken gelişmiş ülkelere [ABD ve BK] nazaran gelişmemiş olması ve dolayısıyla bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların yetersiz kalması olarak sıralanabilir. Bu temel etkenlerin yanı sıra;

- Kullanıcıların iç mekân tasarımı konusunda herhangi bir talep, beklenti ya da olumlu/olumsuz eleştirilerinin olmaması,
- Üniversite ve sağlık sektöründe araştırmacıların yeterince bilgi üretmemesi,
- Tasarımcıların arz sunmaması olarak düşünülmektedir.

Literatür taramasında hastane personeli özelinde yapılmış kapsamlı araştırmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Bu çalışmalardan biri Mourshed, M. and Zhao, Y. [2012]'ye ait olan "Healthcare providers' perception of design factors related to physical environments in hospitals" adlı makaledir. Bir diğeri de "Moderating Role of Interior Amenities on Hospital Medical Directors' Patient-Related Work Stresses" adındaki Lin, Y.-J., Lin, Y.-K., Juan, C.W., Lee, S. and Lin, C.-C. [2013] tarafından yazılan makaledir. Hastanelerde çalışanların mekân algısını ve bu algıyla bağlantılı olarak oluşan mekânsal kaliteyi test eden çalışmalar başlangıç aşamasında olup, hastane özelinde çalışanların algısını sorgulayan bir çalışma yer almamaktadır. Mevcut araştırmalarda mimari sonuç ürün üzerinden incelemeler yapılarak enerji kullanımı, plan çözümleri ve akustik kontrolü gibi nesnel kalite faktörleri üzerinde durulmuştur. Fiziksel, psikolojik ve sosyolojik yöndeki mekânsal memnuniyeti sorgulayan daha öznel olan çalışmalarda ise "hasta algısı" ön planda tutulmuş; personel çalışma ve dinlenme alanlarındaki iç mekân elemanları, mobilya ve personel ihtiyaçları gibi analizler genelde göz ardı edilmiştir.

Bu sorunlar ışığında projenin temel amacı, Türkiye'deki devlet hastanelerine ait iç mekânlarda, mekân kalitesini ve dolayısıyla mekâna bağlı memnuniyeti yükseltmek üzere; mevcut durumu aktarmak ve yeni öneriler sunarak bu konudaki farkındalığı arttırmaktır. Bu amaca hizmet edeceği düşünülen alt amaç ise; hastanelerdeki çalışanlar için düzenlenmiş dinlenme ve çalışma alanlarındaki iç mekân kalitesini yükseltmek için gereken veriyi elde etmek ve bu veriler ışığında bir tasarım rehberi oluşturmaktır.

Projenin, hastane iç mekânlarının ele alınmasında kullanıcıların fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde iyi etki yaratma ve sağlıklı, mutlu, güvenli ve rahat ortamlarda çalışmalarını destekleyici tasarım konusunda farkındalık oluşturma açısından da önemli bir boşluğu doldurma potansiyeli bulunmaktadır. Hastane iç mekânlarında personel çalışma ve dinlenme alanlarına odaklanmayı hedefleyen bu çalışma ile birlikte araştırmaların, hastanelerdeki personel mekânları algısının; tasarımcı, yönetici ve eğitimcilerin konuya bakışında önemli değişiklikler olması beklenmektedir.

2. Projenin Kapsamı

Hastanelerdeki kullanıcıların mekânsal gereksinimleri ve dolayısıyla mekânsal algıları konusunda tarihten günümüze kuramsal, yöntemsel ve pratik çerçevede birçok araştırma mevcuttur. Yapılan bu araştırmalarda hastanelerdeki enerji kullanımı, plan çözümleri, akustik kontrolü gibi nesnel kalite faktörleri [Watts G, Khan A, Pheasant R, 2016, Mackrill J., Cain R., Jennings P. 2013, Buonomano A. vd. 2014, Altuncu D. ve Tansel B. 2009 vb.] yanı sıra daha öznel değerlendirilebilecek fiziksel, psikolojik ve sosyolojik yöndeki mekânsal kalite faktörleri sorgulanmıştır [Güç, B. 2013, Samah A vd. 2011, Kazanasmaz T. ve Düzgüneş A. 2009, Yılmaz P. 2005, Kuruçelik G. 2009, Dikmen, O. 2012, vb.]. Ancak bu çalışmaların büyük bir kısmının "hasta algısı" üzerinde yoğunlaştığı ve sağlık personelinin mekânsal memnuniyetini ölçen çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle;

projenin kuramsal temelinde diğer çalışmaların aksine hasta algısının değil; çalışan algısının sorgulanması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, iki temel tasarım yaklaşımı, projenin referans noktasını oluşturmaktadır: Kanıta Dayalı Tasarım [KTD] ve Kullanıcı Odaklı Tasarım [KOT] yaklaşımları. Bu yaklaşımlar; deneyim esaslı, şeffaf, işlevsel, ulaşılabilir, estetik, güvenli vb. değişkenler doğrultusunda tasarımları değerlendirmektedir. Proje kapsamında bu iki yaklaşım paralelinde sağlık personelinin memnuniyeti sorgulanacaktır. Sağlık personelinin fiziksel ve psiko-sosyal yöndeki mekânsal memnuniyeti iş performansını da doğrudan etkilemektedir. Ayrıca, sağlık personellerinin hastanın iyi olma durumunu sağlamak için görevlendirilmiş bireyler oldukları göz önüne alındığında, onların memnuniyetinin dolaylı olarak hastanın iyi olma durumunu da etkilediği düşünülmektedir.

Yapılacak çalışmada; son 10 yıl içinde yenilenmiş ve mevcutta hizmet vermekte olan Urla Devlet Hastanesi (200 yataklı), Çeşme Devlet Hastanesi (50+ 25 yataklı), Tire Devlet Hastanesi (150 yataklı) ve Tepecik EAH Bornova Ek Hizmet Binası (180 yataklı) örnek çalışma alanları olarak seçilmiştir.

Hastanelerde, özellikle tıbbi müdahalenin yapıldığı hasta odası, laboratuvar, ameliyathane vb alanlarda, ulusal ve uluslararası yönetmeliklerce belirlenen standartlar; kullanıcıların güvenliğini ve yapının sürdürülebilirliğini sağlamak üzere oldukça net ifadelerle kısıtlanmış ve tanımlanmıştır. Bu nedenle, çalışma dâhilinde görece daha az standardın belirleyici olduğu sağlık personeli çalışma ve dinlenme alanlarının incelenmesi daha uygun görülmüştür. Dolayısıyla:

- doktor muayene odaları
- hemşire istasyonları
- doktor dinlenme odaları
- hemşire dinlenme odaları
- yemekhane ve/ya kafeterya

çalışma kapsamında incelenmek üzere seçilen mekânlardır.

Proje faaliyetleri sürecinde saptanan sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik sunulan öneriler sonucunda proje çıktısı olarak:

1. Tasarım Önerisi Kitapçığı [Rehberi]: Literatür, gözlem, anket ve mülakatlar sonucu belirlenen, kullanıcı fiziksel ve psiko-sosyal gereksinimleri doğrultusunda mekânsal kaliteyi iyileştirmek üzere öneriler geliştirilecektir. Dijital olarak hazırlanacak kitapçığın projenin blogunda akademisyen, tasarım öğrencileri ve tasarımcılarla paylaşımı planlanmaktadır.
2. Bilgilendirme Filmi: Çalışma sürecinde literatürden elde edilen verilerin desteklenmesi amacıyla yazınsal bilgi yanı sıra, kullanıcı deneyimlerinin ve bu deneyimlerin mekânsal düzlemdeki yansımalarının yer alacağı bir bilgilendirme video çalışması yapılacaktır. Videonun üniversite sayfası aracılığıyla üniversite içinde, YouTube ve diğer sosyal ağlar aracılığıyla diğer üniversitelerle ve kamuoyuyla paylaşımı sağlanacaktır.
3. Blog: Proje sürecinin görsel ve yazınsal olarak paylaşılacağı sayfada ayrıca tasarım önerisi kitapçığı ve bilgilendirme videosu da yer alacaktır. Blogun, projenin dijital ortamdaki arşivi olması yanı sıra projenin interaktif ortama taşınmasında da aracı olacağı düşünülmektedir.

Projede, konusunda uzman 5 danışmandan çeşitli konularda danışmanlık alınmıştır: Filmin montajlanması sürecinde, Medya Danışmanı Devrim Taban'dan danışmanlık alınmaktadır. Hukuk Danışmanı, Prof.Dr. Meral Özkan, anket çalışması ve mülakatlar için gerekli olan telif formu metinlerinin hazırlanması ile kitapçık ve blog telif hakları konusunda danışmanlık vermiştir. İçmimari akademik danışmanı sağlık yapıları konusunda uzman Doç.Dr. Sezin Tanrıöver'den anket ve mülakat sorularının içeriği konusunda destek alınmıştır. İçmimari uygulama danışmanı sağlık yapıları konusunda uzman Mimar ve Yarı Zamanlı Öğr. Gör. Gonca Ateş Öztürk'ten kitapçığın hazırlanmasında sağlık iç mekânları özelinde tasarım geliştirme danışmanlığı alınacaktır.

3. Yöntem

Çalışma kapsamında 5 iş paketi belirlenmiştir:

- 1: Ön çalışma: Veri toplama; literatür taraması, gerekli teçhizatın temini, yazılı izinlerin alınması [1. ay]
- 2: Gözlem, fotoğraf ve video çekimi, anket uygulaması, mülakat. [2-4. aylar]
- 3: Verilerin analiz ve proje çıktıları için hazırlanması [4-5. aylar]
- 4: Verilerin analizi [5-7. aylar]
- 5: Verilerin sonuç çıktılarının paylaşımı/sunumu: Kitapçık [iç mekân tasarım önerileri], film, blog, seminer, bildiri sunumu, proje raporları [7.-12. aylar]

İŞ PAKETİ 1: Hastane iç mekânlarında genel tasarım ilkelerine ilişkin literatür ve hem hastane iç mekânları hem de mekânda genel olarak algı konularıyla ilgili literatür taraması yapılmıştır.

İŞ PAKETİ 2: Literatür taramasının ardından gözlem, fotoğraf çekimi ve ön saptamalar için hastane ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaretler sırasında, temel sorunları saptamak amacıyla hastane yöneticileri [başhekim veya başhekim yardımcıları] ile test mülakatları gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sırasında ayrıca, anket denekleri ile mülakatta görüşülecek doktor ve hemşire isimleri saptanmıştır. Her birinin iletişim bilgileri edinilmiş; projenin amacını ve kendilerinden beklentiyi, anket ve/ya mülakat sürecini, veri toplama sürecindeki gizlilik ve telif formu süreçlerini anlatan ve araştırmacıları tanıtan bir e-postayla kendileriyle birebir iletişimde bulunulmuştur.

Gözlem ve ön saptamalardan sonra, üniversite aracılığıyla İzmir Güney Kamu Hastaneleri ve Kuzey Kamu Hastaneleri Birliği'nden gerekli izinler alınmış ve hastane çalışanlarına yarı-yapılandırılmış mülakat ve yapılandırılmış anket çalışması uygulanmaya başlanmıştır.

Anketin kaç doktor ve hemşireye uygulanacağını belirlemek amacıyla, her hastanenin hemşire ve poliklinikte görev alan doktor sayıları belirlenmiştir. İstatistik danışmanı desteğiyle bu sayılar üzerinden anket yapılacak [denek] doktor ve hemşire sayıları çıkarılmış, [Tablo 1] toplam 176 denek ile anket çalışması yapılmıştır.

Tablo I. Anketlerin Uygulandığı Doktor ve Hemşire Sayıları ve Hastanelere Göre Dağılımları

Hastane	Doktor Sayısı	Hemşire Sayısı	Denek Doktor Sayısı	Denek Hemşire Sayısı
Urla Devlet Hastanesi	47	120	12	32
Çeşme Devlet Hastanesi	25	42	7	11
Tire Devlet Hastanesi	76	137	21	37
Tepecik EAH Bornova Ek Hizmet Binası	51	154	14	42

Soruların anlaşılabilirliğinin ve netliğinin test edilmesi için her hastaneden 1 doktor ve 1 hemşireye pilot çalışma olarak test anketi uygulaması gerçekleştirilmiştir. Değerlendirilmeye alınmayacak olan bu anketlerde ayrıca, deneklerden soruların içeriğine ilişkin görüş de alınmıştır. Proje anket sorularının SPSS programına uygun veri elde edebilmek üzere düzenlenmesi ve sonuçlarının SPSS programına aktarılması aşamasında Yaşar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Matematik Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Banu Özgürel'den danışmanlık alınmıştır. Anketlerin tamamlanması konusunda karma yöntem hedeflenmiştir. Bu bağlamda, ilk planlamaya göre 2 hastanede elden verilir toplanması, diğer 2 hastanede ise anketlerin çevrimiçi olarak [Survey Monkey] doldurulması hedeflenmişken; çevrimiçi ankete katılım oranı yaklaşık % 4 oranında kaldığı için tüm anketler elden yapılmıştır.

Ön anket soruları, deneklerin genel bilgileriyle [demografik bilgiler, iş deneyimi, çalışma süreleri, vb.] ilgili sorulardan; ikinci bölüm ise mekânsal algının değerlendirilmesine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Anket soruları, içmimarlığın temel bileşenlerine ilişkin temel güncel literatüre [Coles ve House, 2012; Leydecker, 2013; Pegler, 2006; Brooker ve Weinthal, 2013] ve sağlık yapıları iç mekân kalitesi hakkındaki literatüre dayanarak aşağıdaki iç mekân elemanlarının, çalışanların fiziksel gereksinimlerini kullanışlılık, güvenlik, ergonomi, hijyen, esneklik ve erişilebilirlik ve psiko-sosyal gereksinimlerini estetik beğeni, aidiyet, kişiselleştirme, kontrol etme arzusu, mahremiyet, sınır temaları üzerinden karşılayıp karşılamadığını sorgulayacak şekilde oluşturulmuştur:

1. İç mekân yüzeylerinde [zemin, duvar, tavan] renk [4 soru]
2. İç mekânlarda malzeme [zemin, duvar, tavan malzemeleri] [5 soru]
3. Mobilyanın malzemesi [6 soru]
4. Mobilyanın rengi [2 soru]
5. Mobilyanın yerleşimi [3 soru]
6. Mobilyada ergonomi [4 soru]
7. Aydınlatma [5 soru]

8. Akustik [2 soru]
9. Sanat objeleri [1 soru]
10. Doğa elemanlarının kullanımı [1 soru]
11. Güvenlik [3 soru]

Anket soruları, 5 seçenekten oluşan “Likert tipi sorular”ın yanısıra, katılımcının birden fazla seçeneği işaretleyebildiği “birden çok seçilebilir soru” tipinden oluşmaktadır. Anketlerin gizliliği konusunda, hukuk danışmanı rehberliğinde deneklere imzalı kâğıt sunulmuştur. Alan çalışmasının bir diğer bileşeni olarak hastane çalışanları ile yarı-yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakat için her hastaneden başhekim ya da yardımcısı, ikişer doktor ve ikişer hemşire ile [5 çalışan*4 hastane=20 çalışan] görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler deşifre edilmiş, her konu başlığı için en uygun verileri mülakat sırasında vermiş olan her hastaneden 1’er idareci (başhekim ya da yardımcısı), 1er doktor ve 1’er hemşire saptanmıştır. Bu kişilerin film için öne çıkan sözleri seçilmiş ve sadece bu bölümler, tekrar mülakat gerçekleştirmek suretiyle İletişim Fakültesi bursiyerleri tarafından filme alınmıştır. Montajı yapılan filmin 3 dakikalık kısa versiyonu ve 25 dakikalık uzun versiyonu oluşturulmuştur.

Her biri yaklaşık 30-45 dakika süren mülakatlara ait sorular anket sorularının içeriği izlemiştir:

1. Zemin, duvar ve tavanda kullanılan renkler çalışmanızı /dinlenmenizi / yemek yeme etkinliğinizi etkiliyor mu? Nasıl? Renk seçimleri mekânlar için uygun mu?
2. Renk seçimi mekânsal memnuniyetiniz açısından ne kadar önemli bir role sahip?
3. Zemin, duvar ve tavanda kullanılan malzemeler çalışmanızı /dinlenmenizi / yemek yeme etkinliğinizi etkiliyor mu? Nasıl? Malzeme seçimleri mekândaki konforunuzu etkiliyor mu?
4. Bu mekânda kullanılan mobilyaların çalışmanızı, dinlenmenizi, yemek yeme aktivitenizi nasıl etkilediğini örneklerle açıklar mısınız? Mobilyalar fiziksel kullanımınıza uygun mu? Mobilya yerleşimleri [kişilere göre?] esneklik sağlıyor mu?
5. Mobilyaların plan yerleşimi çalışmanızı/dinlenmenizi/yemek yeme etkinliğinizi etkiliyor mu? Nasıl?
6. Mobilyalar mekânsal memnuniyetiniz açısından ne kadar önemli bir role sahip?
7. Sizce hangisi daha önemli? Ergonomi, dayanıklılık, görsellik [renk, doku, vb.], temizlenebilirlik.
8. Mobilyalar, büyüklük ve sayı olarak ihtiyacı karşılamakta mıdır? Siz ek mobilyalar kullanıyor musunuz? Yoksa olması gerekenden fazla mobilya olduğunu düşünüyor musunuz?
9. Mobilyalar sizde mekâna ilişkin aidiyet hissi uyandırıyor mu?
10. Mobilyalar, hasta ile sizin aranızda “sınır” oluşturabiliyor mu?
11. Aydınlatmanın doğal ya da yapay olması sizin için önemli midir?

12. Çalışma /dinlenme/yemek yeme mekânınızdaki doğal ve yapay aydınlatma sizin için yeterli midir? Yeterli değil ise, neden yeterli görmüyorsunuz? Hangi işlev için artmasını beklersiniz?
13. Sizin için çalışma/dinlenme/yemek yeme mekânınızdaki gürültü kontrolü ne kadar önemlidir? Bu konuda herhangi bir sorun yaşıyor musunuz? [Evet, ise bu sorunun önlenmesi için herhangi bir öneriniz var mıdır?]
14. Sizin için çalışma/dinlenme/yemek yeme mekânınızdaki koku kontrolü ne kadar önemlidir? Bu konuda herhangi bir sorun yaşıyor musunuz? [Evet, ise bu sorunun önlenmesi için herhangi bir öneriniz var mıdır?]
15. Çalışma/dinlenme/yemek yeme mekânınızda hangi konuyu ele alan sanat objelerini tercih edersiniz? [doğa, natürmort, insan, hayvan, soyut çalışma, rölyef, heykel] ve seçtiğiniz bu objenin sizin üzerinizde yarattığı etkiyi söyler misiniz?
16. Doğanın çalışma/ dinlenme/ yemek yeme mekânınızdaki stresinizi azaltmak üzerine herhangi bir etkisi olduğunu veya olacağını düşünüyor musunuz? Evet, ise; hangi doğa elemanının sizin stresinizi daha çok azalttığını ya da azaltacağını düşünüyorsunuz? [doğal ışığın aktif kullanımı, doğal havalandırma, suya dokunma, doğa seslerini dinleme, suyu izleme, doğayı koklama]
17. Çalışma/dinlenme/yemek yeme mekânınızda mahremiyet sizin için ne kadar önemlidir, bu mekânlarda mahremiyetinizin sağlandığını düşünüyor musunuz?
18. Çalışma /dinlenme/ yemek yeme mekânınızda güvenlik sizin için ne kadar önemlidir, bu mekânlarda güvenliğinizin sağlandığını düşünüyor musunuz?
19. Çalışma /dinlenme /yemek yeme alanında mekâna dair aidiyet sizin için ne kadar önemlidir, bu alanlarda mekânlara karşı aidiyet hissediyor musunuz?

İş Paketi 2’de yürütücü ve araştırmacılar her hastaneye biri ön görüşme ve gözlem olmak üzere toplam üçer kez ziyarette bulunmuşlardır. Anket çalışması içinse bursiyerler, her hastaneye 2’şer kez ziyarette bulunmuştur.

İŞ PAKETİ 3: Anket çalışması yoluyla elde edilen verilerin SPSS programına girişi, 2 proje bursiyeri tarafından sağlanmıştır. Projenin istatistik danışmanının danışmanlığı eşliğinde SPSS programı aracılığıyla anket sonuçları analiz edilip değerlendirilmiştir. Mülakatlar ise 2 bursiyer tarafından deşifre edilmiştir. Film içinse vurgulanacak bölümler, araştırmacılar ve yürütücü tarafından seçilmiştir.

İŞ PAKETİ 4: Deşifre edilen mülakatların nitel analizi NVIVO metin analiz programı yardımıyla yürütücü ve araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

İŞ PAKETİ 5: Yürütücü ve araştırmacılar tarafından önemli bölümleri saptanan video çekimleri, İletişim Fakültesi tarafından montajlanarak filme dönüştürülmüştür.

İŞ PAKETİ 5'in diğer bir bileşeni olan iç mekâna ilişkin aşağıdaki mekânsal bileşenler için tasarım kitapçığının taslak içeriği aşağıdaki şekilde olacaktır:

- Mekânın tefrişi: Şematik olarak yerleşim önerileri görsel malzemeye birlikte sunulmuştur.
- Mobilyaların estetik ve ergonomik bileşenler açısından özellikleri tanımlanmış, renk-doku-malzeme skalası verilmiş, detay önerileri geliştirilmiştir.
- Malzeme/tekstil: Tefriş; mekânı oluşturan, yapıya ait ve bölücü yüzeyler (zemin, duvar, tavan), aydınlatma elemanları ve tamamlayıcı aksesuarlara ilişkin malzemeler tanımlanmış ve yüzey özellikleri görsel malzemeye sunulmuştur.
- Mekânı oluşturan, yapıya ait ve bölücü yüzeyler (zemin, duvar, tavan), mobilyalar, tekstil, aydınlatma elemanları ve tamamlayıcı aksesuarlara ilişkin renk ve doku özellikleri görsel malzemeye sunulmuş, renk skalası tanımlanmıştır.
- Aydınlatma elemanları biçimi, konumu ve verdiği ışık özelliklerine göre tanımlanmıştır. Renk sıcaklığı matrisi oluşturulmuştur. Doğal aydınlatma kontrolü için yöne göre gölgeleme elemanı önerileri geliştirilmiştir. Akustik öneriler, biçim, konum ve malzeme açılarından tanımlanmış ve görsel malzemeye sunulmuştur.
- Yüzey iletişim elemanları olarak panolar, yönlendiriciler ve diğer grafik iletişim nesnelere tanımlanmış ve öneriler görsel olarak sunulmuştur.
- Tamamlayıcı aksesuarlar olarak sanat nesnelere ve bitkilerin özellikleri ve konumları tanımlanmış ve öneriler görsel olarak sunulmuştur.

Bu kitapçık, hem yürütücü ve araştırmacılar tarafından önerilmiş olan görsel malzemeye yer vermekte hem de anket ve mülakat sonuçlarından elde edilen verilerin özetini sunmaktadır. Çalışma, böylelikle kanıta dayalı tasarım tekniğine dayandırılmış olacaktır.

Projenin tüm çıktıları (Tasarım Önerisi Kitapçığı, Bilgilendirme Filmi, makale ve bildiri özetleri ve projeyi tanıtım amaçlı tüm haberler) bursiyerler tarafından hazırlanan proje bloğunda yayınlanmıştır.

4. Sonuç

İyi tasarlanmış sağlık yapıları iç mekânlarının personel ve hastalar üzerinde olumlu ve iyileştirici etkisi olduğu, bu nedenle kapsamlı bir biçimde ele alınması gerektiği uluslararası platformda da kabul görmüş bir olgudur. Önerilen projede de kanıta dayalı tasarım yoluyla elde edilen verilerin tasarımı yönlendirecek ölçütlere dönüşmesi birçok açıdan topluma büyük yarar sağlayacak ve tasarımcılara da katkıda bulunacaktır.

Ülkemizde özellikle devlet hastanelerinde görevli personelin çalışma sürelerinin ve yoğunluğunun oldukça fazla olması nedeniyle içinde buldukları fiziksel ortamın kendilerine ayrıca bir yük getirmemesi, aksine yaşamlarını kolaylaştırarak her anlamda "iyi hissettirmesi" çalışanlara ve dolayısıyla hastalara olumlu bir katkı sağlaması açısından oldukça önemlidir. Önerilen proje, personel çalışma ve dinlenme mekânlarının tasarımına yön verecek standartların ve yeni tasarım fikirlerinin oluşturulması açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

Projede çalışılan hastaneler Urla, Çeşme, Tire ve Tepecik EAH Bornova Ek Hizmet Binası ile sınırlandırılmış olsa da gelecekte kent ve ülke ölçeğindeki hastane iç mekân tasarımı çalışmalarında bu projeden çıkan sonuçların etkili olması öngörülmektedir.

Proje sonuçlarının, hastane iç mekânlarının ele alınmasında kullanıcıların fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde iyi etki yaratma ve sağlıklı, mutlu, güvenli ve rahat ortamlarda çalışmalarını destekleyici tasarım konusunda farkındalık oluşturma açısından da önemli bir boşluğu doldurma potansiyeli bulunmaktadır. Hastane iç mekânlarında personel çalışma ve dinlenme alanlarına odaklanmayı hedefleyen bu çalışma ile birlikte araştırmaların, hastanelerdeki personel mekânları algısının; tasarımcı, yönetici ve eğitimcilerin konuya bakışında önemli değişiklikler olması beklenmektedir.

Kaynaklar

1. Altuncu, D. Tansel, B. [2009]. Aydınlatma kontrol sistemlerinin hastanelerde kullanımı. *V. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu*, 7-10 Mayıs 2009 içinde [ss. 51-62]. İzmir: Sempozyum Bildirileri, Elektrik Mühendisleri Odası İzmir Şubesi.
2. Brooker, G. ve Weinthal, L. [2013]. *The Handbook of Interior Architecture and Design*. Londra: Bloomsbury Academic.
3. Buonomano, A. , Calisea, F., Vanolib Ferruzib, L. V. [2014]. A novelrenewable polygeneration system for hospital buildings: design, simulation andthermo-economic optimization. *Applied Thermal Engineering*, 67 [1-2], 43-60.
4. Coles, J., Naomi, H. [2012]. *İç Mimarlığın Temelleri*. Ankara: Literatür Yayınları.
5. Dikmen, Ç. B. [2007]. *Tıp fakültesi hastanelerinin erişilebilirlik, kullanılabilirlik ve kullanıcı memnuniyeti kapsamında değerlendirilmesine yönelik bir yöntem önerisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
6. Güç, B. [2013]. Effect of space on perceptual quality in a complex building : example of Suleyman Demirel University, *SDÜ Uluslararası Teknolojik Bilimler Dergisi*, 5[2], 145-155.
7. Kazanasmaz, T., Düzgüneş, A. [2009]. Hasta bakım ve tedavi ünitelerinin verimli tasarlanması. *Megaron*, 3[3], 297-309.
8. Kuruçelik, G. [2009]. *Hastanelerin acil servis tasarımında bir kalite değerlendirme modeli*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
9. Leydecker, S. [2013]. *Designing Interior Architecture- Concept Typology Material Construction*. Almanya: Birkhäuser.
10. Lin, B. Y. J., Lin, Y. K., Juan, C. W., Lee, S., & Lin, C. C. [2013]. Moderating role of interior amenities on hospital medical directors patient-related work stresses. *Health Environments Research and Design Journal*, 6[2], 77-92.
11. Mackrill, J., Cain, R., & Jennings, P. [2013]. Experiencing the hospital ward soundscape: Towards a model. *Journal of Environmental Psychology*, 36, 15 Şubat 2017 tarihinde. <http://doi.org/10.1016/j.jenvp.2013.06.004> adresinden erişildi.
12. Mourshed, M., & Zhao, Y. [2012]. Healthcare providers' perception of design factors related to physical environments in hospitals. *Journal of Environmental Psychology*, 32 [4], 7 Mart 2017 tarihinde<http://doi.org/10.1016/j.jenvp.2012.06.004> adresinden erişildi.
13. Pegler, M. [2006]. *The Fairchild Dictionary of Interior Design*. New York: Fairchild Books.
14. Samah, Z. A., Ibrahim, N., & Amir, J. S. [2013]. ScienceDirect Translating Quality Care Factors to Quality Space: Design criteria for outpatient facility. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*, 105, 5 Mart 2017 tarihinde <http://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.11.028> adresinden erişildi.
15. Yılmaz, P. [2005]. *Inquiry into the therapeutic potential of shared spaces in children's hospitals*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara.
16. Watts, G., Khan, A., & Pheasant, R. [2016]. Influence of soundscape and interior design on anxiety and perceived tranquillity of patients in a healthcare setting. *Applied Acoustics*, 104, 20 Ocak 2017 tarihinde <http://doi.org/10.1016/j.apacoust.2015.11.007> adresinden erişildi.

PALİMPSEST ANKARA'DA KENTİN NÜVESİ, ANLAMI VE BELLEĞİ: GÜVEN PARK'IN GELENEĞİ

Ögr. Gör. Güliz Ö. Küçüktaşdemir, Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, gulizoktem@gmail.com

Öz

Kent salt fiziksel katmanlılığı temsil etmeyen, sosyal ve toplumsal belleği barındıran bir yapıyı tariflemektedir. Böylece bu katmanlı yapı, tarih, soyut ve somut ilişkiler ağı, yaşayan ve belleği yenilenen bir organizmayı meydana getirmektedir. Kent mekânında oluşan bütüncül bellek ve organizma, sürekliliği olan, üst üste yeniden yazılan katmanların anlamlılık durumlarını, palimpsest'i tanımlamaktadır. Bu makalenin yazarı, kent mekânı ve uzantısı olan iç mekânda bellek, iz ve katmanlı okuma kavramlarını Ankara bağlamında, kentsel iç mekân örneği olan parklar üzerinden ele almaktadır. Araştırma gündemi kentin makro ölçeğinde yer almaktadır; ancak araştırmacıya gündelik yaşam ve bedensel pratikler üzerinden mikro ölçekli perspektiften inceleme sunmaktadır. Böylelikle kentin kolu olan kentsel iç mekân kavramının örnekleme olarak parklar, kent-yapı-yakın çevresi ve kullanıcıları ile ilişki kurmaktadır. Bu anlamda, kamusal alanın yanı sıra özelleşen bir ölçekle 'mahrem' olan alanı tanımlama potansiyeli ile iç mimarlık pratiğinde ele alınabilir¹.

Çalışmada, kentsel iç mekânın kamusal alanı resmî ideolojinin simgeleşen yapılarından farklı olarak deneyim kavramı ile sorgulanmaktadır. Böylece yazarın amacı, Yenişehir'de parklar örneği üzerinden, geçmiş, bugün ve gelecek katmanlılığında 'iz'leri aramak, mekânda 'iz' ve kullanıcı ikiliğinde gelenek yaratma potansiyeli bulunan kolektif belleği ve kentle uzlaşma durumunu tartışmaya açmaktır. Bu metin kapsamında, Kızılay Parkı, Güven Park, Havuz Başı Parkı ve Kurtuluş Parkı'nı örnek inceleme olarak ele almaktadır.

Kentsel iç mekân, kamuya ait alan deneyimlenmesine uygun çevre olarak tarifi edilebilir. Başka bir deyişle, hareketin-oluşun ve gelişimin de mekanlarını oluşturmakta kentsel mekânda boşluğa biçim verme olanağını sunmaktadır. Bu çalışmanın örnekleme olarak parklar, 1930'lı yıllardan itibaren Yenişehir'in bürokratik, politik ve kültürel olarak merkez oluşturmaya başladığı dönem itibariyle oluşum göstermeye başlayan kentsel planlama stratejilerinde önemli bir bütüncüleştirici veri olarak değerlendirilmiştir². Kentsel iç mekân kavramı deneyim üzerinden ele alındığında parklar, modern devlet ve kentliliğin inşasında, toplum hareketliliğini besleyen ve farklı sosyo-kültürel katmanları bir araya getiren, yeni yaşam modeli telkin eden önemli mekânsal karşılıklardır. Bu anlamda, araştırmanın konusunu oluşturan parklar, tarih yazımında aktarılmayan kentsel pratiklerden birey/grup temelli dönem okumalarından kaynak almaktadır.

Araştırmanın sonucunda mekânsal anlamda yitip gidenler, dönüşenler, fiziksel eksiklikler, beklentiler, sosyo- fiziksel anlamda mekânsal örtüşme/ayrışma süreçleri palimpsest kavramı ile ele

almaktır. Böylece, mekânın taşıdığı anlam, kimlik ve bellek durumlarının sürerliği, katmanlı yapıda okunabilirliği veya üst üstelik ilişkişinin meydana getirdiği yeni anlam durumları araştırılmaktadır. Bu anlamda çalışmada, fotoğraf, kartpostal, gazete, dergi ve basılı literatürden yararlanılmıştır. Özellikle, mekânsal anlamda deneyim kavramı üzerinden kentsel iç mekânın seçili park örnekleriyle mimarlık tarihi yazımına ve güncel anlamda potansiyel katkısına ilişkin bir çalışma üretilmeye çalışılmıştır. Arşiv taramasını destekleyecek nitelikte belirtilen kentsel iç mekanları dönem içerisinde deneyimlemiş kişilerin bellek aktarımından sosyal medya üzerinden yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Anlam, Bellek, Palimpsest, İz, Kentsel İç Mekân, Ankara, Kamusal Açık Alan

¹Tanyeli, U., Gerçek E., 2013. İstanbul'da Mekân Mahremiyetinin İhlali Ve Teşhiri: Gerilimli Bir Tarihçe Ve 41 Fotoğraf, İstanbul: Metis Yayıncılık

²Cengizkan, Ali. Ankara'nın İlk Planı 1924-25 Lörcher Planı: Kentsel Mekân Özellikleri, 1932 Jansen Planı'na Ve Bugüne Katkıları, Etki Ve Kalıntıları. Ankara: Ankara Enstitüsü Vakfı., 2004. Print.

Giriş

Bu çalışma Cumhuriyet'in ilanı itibariyle bu coğrafya üzerinde eşi benzeri görülmemiş yeni bir modernleşme hareketinin uzantısını konu edinmektedir. Türkiye'de modernleşme hareketi, ideolojik yapılanma içinde gündelik ve kentli yaşamı besleyen Ankara üzerinden merkez almakta iken, makalenin gündemi Güven Park üzerine yoğunlaşmaktadır.

Güven Park kamusal/kentsel nitelikli bir okuma kapsamında nesne ve özneleri ile sürekli olarak ilişki kuran bir açık mekandır. Dolayısıyla araştırma, zaman ve tarihsel sürecin yapısal müdahalelere olan dönüştürücü etkisini araştırmak üzerine kurgulanmıştır. Dönüştürücü etki ile burada belirtilmesi gereken var eden, yok eden ve kullanıcılarına her daim 'iz'ler sunan bir yapıdır ki kent, bu yapının makro ölçekli ve katmanlı yapısını tariflemektedir. Kentsel izler Güven Park örneğinde, geçmişin tarih anlatısı ve aktarımında, özneleri ile birlikte güncel zaman dilimine taşınan bir uzlaşma ve anlaşmayı gerektirmektedir.

Araştırmanın amacı kentsel iç mekân parkların potansiyel katkısını irdelemektir. Bu potansiyelin makro sunusu, bir dönem okuması ile birlikte kullanıcılarından temellenmektedir. Böylece makro ölçekli kenti, deneyim ve deneyimci aracılığıyla mikro ölçek, kullanıcılar üzerinden incelemek mümkün olabilmektedir. Araştırmanın kaynağında kullanıcı belleği ve dönem arşivi taranmıştır. Dönem arşivi, gazete, fotokart, kartpostal, yayınlardan kaynak alırken Ankara'da kamusal/kentsel bellek inşası resmi tarih anlatısında aktarılmayan alternatif bir metodoloji ile ele alınmıştır. Resmi olarak aktarılan tarih yazımına alternatif bir anlatı sağlamak amacıyla sosyal medyanın bellek aktarım ve yaratım süreci bu araştırmanın yöntemini beslemektedir. Son derece bireysel olan kolektif bellek aktarımı verilerini, sosyal medya kullanıcıları ile yüz yüze gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatlardan sağlamaktadır.

Palimpsest ile Kenti Anlamak: Ankara – İz – Uzlaşma

En temel tanımıyla, yapılı çevre ve anlamlılık durumunun yeniden yazımı devam ederken, geçmişte oluşturulan mekânsal müdahalelere çoğul ve yeni müdahaleler eklenmekte/eklenmektedir. Böylece, mekânın kendisi bir metin analogisi ile okunduğunda, yeniden yazılan ve alt metinleri olan çoğul bir yapıyı oluşturmaya başlamaktadır.

Mekânsal oluş içinde onu dönüştüren, zaman ve tarihsel süreç kullanıcılarına fiziksel/fiziksel olmayan izler sunmaktadır. Aldo Rossi, "Architecture of the City" adlı kitabında bu çoğul yapıya ilişkin kentsel mekânın katmanlarını birer arkeolojik alan incelemesine tabi tutar [Rossi, A.; 2007]. Rossi kentin katmanlarında yaşamın, başlangıcına ait bir düzen ile var olduğunu belirtir. Bu katmanların anlamlılık durumunu oluşturan ve strüktüre eden öznelerin formel yaklaşımının kentleri, makro yapıyı oluşturduğunu ekler. Böylelikle, kentin bütüncül ve karmaşık yapısı içinde yer alan katmanlar birer kaynak ve bağ olarak anlamlılık durumuna etki etmektedir. Burada anlam durumu, bellek mekanizması ile birlikte çalışan fiziksel olmayan izler bütünüdür. Katmanlılık durumu bu makalenin yazarı tarafından kentin biriken tortullarını ele alan ancak bütüncül yapı içinde okuma anlamında kullanılmaktadır. Bu okumanın kendisi bir parşömen analogisi ile değerlendirildiğinde kent ve mimarlık disiplini için yüzeylerin dilsel ve metinsel niteliğini ele almaktadır. Bu anlamda, sürekli olarak yazılan, çizilen ve temizlenen yüzeyler kentin katmanlarını oluşturmaktadır. Katman okumasında, değişim/dönüşüme bağlı bellek kayıpları olsa da birtakım izler mevcudiyetini korumaya devam

etmektedir. Bu izler sürekli olarak, üst üste, yeniden yazılmaya devam eden ve sürekli olarak yeniden keşfedilmeyi bekleyen izlerdir.

Böylece mekanla kurulan analogide “yer”in sabit bir fiziki varlık olmadığı, ancak dönüşümlü olarak sonsuza dek evrimleştiği organik bir varlık olduğu söylenebilir. O halde mekânın dilsel yapısı içinde, metinsel olarak süregeldiği belirtilebilir. Böylelikle, Derrida’nın belirttiği gibi diğer metinler tarafından devamlı “iz”lenen; devamlı tohumlanıp anlam değiştiren, kısaca yapılıp-sökülen bir süreç olarak anlamlandırılabilir [Derrida, J.; 2017]. Palimpsest bu araştırmada katılımcılarına ve makalenin yazarına bir belgeyi yeniden düzenlemede araçsal ifade sunmaktadır.

Şekil [1], 'Palimpsest Güven Park' Güliz Küçüktaşdemir; Nisan 2017, Dijital Kolaj

Bu belge içinde farklı görüş ve deneyimler kolektif bir bellek başlığında toplanabilmektedir. Böylece, yakın geçmişe ait tekrarlanan bilgiler soluk ancak okunur olmaya devam etmektedir. Bu noktada palimpsestin gücü, tarihin kendisine katma, değiştirme sürecinin tanımlandığı bir yüzey olarak yeniden düzenlemeye davet ederken, resmi anlamda sunulan tarih yazımı buna izin vermemektedir [Lozanova, V., & Posner, R. 1999].

Ankara'nın Gündelik Yaşamında Güven Park'ın Kentsel Niteliği

İç mekân, kentsel mekânın bir uzantısı olarak bu katmanlı ilişki içerisinde yer almaktadır. Böylece iç, dış ve eşik ile ilgili Güven Park örnekleme Ankara bağlamında kentsel iç mekânın özel/kamusal alan ikiliğindeki var olma gündemini oluşturmaktadır. İç mekân, salt cephe ilişkisinde kurulan sınır/eşik durumunu veya yapıların kentsel mekân içindeki dolu-boş, boşluğa biçim veren ilişkiyi tariflediği mekânsal tarifler ile oluşmamaktadır. Bu durumu Beatriz Colomina şöyle belirtir [B., Colomina, 1994]:

“Dış'ın önceden var olan bir iç'i örten maskeden ibaret olduğu iddiası yanıltıcıdır, çünkü iç ile dış eş zamanlı olarak inşa edilir.”

Bu araştırma kapsamında kentin açık iç mekanını, kentin kendisi dolu-boş ilişkisinde anlamlı bir çevre içinde kullanıcısı ile var etmektedir. Kentsel iç mekân kavramsal çerçevede, kültür ve mekân, kent pratiklerini temel alan ve alt kolunda pek çok farklı başlıkla çalışılabilir [Grosz, E., 2001].

Böylece bir temsil, eşik, planlama, alan, müdahale, aidiyet meselesini kalıcı/geçici olarak gündeme getirmektedir. O halde, kentin kendi potansiyelinde barındırdığı boşluk ve doluluklar kendini modernin sokağı dönüştürücü etkisine bıraktığında, kentsel iç mekân örnekleme parkları oluşturmaktadır. Güven Park örneğinde olduğu gibi Ankara'da siyasal ve kamusal yaşama dahil olma arzusu modernleşme pratiği ile paralellik taşımaktadır. Makalenin yazarı ise bu pratikte kentsel iç mekânın izlerini sürdüren 'kentsel oda'ları Güven Park örneği ile irdelemektedir.

Kentsel iç mekân olarak tariflenen Güven Park, öznelere üçüncü boyutta hareket etme deneyimini sürekli olarak yenilemektedir. Bu ölçek durumunda ise Ankara'da dönemsel olarak gündelik yaşamın okunurluğunu sağlamaktadır. Başkent, bir ideolojik yapılanma ve güç temsili merkezi olarak Türkiye için yeni bir yaşama, yönetim ve mekânsal yapılanma modelini oluşturmuştur.

Başkent'in Belleğinde Modernleşmenin Arzu Nesnelere

Modelin kavramsal arayışını, Ankara'nın Laik Cumhuriyet anlayışından önceki sistem ve yönetim biçimlerinden bağımsız olarak farklılaşma çabası meydana getirmiştir. Yeni model Ankara, ulusun kalbi olarak diğer ölçeklerdeki yerleşmelerin öncüsü bir hareketi barındırmıştır [Bozdoğan, S., Kasaba, R., Elhüseyni, N., 2005]. Bu kavramsal arayışta, mekânsal anlamda planlı gelişim, yapılaşma ve yeni yaşam biçim telkininin ülke geneline yayılımı öngörülmüştür.

Kentin planlı olarak gelişimi gündeminde Ankara'da tarihi yapı stoğu ve yeni yapılaşma ilişkisinin kurulması amacıyla birincil planlama yaklaşımında Keşfiyat ve İnşaat Türk Anonim Şirketi faaliyet göstermiştir. Lörcher, Ankara için iki adet planlama stratejisi geliştirmiştir. Bunlardan ilki 1924 yılında gerçekleştirilen eski şehri ele alan planlamadır; kale ve yakın çevresinin yeniden düzenlenmesi öngörülmüştür. 1925 yılında da kentsel merkezi oluşturan yönetsel şehrin planlaması ile politikanın yapısallığa olan hakimiyeti sağlanmaya çalışılmıştır. 1950 Yılı sonrasında ise kentsel planlama anlayışı, neo-liberal politik yaklaşım doğrultusunda biçimlenmiştir.

Birincil planlama yaklaşımında, Eski ve yeni şehir için kentsel bağlantı elemanı olarak kuvvetli bir aks belirlenmiş, Millet Caddesi/Atatürk Bulvarı olarak öngörülmüştür. Bu kuvvetli, ideolojik omurga aynı zamanda da kamu hakimiyeti kuran yönetsel binaların sıralandığı bir aks tanımlamıştır. Ek olarak yeni merkezin rekreasyon alanları ve meydanlarla birlikte kentsel açık mekân örnekleri ile tasarlanmış olması yeni / kentli yaşam biçiminin yakın geçmişten soyutlanması anlamına gelmektedir.

Şekil [2] Büyük Devlet Kartiyesi ve İnşaat İşleri; Le Grand Quartier D'état Et Les Travaux De Construction; Güliz Küçüktaşdemir arşivi, La Turquie Contemporaine. Ankara: Impr. d'E tât, 1935.

Özellikle, 1940'lı yıllara kadar olan süreçte Ulus ve yakın çevresi Yenişehir'den bağımsız olarak eski şehrin kent merkezi olma niteliğini sürdürmüştür. Bu bağlamda, sosyal alanda kentin gündelik hayatında var olan aynı zamanda da politik bir merkezdir. Özellikle, Türkiye Büyük Millet Meclis'in halihazırda bulunuyor olması eski şehri hareketli kılmıştır. Buna ek olarak Ulus ve yakın çevresinde Lynch'in tanımı ile kentsel odak noktaları çevrelemiştir. [Gar Binası, Gar Gazinosu, Ankara Palas, Gençlik Parkı] Bu mekanlar yeni yaşama biçimine ilişkin sosyal rutinleri sunmuştur [Lynch, K.1960].

Yeni Şehir 'de yapılanma süreci devam ederken, kentsel açık mekanların kentli hayatı beslediği (özellikle de Bulvar ve Güven Park), yeme içme, dinlenme ve sosyalleşme gibi ihtiyaçlarının artışı ile bir kentlinin gündelik yaşam pratiğinin ortaya çıkmaya başladığı belirtilebilir [De Certeau, M., 2009]. Dönemsel olarak gündelik yaşam pratiğinin yoğunlaşması 1950'li yıllar itibarıyla gerçekleşmiştir. Bunun temel sebeplerinden iki tanesi, Dünya Savaşı ve ekonomik buhran, Türkiye'de siyasal yaşamda yaşanan radikal değişimdir. Bu dönem itibarıyla ekonomik anlamda bağımlılık ve küreselleşme olgusu üretim-tüketim dinamiklerine etki etmekte iken kentlerin ve kentlilerin değişimine sebep olmuştur.

Başkent'in ideolojik omurgasında, planlama ve mekânsal yaklaşım-yaşam biçiminde arzu nesnelere maddi kültür öğeleri olarak her alandadır. Gelenek reddi ile birlikte Ulus'a karşılık Ankara'da Yeni şehir, modernleşen toplumun mekânı olacaktır. Bu bağlamda, Atatürk Bulvarı ve Kızılay [Yeni Şehir] yeni, kentli merkez anlayışını topluma yaymış ve barındırdığı tüm sınıflara dönüştürücü etkisini göstermiştir. Atatürk Bulvarı dönem kaynaklarında toplumun yapısal karmaşıklıklarının temsil ögesi olarak da belirtilebilir.

Şekil, Solda [3] Fotokart. Güliz Ö.Küçüktaşdemir Arşivi: 2017

Şekil, Ortada [4] Fotokart, 1937. Güliz Ö.Küçüktaşdemir Arşivi: 2017

Şekil, Sağda [5] Fotokart. 1940. Güliz Ö.Küçüktaşdemir Arşivi: 2017

Marksist teorisyen, Marshall Berman için Bulvar kavramı, anonim kalabalıkları barındırarak yeni bireysellikleri tanımlayan ve bu bireysellikleri de öze dönük özgürlüğe yönlendirdiğini belirtir [Berman, M., 2010]. Ancak, toplumsal ve kültürel farklılıkların da bulvarlar aracılığı ile temsilinin gerçekleşebileceğini de ekler.

Cumhuriyet'in erken döneminde, ulus bilincini pekiştiren kamusal mekânın anıtsal tipolojileri [bakanlıklar, meclis, bankalar vb.], bellek mekanizmasına etki eden eğitici bir araç olarak da kullanılmaktadır. Bu anıtsallık makro ölçekli bir ara yüzdür. Güven Park, 1932 onay tarihli Jansen'in Ankara kenti için öngördüğü şehir planında, kentin mevcut kent merkezi Ulus'un güneyinde yeni bir kent merkezi yaratılması adına kurgulanan önemli bir bileşendir.

Güvenpark ile başlayan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ile sıralı kamu yapıları ve açık alanların bütünü Hükümet Kartiyesi [Devlet Mahallesi] olarak Jansen tarafından adlandırılmıştır. Planlama stratejisinde öngörülen, kamusal alanın anıtsal tipolojilerini meydana getirirken halkın kullanım alanlarıyla bütünleştirmektir. İçişleri [1932-1934], Bayındırlık [1933-1934], Ekonomi ve Ticaret [1934-1935] bakanlıklarıyla Yargıtay Binası [1934] bu aks üzerinde yer almış ve Clemenz Holzmeister tarafından tasarlanmıştır. Böylece kentin genel kurgusunda açık-yeşil alanlar, toplanma alanları ile kamusal alan(lar) sistemi ön plana çıkmakta, mekânın kimliği ve yeni bir hayat biçiminin ilk izlerini oluşturmaktadır.

Güven Park'ın inşası 1935 yılında tamamlanmış ve parkın adını içinde bulunan Emniyet Abidesi'nden almıştır. Lörcher ve Jansen kent planlama stratejisinde desteklenen "bahçe şehir" doğrultusunda Güven Park'ı Milli Müdafaa Caddesi, Bulvar ile kesişen bölgede Clemenz Holzmeister tarafından tasarlanmıştır. Emniyet Abidesi, Anton Hanak tarafından tasarlanmıştır. Abide bir güç imgesi olarak Yeni Şehir'de toplumsal öğretileri içinde barındırmıştır. Esnaf ve zanaatkarlar, güvenlik güçleri, toplumsal yaşamda refah vurgulanmıştır. Parkın içinde anıt bloğa paralel olarak konumlandırılmış iki havuz tarhi ve bir çocuk oyun alanı yer almıştır.

Şekil [6] Fotokart Güven Park'tan Sıhhiye görünümü³. Güliz Ö.Küçüktaşdemir Arşivi: 2017

Güven Park, mimarlık tarih yazımında yer alan kamu erkine ait yapılanmanın güçlendirilmesini esas alan planlama stratejisi içinde önemli bir kentsel simgeyi oluşturmuştur. Anıtlar bir anlamda 'ölümsüz'dür. Her dönem içinde anıtlar, yapılış döneminin izlerini ve söylemini koruma gayreti içindedir.

³ Fotokart Sıhhiye Yönüne bakmaktadır. Solda 1929 yılında inşa edilen Kızılay Binası yer almaktadır. Sağda ise inşası gerçekleştirilmekte olan yapı, Mimar Bekir İhsan'ın projelendirdiği Sosyal Apartmanı, Kira Evi'dir. Sosyal Apartmanı'nın inşası 1935'te tamamlanmıştır.

Böylece, ideolojik yaklaşımın kendisini meşru kılmak bakımından, belirli dilsel ve simgesel öncelikleri okuyabilmek mümkün olabilmektedir. Kamusal alan kurgusunda kamu erkinin öncülüğü bulunmaktadır. Bundandır ki, kamusal mekânın Türkçede karşılığı Habermas, Arendt ve Sennett yaklaşımından bağımsız olarak, 'devlet eliyle yapım' anlamında algı farklılıklarını barındırmaktadır⁴. Burada Habermas yaklaşımındaki kamusal alan kurgusundan bir başka kayma da 'hatırlamanın' seçiciliğinden öte gelir [Dossa, S. (2009)]. O halde anıtsal olan, özneli kimi durumlarda dönüştürebilmekte, kapsamakta, temsil etmekte veya dışlamaktadır [Holub, Robert C., (2016), *Jurgen Habermas*].

Başkent Ankara'nın yapılanma sürecinde, tarihin temsil ögesi Eski Şehir, Avrupa tandanslı bir kamusal alanın mekân kurgusu olarak ise, kentsoylu Yeni Şehir yer almaktadır. Ulus Devlet'in kapsayıcı söylemlerinin ötesinde deneyim alanı, farklı sosyal sınıfların oluşumu, gelir dağılımı ve göç ilişkisini kapsamaktadır.

Bunun yanı sıra, 1924-1925 yıllarında gerçekleştirilen planlama yaklaşımlarında Eski Şehir [kuzey] doğrultusundan, Yeni Şehir [güney] doğrultusuna gelişim desteklenmekte, aynı dönemde Eski Şehir'e ait konut ve kent dokusunun gelişimi, korunması konusu öncelikler arasında yer almamaktadır. Bu bağlamda sosyo-kültürel, toplumsal, ekonomik ayrışma iki yapılanmada kendisini yoğun bir biçimde göstermeye başlamıştır. Bu doğrultuda ayrılan farklı grupların da kentsel mekândaki kamusal alana dahil oluşu aynı oranda farklılaşmakta, ayrışmaktadır.

Örneklem olarak Güvenpark, temelinde son derece kamusaldir. Ancak burada parkları; var eden veya yok eden, hareketin mekânı yapan öznelerdir. Böylece parklar, olasılıkların, çoktan seçmeli ve öznel bir alan meselesini gündeme getirebilmektedir. Bu çalışmanın sorunsalı özne hareketliliğini ve parkların kente, kentsel yaşama, kentlinin öznel alanına ilişkin potansiyel katkılarını irdelemek üzerine kurgulanmıştır.

Ankara'da Bireysel/Kolektif Bellek

Hatırlamanın kendisi, belirli toplumsal kodlamalar ile birlikte çalışmaktadır. Var olan bilgilerin geri çağırısı veya yeniden oluşturulması, imgelem yolu ile gerçekleşmektedir. Belleğin kendisi fragmanlardan oluşan bir montajdır ki, kentsel iç mekâna gerçekleştirilen tüm yönlendirmeler mekânsal karşılıkları ile var olmaktadır.

Gündelik hayat hatırlaması ise, olaya ve mekâna bağlı ilişki ile hatırlanmaktadır [Certeau, M., 2008]. Dolayısıyla bellek, mekânsal yönlendirmeye açık bir konumda yer almaktadır. Güven Park'ın anıtsal nitelikli bir kentsel eleman olarak, eğitsel nitelikli oluşu bu bağlamda kolektif yaşam biçimi telkini olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, mekâna etki eden girdiler [kayıp/oluş], ideolojik yönelim, bellek mekanizması bakımından tekrarlanan ve sonucunda yanlış/doğru olarak nitelendirilen aktarımlara sebep olabilmektedir. Bu aktarımlar ise doğrudan doğruya bireysel olan kolektif belleğin inşası veya kaybına yol açmaktadır. O halde kolektif bellek, toplumun içerisinde yaşayan bir grubun topyekün hatırladığı bilgiler olarak araştırmanın yöntemine etki etmektedir. Topluma ve kişisel gelişime bağlı izlerin takibi Güven Park örneği için mekânsal temsil boyutu ile örtüşme/ayrışma durumu saptanabilmektedir.

⁴ Kamu sözcüğü 'Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü' olarak belirtilmiştir. www.tdk.gov.tr, Erişim: Mayıs,2017.

Şekil [7] Güven Park 1938, Facebook Taşhan Akademisi Arşivi: 2017

Yukarıda [Şekil 7] yer alan örnek üzerinden kamusal/özel alan ayrımında toplumsal boyutta kadın kimliği, Cumhuriyet ve Başkent Ankara'nın arzulan mekanını deneyimleyen kişidir [In Ojalvo, R., & In Artun, N. A. [2012]. Bu fotoğrafta modernleşmenin kentsel simgesi olarak 'örgü ören kadın figürü' yer almaktadır. Burada evinden uzaklaşıp, diğer kişilerle sosyalleşen veya özel alanını yuvası dışında kuran, kentin iç mekânında deneyimleyen kişi bu figürdür. Siyasal alandan bağımsız hareketlilikte kentsel iç mekânı kullanan kadın, evi/yuvası dışına çıkabilen bulvar üzerinde yürüyüş yapabilen, Havuzbaşı'nda konserlere, Ankara Palas'ta davetlere gidebilen batılı imgedir.

Cumhuriyet kadını, kendisinden önceki siyasal yapılanmayı reddeder ve gündelik yaşama dahil olarak, batılı bir temsil ifadesiyle buluşur. Bu temsil modeli, yeni ideolojik yapılanmanın yakın geçmişindeki dişil mekân ilişkisini 'ev' üzerinden kuran figürün tam karşısı olarak anlaşılmaktadır. Cumhuriyet ilanı ile birlikte kadın figürü salt olarak ailenin bir parçası ve kurucusu değil, bağımsız, bireysel özel alana yönelmiştir. Böylece toplumsal yapıdaki hiyerarşik aile kalıpları çökmekte ve kadın imgesi bu anlamda simgesel niteliklidir.

Kadın temsilinin özel yaşam alanı 1930 yılında edindiği seçme ve seçilme hakkı ile esneklik kazanarak dönüşüme uğramıştır. Böylece kamusal açık mekânın sınırlarındaki kullanım yoğunluk kazanmıştır.

Güven Park'ın Belleği

Mesut ve bağımsız Türk Kadın profili önerisi millileşen bir batılı öneriyi, kamusal mekânda ve siyasal alanda var oluşu, asrileşme hedefi olarak ele almıştır. Bu anlamda sosyal hareketliliğin mekânsal anlamda karşılıklarını, park ve meydan gibi kentsel açık mekanlar oluşturmuştur. Ancak kadına ait söylemler içinde, evsel odaklı 'aile' kurucu yönlendirme sürmekteyken, siyasal alanda bir var oluş ancak 1980'li yıllarda gerçekleşebilmiştir. Bu anlamda Güven Park, kadın örgütlenmesi bakımından önemli bir kamusal, kentsel belleği oluşturmuştur. Ayrıca modern aile yaşantısı içindeki rol dağılımı farklılaşmış, temsili kendisi sokağa, kentsel iç mekâna yaymaya başlamıştır.

Bu yayılım kentsel iç mekân park örneğinde, sosyolojik yansımaları aktive etmeye başlamış, anlık yüklemeler yoluyla kentsel çevrenin yenilenen senaryolarını oluşturmuştur [Şekil 8].

Şekil [8] Güven Park 1962; Milliyet Gazetesi Arşivi, Erişim: 2017

1962 Yılında, kamusal yaşam pratiğinde anlık aktivasyon bir kadın eylemi örneği ile kendisini meşrulaştırmaya başlamıştır. Kadınlar, Güven Park'ta cinsel saldırı karşıtı eylemlerini gerçekleştirmiş ve toplumu çok sesliliğe davet etmiştir. Burada dikkat çekici olan, batılı kadın imgesi söylemlerine karşılık erkek egemenliğindeki siyasal yaşamın etkileridir. Gazete haberin başlığında '*Yürüyüşe Kadından Daha Çok Erkek Katıldı*' ifadesine yer vermiştir. Bu da kadınlara biçilen kamusal/siyasal/gündelik yaşam rolün ve rutininin toplumsal algısındaki durumuna işaret etmektedir. Güven Park örneği De Certeau'nun da belirttiği gibi öznel alanın içindeki gizil kalmış kaynakları açığa çıkarmaktadır. Ancak, yukarıdaki kadın yürüyüşü örneğinde olduğu gibi, öznel alanın denetim direnci, öznenin içinde bulunduğu mikro ve makro direnç ile ilintilidir. Bu durumdan hareketle örgütlenme yolu arayışı yeni deneyimleri meydana getirmekte ve son derece deneyseldir.

Şekil [9] Güven Parkta Kolektif Bellek 'Ankara'nın Hyde Parkı' 1965; Milliyet Gazetesi Arşivi, Erişim: 2017

1960 Yılı itibariyle Yeni Şehir'in kamusal yaşamı, gelişirken bir başka gazete haberinde ise Güven Park'ta gerçekleşen, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Bölümü öğrencilerinin düzenlediği oturma eylemi yer almaktadır. Makalenin yazarı dönemsel arşiv taraması yaparken, Güven Park'taki kamusal alan değerlendirmelerinin 1960'lı yıllar itibariyle yoğunlaştığını saptamıştır. Bu durumun gerekçesi, Yeni Şehir'in kullanıcı grubundaki değişime ve 1950 yılında siyasal/toplumsal/ekonomik radikal değişime bağlı olarak irdelenebilir. Öte yandan bellek aktarımından da anlaşılmaktadır ki, Yeni Şehir 1950'li yıllara değin yapılanma sürecinde olan ve belirli bir toplumsal grubun kullanım, gezi alanıdır. Yeni Şehir'de 1950 yılı itibariyle ticari yoğunlaşma gerçekleşerek, farklı grupların kamusal yaşamın sınırlarını esnetmeye başladığı eklenebilir. Farklı gruplar olarak belirtilen yerlilik ve göçe

bağlı kentsel radikal değişimle ilintilenmektedir. Bu değişimi konu edinen Yönetmen Ertem Eğilmez'in 'Köyden İndim Şehire' filminde kırsal kesimden gelen bir grup Ankara'yı, Türkiye'nin nüvesini deneyimlemektedir. Bu anlamda bu grup için Güven Park, geçici bir konaklama mekânı olarak değerlendirilmiştir.

Şekil, Solda [10] *Teknikerlerin Mumlu Şikâyeti*, Milliyet Gazetesi Arşivi, 13.01.1965; Erişim: 2017.

Şekil, Sağda [11] *Ankara'da Özel Otobüs Yolu Dün Açıldı*, Milliyet Gazetesi Arşivi, 13.01.1965; Erişim: 2017.

Güvenpark bellek korunumu bakımından, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından, 1. Derece Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir. 1987 yılında yer altında yapılaşma projesi gündeme gelerek dolmuş duraklarının yer altına alınması gerekçesi kentlilerin yoğunlaşan tepkilerine maruz kalmıştır. Güvenpark'ın ve Yeni Şehir'in bellek yitiminde gayri resmi toplu taşıma araçlarının birer ulaşım çözümü olarak ele alınması 'kentli' nüfus için bir 'uzlaş' sorununu oluşturmuştur (Şekil 12). Bu sorunun öncesinde 1979 yılında özellikle kentteki gayri resmi toplu taşıma araçları olarak dolmuş ulaşımına ağırlık verilmesi ve güzergâh olarak Kızılay'ın son durak olarak seçimi Yenişehir Bölgesi'nde derinlikli bir nitelik kaybına sebep olmuştur. 28 Nisan 1982 tarihinde Belediye Başkan Yardımcısı Sabahattin Güneş'in açıklaması ile otuz dokuz kentsel iç mekân parkın adı değiştirilmiştir. Güvenpark bu listede yer alan parklardan birisi olmuştur ve 'Güvenparkı ve Çocuk Bahçesi' olarak adlandırılmıştır (Şekil 13).

Şekil, Solda [12] *Güvenpark'a Sahip Çıkanlar Çağalıyor*, Milliyet Gazetesi Arşivi, 12.07.1985; Erişim: 2017.

Şekil, Sağda [13] *Kartpostal, Güvenpark 1970'ler*. Güliz Ö. Küçüktaşdemir Arşivi: 2017

Yenişehir’de halkı bir araya getiren kamusal alanlar, Kızılay Binası ve kent meydanı olarak birleştirici gücü bulunan yapı ve yakın çevresinin yıkım işlemi gerçekleşmesi ile bellek mekanizması bir yitip gitme sürecine dahil olmuştur. Bu süreci destekleyen bir başka unsur ise Bulvar ve onun üzerinde yer alan yapıların kat yüksekliklerinde planlanan değişimdir. Bulvarın bir gezinti sahası olarak işlevini yitirerek yol genişletme çalışmalarına dahil olması, bulvarın niteliğinde değişkenlik yaratmıştır.

1979 yılında bahçesi kent meydanı olan Kızılay binasının da yıkılmasıyla önüne geçilemeyen bir yitip gitme sürecine dahil olmuştur. Neo liberal politik yaklaşımlar sonucunda sentetik mekânsal eğilimlere karşı kentin parçası olan parklar, yoğunlaşan bellek yönlendirmesi ve şiddetli bir yapısal müdahaleye maruz kalmıştır. Ulaşım hattının zemin altında sürdürülmesi, metro hattı giriş, çıkışı; dolmuş durakları, otobüs durakları ile Güvenpark güncel anlamda kentsel bir düğüm noktası tariflememektedir. Böylece tüketilen ve kentlinin bir noktadan başka bir noktaya erişim için kullanmakta olduğu güzergâh olarak anlam bulur. Park, kentin nefes alan yeşil örtüsünden de arındırılmıştır.

Güvenpark’ın Tarihle Uzlaşısı:

Güvenpark’ın tarihsel uzamında bedenler mekânda var olmuştur. Ancak, 1980 yılı sonrasında Güven Park, birer ifade ve özgürlük alanı olarak kent belleğinde yer alırken sayısız kentli deneyimlemiştir. Ancak dönemsel olarak gerçekleşen sosyo-politik olgular kendisini parkın yapısına işgaller ve sızıntılar olarak taşımıştır. Fiziksel müdahalelerin yanı sıra geçici veya kalıcı işgaller park belleğinde kayıplara, değişimlere sebep olmuştur.

Güvenpark, bir güzergâh olarak kentlinin geçiş alanını tanımlarken, yerel güvenlik birimleri Giddens, A. [2008] taksi ve otobüs duraklarının sıralandığı bir omurganın parçası olmuştur. Öte yandan kalıcı müdahaleler dışında yerel yönetim uygulamaları ortaya çıkıp, kaybolan anlık durumlara gebedir. Tüm bu müdahaleler, yeni kentlinin deneyimine sunulan tüketim öğeleri, yeni arzu nesnelere dir. Aşağıda 23 Nisan 2010 yılında yerel yönetim tarafından ansızın ortaya çıkan özel alan müdahale örneklemeleri görülmektedir [Şekil 14,15].

Şekil, Solda [14] Ankara'da Kentsel İç Mekân, Yerel Yönetimin Müdahale Alanı 23 Nisan 2010; Oda Tv Arşivi: 2010, Erişim: Nisan 2017

Şekil, Ortada [15] Ankara'da Kentsel İç Mekân, Yerel Yönetimin Müdahale Alanı 23 Nisan 2010; Oda Tv Arşivi: 2010, Erişim: Nisan 2017

Şekil, Sağda [16] Ankara'da Kentsel İç Mekân, Yerel Yönetimin Müdahale Alanı; 6 Haziran 2012; Sozcu.com.tr, Erişim: Nisan, 2017.

Bu örnekler karşıt ve ikilik olarak kamu kullanımına açık alan deneyimlemesinde beden temelli alternatif kullanım biçimleri de parkta kendisini görünür kılmaktadır [Borden, I., 1998]. Kendisine geçici satış alanı sağlayan, mekânın kendi içerisindeki potansiyeli keşfeden ve satış amaçlı geçim olanaklarını arttıran kullanıcılar, mekânsal saptırma örneği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu alanda bir aidiyet gayreti olarak mekânın özel alana dönüşümü son derece çarpıcıdır. Sol altta yer alan fotoğraf [Şekil 17], sözlü bellek aktarıcıları tarafından alan ile özdeşleşen kullanıcı kimliği 'Nezegül Nine'dir.

Her örnek kendi iç dinamiğiyle beraber kentin özgün potansiyeline ait olmaya başlamaktadır. Kentliler parkın katılımcısı olarak çeşitliliği, özgün olanı ve kamusal yaşam biçimini değiştirme ve destekleme gücüne sahiptir [Harvey, D. [2012]. Aşağıda [Şekil 18], görülebilecek etkinlik Mimarlar Odası'nın 11 Ekim 2013 tarihinde gerçekleştirdiği bir heykel atölyesine aittir. Bu atölyenin konusunda 'direniş-mekân-kültür' yer almakta ve kentlilerin anlık katılımı ile bir yerleştirme örneği oluşturulmuştur.

Şekil, Solda [17] 'Nezegül Nine' Kentsel İç Mekânda Bir Bellek Karakteri; hurriyet.com.tr, Erişim: Nisan, 2017.

Şekil, Sağda [18] 'Direniş-Mekân-Kültür' Yerleştirmesi, Kentli Katılım ve Deneyimi; 11 Ekim 2013; Mimarlarodasiankara.org, Erişim: Nisan, 2017.

Güvenpark'ta kentsel iç mekânın birleştirici ve sokağın izini takip eden bir başka örnekleme 'yeryüzü sofrası' verilebilir. Bu mekânsal pratik yeme-içme eylemini, kentliye ait kişisel alan ve paylaşımın parkta gerçekleşmesi ile oluşum göstermiştir. Böylelikle kolektif ve yaşamsal pratikler, bellek izlemi olarak izlerini ve uzlaşısını ortaya çıkarmaktadır. Belleğe ve uzlaşuya bağlı izler, yeni geleneklerin yaratılması anlamında çoğul disiplinin dahil olabileceği bir çalışma alanına işaret etmektedir.

Şekil, Solda [19] Yerin Sofrası, Mimarlarodasiankara.org, Erişim: Nisan, 2017.

Şekil, Sağda [20] Beden Merkezli Yerin Üretimi, Mimarlarodasiankara.org, Erişim: Nisan, 2017.

Yeryüzü sofrası [Şekil 19], özünde sokağın ve kentin bir kolu olarak mekânsal anlamda son derece kamusal niteliklidir. Herhangi bir sınıfsal ayırım gütmeyen oluşturulan sofraya yüzeyi herkesi davet eden bir yapıdır. Bu anlamda evsel alan kamusal alana taşmakta ve yeni alternatifler sunmaktadır. Bedensel olarak eylemler mimari mekânı karşılıklı olarak sorgulamakta ve yeni bir mekânın oluşumunu gerçekleştirmektedir [Merleau-Ponty, M.,1999].

Şekil, Solda [21] Kamusal Mekânda Özel Alan Üretimi, baskahaber.org, Erişim: Nisan, 2017.

Şekil, Sağda [22] Beden Merkezli Deneyimin İç Mekânı, Mimarlarodasiankara.org, Erişim: Nisan, 2017.

Sonuç Yerine

Kentlilerin çoğunluk içinde bireysel alışkanlıklarına ve gündelik kullanım ikilisine bağlı bir özerk alanlar görülebilmektedir (Şekil 20, 21, 22). Burada bireyin barınma deneyiminde kentsel mekânın kendisi barınma mekanına dahil olmaktadır. Böylelikle iç/dış, kamusal ve kamusal içinde 'mahrem' alan ilişkisi iç içe geçmekte, üst üste okunmaktadır.

İncelenen mikro özgürlük alanlarından bazıları tamamen bireyin kendi iradesi ile sıradan gündelik eylemleri içerisinde kentte ortaya çıkan yaşantıların mekanıdır. Kimi örnekler ise, gücünü kent mekanının barındırdığı çeşitlilikten alarak, özellikle kentlinin katılımına odaklanan yaşantı alanlarını meydana getirmektedir (Lefebvre, H.,1991).

Kamuya açık iç mekanlar katılımı sağlamakta, sağlıklı bir toplum için rekreasyon işlevli, doğa ve yapılı çevre arasında toplumu birleştiren yapılanmalardır. Park, meydan, çocuk oyun alanı, dinlenme alanı, pazar yeri gibi örnekler üzerinden kamusal yaşam ve mekandaki dönüşümün takip edilebilmesini de mümkün kılmaktadır. Kamuya açık iç mekânın, doğrudan doğruya politik bir imge olma veya söylemi destekleme gücü kolektif belleğin biçimlenişini etkilemektedir.

Ankara özelinde, çalışma alanına dahil olan dönemde kamu kullanımına açık iç mekân örneklerinin başlıcaları Ulus Devlet'in ideolojik inşasında gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla bünyesinde barındırdığı topluma sosyal, ekonomik ve çevresel faktörleri bir arada sunan mekanların 'yeni' olan gündelik hayatın yapılanmasını oluşturmaya başladığı gözlemlenebilir. Özünde toplumsal sınıf, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın, güvenliği, sosyo- kültürel etkileşimi ve katılımcı yapının toplumun tüm sınıflarına eşitçil yaklaşımda dağılımı ön görülmektedir. Yapısal anlamda sokaklar kent içinde kamuya açık iç mekân örneklerinin birleştiği, kimi zaman arada kalan uzantılar olarak kamusal hayatın çeşitliliğini arttırmakta ve bir anlamda özelleştirmektedir.

Bellek araştırması makalenin ana aksını besleyen bir geri bildirim olarak kullanılmıştır. Bu anlamda, sosyal medya hesabı Facebook üzerinden gönüllü aktarıcı olarak belirlenen on kişinin izni dahilinde,

ancak kimliklerinin gizli kalması koşulu ile paylaşım verilerinden faydalanılmıştır. Bu veriler, sayısal nitelikleri ile değerlendirmeye tabi tutulmamıştır. Bunun temelinde ise araştırmacının ana amacı yer almaktadır. Tarih yazımında alternatif bir aktarım aracı olarak bu veriler bireysel anekdotlardır. Ancak, makalenin okuyucuları kendi içerisinde bu değerlendirmeyi sayısal olarak sağlama yolunda ilerleyen çalışmalar yapabilir.

Sosyal medya kullanıcısı seçili grup, durum veya olaylarla Güvenpark'ı hatırlamakta ve Güvenpark'ı kentin bellek merkezi olarak nitelendirmektedir. Öte yandan birçok aktarıcı, Güvenpark'ın fiziksel müdahaleye kalışına tanık olmuştur. Hatırlama mekanizmasında olumsuzluk, fiziksel yok olma ile ilişkilendirilmiş ve sıklıkla birçok kişi tarafından tekrarlanmıştır. Özellikle Yenisehir'de Güven Park; arazi kullanımı, yoğunlaşan yapı stoku, yüksek kültür faaliyetlerinin yerini küçük ticaret birimlerinin alması gibi oldukça önemli etkenlerle dönüşüme uğradığı birbiriyle bağlantılı olarak tekrar edilen çıkarımlar olarak kullanıcı belleğinde yer almıştır.

Şekil, Sağda [23] Bellek Dökümü, Dijital Kolaj, Güliz Küçükaşdemir; Nisan 2017.

Ancak, yitip gidenler, dönüşenler ve yok olanlara rağmen Ankara bir dönem; halka açık kamusal açık mekanlarıyla halkın sosyalleşebileceği, birbiriyle ilişkiye geçeceği bir model teşkil etmiştir. Şu an ki kullanım yoğunluğuna ilişkin, dönem farklılığı gösterdiği gözlemlenmiştir. 1950'li yıllarda özellikle değişen, ekonomik-sosyo politik yapının bir uzantısı olarak Güvenpark aktif kullanıma bağlı olarak kişilerin özel alan uzantısını tanımlamıştır.

Kentliye bağlı yeni eylemlerin keşfedilmesiyle, kent yeni ihtimalleri Güvenpark her dönem içinde barındıracaktır. Kamusal alanın en yoğun hissedildiği, kanıksayıcı ve temsiliyetçi düzenin mekânı Ankara içindeki kentin belleği, bireysel hareketliliği/dönüştürücü/arttırıcı etkisi her dönem kullanıcısı ile birlikte anlam bulmaya devam edecektir.

Kaynaklar

1. Berman, M. [2010]. All That Is Solid Melts Into Air: The Experience Of Modernity. London: Verso.
2. Borden, I., [1998] "Body Architecture. Skateboarding And The Creation Of Super-Architectural Space", Occupying Architecture: Between The Architect And The User, Ed. Jonathan Hill, Routledge, Londra Ve New York, S.195-216.
3. Bozdogan, S., Kasaba, R., & Elhu" Seyni, N. [2005]. Tu" Rkiye'de Modernles_ Me Ve Ulusal Kimlik. İstanbul: Tarih Vakfı.
4. Cengizkan, Ali. Ankara'nın İlk Planı 1924-25 Lo" Rcher Planı: Kentsel Mekân O"zellikleri, 1932 Jansen Planı'na Ve Bugu" Ne Katkıları, Etki Ve Kalıntıları. Ankara: Ankara Enstitu" Su" Vakfı., 2004. Print.
5. Colomina, B. [1994]. Privacy And Publicity: Modern Architecture As Mass Media. Cambridge, Mass: MIT Press.
6. De Certeau, M., [2009] Gündelik Hayatın Keşfi-I; Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları, Çev. Lale Arslan Özcan, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, S.185-233.
7. Derrida, J. [2017]. Writing And Difference. Chicago: University Of Chicago Press.
8. Dossa, S. [2009]. The public realm and the public self: The political theory of Hannah Arendt.
9. Waterloo, Ont: Wilfrid Laurier University Press.
10. Giddens, A. [2008] Devlet Ve Şiddet, Kalkedon, İstanbul
11. Grosz, E., [2001] "Embodying Space: An Interview", Architecture From The Outside : Essays On Virtual And Real Space, The MIT Press, Cambridge, S.3-30.
12. Harvey, D. [2012] Rebel Cities: From The Right To The City To The Urban Revolution, Verso, Londra
13. Holub, Robert C., [2016]. JURGEN HABERMAS: Critic İn The Public Sphere. Place Of Publication Not İdentified: ROUTLEDGE.
14. In Ojalvo, R., & In Artun, N. A. [2012]. Arzu Mimarlığ İ: Mimarlığ İ Du" S_ U" Nmek Ve Du" S_ Lemek.
15. Lefebvre, H. [1991] Production Of Space, Blackwell, Oxford.
16. Lozanova, V., & Posner, R. [1999]. Palimpsest: Architektur, Die Das Leben Umschreibt : Malerei & Photographie = Architecture, Re-Writing Life : Paintings & Photographs. Berlin: Berlin Verlag.
17. Lynch, K. [1960]. The İmage Of The City. Cambridge [Mass.: Technology Press.
18. Manuel De Solà-Morales, "Openbare En Collectieve Ruimte. De Verstedelijking Van Het Privédomein Als Nieuwe Uitdaging," Oase, No. 33 [1992].
19. Merleau-Ponty, M., [1999] "Beden", Cogito, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Sayı: 18, S.128-134.
20. Tanyeli, U., Gerçek E., 2013. İstanbul'da Mekân Mahremiyetinin İhlali Ve Teşhiri: Gerilimli Bir Tarihçe Ve 41 Fotoğraf, İstanbul: Metis Yayıncılık.

BİLGİYİ YENİDEN ÜRETMEK: “MEKANDA KAVRAM GELİŞTİRME” DERSİ DENEYİMİ ÜZERİNDEN BİR OKUMA

Arş. Gör. Sırma Bilir, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, sirmabilir@gmail.com

Arş. Gör. Pelin Koçkan Özyıldız, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, pelinkoçkan@gmail.com

Öz

Tasarım bilgisi, hem sanatsal hem de bilimsel bir yaklaşımın ara kesitinde kabul edilebilecek bir dışsallaştırmanın tanımıdır. Dışarıya aktarılan her bulgu ve fikir, tasarımcının yaşantısında algıladıklarını, seçtiklerini ve değer verdiklerini ortaya çıkaran bir süreci tanımlar. Bu noktada seçilen veriler, bunların ifade yöntemi, sistematikleştirilerek aktarılan özgün grafik şemalar ve bütün bunların sonucunda tasarımcının ortaya koyduklarıyla kurduğu etkileşim, bütünüyle bir tasarım bilgisi oluşturur. Tasarımcı, zihninden geçenleri başka bir platforma yansıtarak anlatmaya çalışırken hem kendini daha iyi anlamış, hem de bilgiyi çoğaltmış sayılmaktadır. Bu aşamadan sonraki hamlelerinde kendi yönünü belirlemiş olabilmekte ve tasarıma özgün bir yaklaşım geliştirebilmektedir. Tasarım bilgisi edinmenin ve kendine özgü yeni bilgiler üretebilmenin pratik deneyimini yaşamak, tasarım eğitimi içerisinde önemli bir detayı oluşturmaktadır.

Bu çalışmada yeni bilgi üretimine dair yaklaşımlar, tasarım disiplini ve tasarım eğitimi çerçevesi içerisinde ele alınmıştır. Bu bağlamda Hacettepe Üniversitesi İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü'nde deneyimlenmekte olan "Mekanda Kavram Geliştirme" dersi içerisindeki arayış ve pratik uygulamalar aracılığıyla mekansal bilgi üretimine dair yöntem ve yaklaşımları tartışılmak amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Tasarım Süreci, Tasarım Bilgisi, Kavram Geliştirme

Yaratıcılık gerektiren tüm disiplinlerde olduğu gibi mekan tasarımı eylemini içeren içmimarlık disiplini için de tasarım sürecinin başlangıç aşaması genellikle belirsizliklerle doludur, gözle görülemez, üzerine tartışmaya imkan tanınmadan zihinde kapalı halde kalır. Ancak bu süreçteki değerli noktalar, kimi zaman sonuç ürünün içeriksel özünü belirlemekte, tasarımcının zihnine ve üslubuna ait önemli ipuçları taşımaktadır.

Tasarımı yönlendiren bu sürecin dışı aktarılarak tartışılabilir hale getirilmesi, tasarım eğitiminin önemli detaylarından birisidir. Bu bağlamda içmimarlık disiplini için de stüdyo derslerinin erken dönemlerinde tasarlama öncesi araştırma ve geliştirme süreci, belli yöntemler dahilinde tartışılmakta ve böylece zihinde örtük ve hızlı geçecek olan ilk düşüncelerin paylaşarak ortak bir tasarım sürecine zemin hazırlaması sağlanmaktadır. Fakat bu süreç, eğitim programı gereği bazen stüdyo kapsamında ayrılan zaman boyunca yeterince derinleştirilememektedir. Tasarlanmış somut ürüne bir an önce ulaşma kaygısı öncelikli olmak üzere, stüdyo eğitiminin içerisindeki pek çok farklı değişken sonucu bu başlangıç süreci yüzeysel, hızlı ve zorlama hamlelerle geçirilebilmektedir.

Bu sebeple genellikle kavram geliştirme süreci olarak adlandırılan bu aşamayı, stüdyonun içerdiği süre sıkıntısı vb. farklı bağlamsal problemlerden bağımsız olmak üzere, ayrı bir ders vasıtasıyla çalışma ve tartışmaya açma gereksinimi doğmuştur. Bu bağlamda Hacettepe Üniversitesi İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü'nde ilk kez 2014 - 2015 döneminde açılan ve 6 dönemdir işlenmekte olan dönemlik bir ikinci sınıf seçmeli dersi kurgulanmıştır. "Mekanda Kavram Geliştirme" olarak adlandırılmış olan bu derste herhangi bir spesifik tasarım konusu olmaksızın öğrencilerin düşünme yöntemlerini, kendi kaynak arama alanlarını görmelerini ve anlamalarını sağlamak; normal şartlarda genellikle bilinçsizce ve sistemsizce yaşanan bu yoğun zihinsel süreci dışsallaştırarak tartışma ortamına taşımak amaçlanmıştır. Her zihnin düşünme ve problemlere yaklaşma şekli birbirinden farklı olduğu için ders kapsamında deneysel bir süreç tasarlanmış ve öğrencilerin normalde stüdyo derslerinde mevcut problemler sebebiyle çok da rahat davranmadığı bu alanı özgürleştirmek hedeflenmiştir. Bu sayede tasarımcı adaylarının kendi tasarımcı eğilimlerini daha iyi tanımalarına yardımcı olmak ve stüdyo derslerindeki tavırlarına da dolaylı olarak bir katkı sağlamak mümkün olmuştur.

Diğer yandan tasarım süreci içerisinde somut stüdyo problemlerinde düşünülmesi zorunlu olan problemlere bu dersin içeriğinde yer verilmediği için tasarımın daha sezgisel işleyen düşünme alanları üzerinde normalden daha fazla durabilme imkanı bulunmuştur. Özellikle eğitim sisteminin erken aşamalarında kişiye özgü eğilimlerin yüzeyle çıkarılabileceği bir atmosfer yaratılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada tasarıma kavramsal olarak başlangıç sürecini "bilgiyi yeniden üretmek" olarak tanımlamak ve uygulanmakta olan dersin sağladığı atmosferle beraber bilgi üretimine tasarım penceresinden bakabilmek ve yapılmış olan deneysel pratiklerle eş zamanlı bir izlemeyle süreci tartışabilmek amaçlanmıştır.

Dersin pratiğinde bir iletişim aracı olarak belirli boyutlarda kadrarlar kullanılmıştır. Bu kadrarlar içerisinde tasarımcının kendi yaşantısı içerisinde duyumsadığı bazı bilgileri seçmeleri ve aktarmaları istenmiştir. Aslında tasarımcıya özgü bir algılama olan bu seçimlerin, içerikleri ne olursa olsun, yalnızca o kadrarın içerisinde görsel bir temsil bulması şart koşulmuştur. Tasarımcıların algıladıklarını, önemseyerek seçtiklerini, onları ifade etme biçimlerini ve yöntemlerini; bununla beraber yavaş yavaş bilgilerin zihinle teması geçerek dönüştüğü yeni hallerini izlemek mümkün olmuş ve bu sayede çeşitli seçki ve dışsallaştırmalar serileri ortaya konmuştur. Bu seriler zamanla çeşitli tasarım problemlerine çözüm oluşturacak yaklaşımların ilk adımları olabilmekte ve öğrencilerin ileride oluşacak tasarımcı kimliklerini belli pencerelerden okuyabilmeye yardımcı olmaktadır.

Bilgi

Yaşantının kaynağı, hayatta kalabilmenin temeli olarak nitelendirilebilecek "bilgi" kavramı, kaynaklarını doğadan, yaşantının içinden türetir. Nesnelere ve olaylar bilgiyi doğurur, ancak bilgiye doğada hazır halde ulaşılamaz. Bilgiyi bilgi olarak var eden, yaratan insan zihnidir. Felsefe Sözlüğü'nde "bilgi, insanın toplumsal emekleriyle meydana çıkardığı nesnel dünyanın yasalı ilişkilerinin, düşüncede yeniden üretimi olarak tanımlanır" (Hançerlioğlu, 2012, s.165). Türkçe Sözlük'te ise "bilgi, insan usunun kapsayabileceği olgu, gerçek ve ilkelerin tümüne verilen ad olarak ifade bulur" (Dil Derneği, 2005, s.259). Cevizci (2011, s.74), bilgiyi "insanın kendisi, dış dünya, başkaları ve geçmişle ilgili sahip olduğu doğru inanç ve düşünceler bütünü" olarak tanımlar. Dolayısıyla insan ve çevresi arasında kurulan her tür ilişki bilgiyi açığa çıkarır. Bilgi, doğanın bilinçte yansımasıdır. Ancak bu basit bir fiziksel yansıma olayı değildir. Bilgiyi oluşturan süreç; nesnedeki somut kaynaktan başlar, insan duyularıyla algılanır, çeşitli soyutlamalarla farklı bir düzleme geçer. Zihinde kavramlaşır, başkalaşır. "Bir çeşit dönüşüme uğrayan veri, yeniden doğaya dönerek pratikle doğrulandığı noktada "bilgi" olarak varlığını tamamlayabilmektedir" (Hançerlioğlu, 2012, s.165).

İnsan zihni, yaşantıdaki, çevredeki gerçeklikleri algılayabilmek, doğruları yanlışlardan ayırt edebilmek için bilgiye gereksinim duyar. Bilgileri yaşadıkça deneyimleriyle edinir, kendi zihninde tekrar üretir ve çoğaltır. Bu şekilde bilgi akışı, doğa ve insanlar arasında sonsuz bir döngü oluşturur.

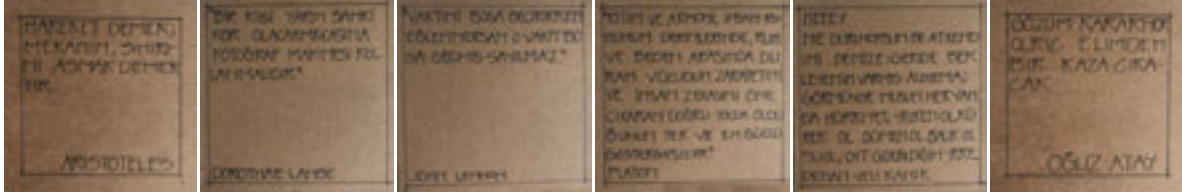
Bilgiyi gerçek kılabilmek, verinin doğada deneyimlenmesi ve doğrulanmasıyla mümkündür. Ancak bilgi, tamamıyla gerçeklik olarak kabul edilemez. Bilgi, her ne kadar doğaya karşı yapılan gözlemlere dayansa da yalnızca insan ürünüdür. Veriyi algılayabilme kapasitesine ve kabulüne dayalı olarak varlık gösterir. Dolayısıyla doğru bilgi, insana ve zamana göre değişir. Sözü edilen zamanının en gelişmiş teknolojisine sahip araçlarıyla deneyimlenerek elde edilmiş ve kesinliğine inanılan bilimsel bir bilgi bile olsa, belki bu bilginin doğruluğu ondan bir sonraki teoriye kadar geçerlidir. Dolayısıyla bilgi, büyük çoğunlukla tamamlanmamıştır, eksiktir. Bütün bu belirsizlik tanımı içerisinde bilgi edinmenin en önemli getirisi, süreç ve sonuç bağlamında sağladığı faydalardır. İnsan zihninin gerçekliği algılayabilme ve kanıtlayabilme kapasitesi her konu ve her alan özelinde farklı farklıdır. Ancak bilgiyi edinme uğruna harcanan her tür çaba, yaşantıyı kolaylaştırmak ve gerçekliği daha iyi kavrayabilmek adına fayda sağlamaktadır.

Yaşantıda birçok farklı bilgi türü ve bilgi sürecinden söz etmek mümkündür. Doğada gözlemlenen veriler bazen çok hızlı bir yansımayla edinilmiş bilgiye dönüşür ve kullanılır. Bazen de bilgiyi edinebilmek için yaşanan süreç zihinde kalmayabilir, bir takım araçlarla denenmesi ve uygulanması gerekebilir. Deneyimleme süresi ve yöntemleri çoğaldıkça bilgi, insan zihninde yerini edinir ve bu bilgiler daha derinlikli ve faydacı adımları açığa çıkarabilmektedir. Bu kısa ya da uzun süreçler insanlara anlık olarak yaşantıyı sürdürebilme becerileri kazandırdığı gibi, insanlığı ve dolayısıyla uygarlığı ileri götüren toplumsal bir emeğin tarifi de olmaktadır. Bilgi edinme sürecinin temel koşulu kısa ya da uzun süreli deneyimler yaşayarak algılanan veriyle ilişki kurmaktır.

Bilgi Katmanları

Algılama ve yorumlamanın temeli olan "bilgi edinme" süreci deneyimle başlar. Deneyimin yöntemleri de kişiden kişiye ve konudan konuya sonsuz çeşitlilik gösterebilir. Ancak deneyimi bireysel ve toplumsal olarak ayırmak bilgiyi tanımlamak için önceliklidir. Genellikle bireysel olarak bilgi edinmeye

çalıştığımız süreçte halihazırda var olan dilleri, kavramları, terimleri ve sistemleri kullanırız. Bu araçlar toplumsal deneyimlerle uzun süreler boyu işlenmiş sistemli ürünlerdir. Daha önce keşfedilmiş yöntemler, inançlar, kültürel kabuller, toplumsal eğilimler; kolektif bir deneyim bütünü oluşturmaktadır. İnsan birebir yaşamamış olsa bile, toplumsal eğilimleri bazen sorgulamadan kabul edebilmekte ve kullanabilmektedir [Şekil 1].

Şekil 1. Bilgiyi yansıtan zihinleri anlamaya çalışma

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Hanife Yılmaz

Bireysel bilginin toplumsal bilgiden tamamen izole düşünülmesi söz konusu değildir. Her bireysel bilgi, toplumsal bilginin alt yapısı kullanarak onun üzerine konan yenilik ve özgünlükle oluşturulur. Bu katmanlılık aslında insana zihninde yaşadığı süreçte hız kazandırabilmekle beraber bazı bilgilerin yok sayılmasına da sebep olabilmektedir.

Bireysel ve toplumsal olarak sürekli üst üste biriken bilgi katmanlarından yarar sağlayabilmek için uygun katmanı süzmek, azaltmak ve sonra çoğaltmanın yollarını aramak gerekir. Çünkü geçen zaman ve artan deneyimlerle ne kadar çok bilgi üst üste gelmiş olsa da yarar sağlanabilecek bilgi, nesne ve amaçla ilişkili ve uyumlu olan "süzülmüş" bilgidir [Şekil 2].

Şekil 2. Var olan bilgileri seçme ve süzme.

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Cannur Arslan

Bilginin her türü sonsuz bir döngü içerisinde yerini bulabilmektedir. Önemsiz gibi nitelendirilebilecek, her zihnin çabasıyla ulaşabildiği bir bilgi, kendisinden çok daha önemli bilgilerin, buluşların

tetiklenebilmesini sağlayabilmektedir. Bu anlamda insan zihni tarafından elde edilen her bilgi, kendisinden çok daha uzaktaki bilgileri açığa çıkarabilme potansiyeli de taşımaktadır denilebilir.

İnsan zihni farklı alanlardaki verileri birbirine bağlantılandırabilecek yapıdadır. Herhangi bir veriyi tek bir yönde değerlendirmek sınırlı bilgi oluşturur. Ancak o veriyi kendi bağlamından koparıp başka bir ortama sokabilmek, yani bir veriye bağlantı kurulabilecek başka bir alanın penceresinden bakabilmek, çok daha fazla potansiyeli açığa çıkaracaktır. Diğerinin içinde bilgiyi yeniden düşünmek, insana ait bir beceridir ve dolayısıyla faydalı ve etkin bilgilerin bu yolla üretildiği söylenebilir. Bu çıkarıma göre herhangi bir bilgi, onu son zihin tekrar tekrar işleyene kadar gizli potansiyellerini içinde taşımaktadır [Şekil 3, Şekil 4].

Şekil 3. Farklı medyalarda kavramlarla davranış biçimlerini araştırma

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Esra Altaş

Şekil 4. Birbirine yakın kavramlar bulma ve farklı açılardan bakılarak üretilmiş yorumları keşfetme

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Esra Altaş

Bilgi aslında her zaman eksiktir denilebilir. Ancak her zaman için bilgiyi güncelleştirme, yorumlama, dönüştürebilme hakkı saklı bulunmaktadır. Yeni bilgi üretimi, bir bakıma bilinenleri canlandırarak yeni yerlere koymak ve var olanı başka bir yönden görerek yaşantıya dahil etmektir.

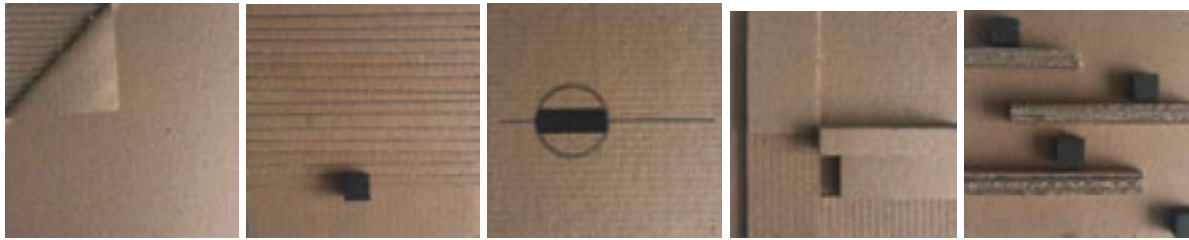
18 Ağustos 1787'de Goethe, İtalya'dan Knebel'e şöyle yazıyordu:

On yaş daha genç olsaydım, Sicilya'da Napoli'deki bitki ve balıklarda gördüklerimden sonra, Hindistan'a gitmek için deli olurum; yeni bir şey keşfetmek için değil, keşfedilmiş olanı kendi yolumla görmek için [Ungers, 2012, s.5].

Kullanmak üzere odaklanılan bilgiyi akla ilk gelen haliyle düşünmek yerine olabildiğince farklı katmanlarda görmeye ve araştırmaya çalışmak, aslında bir bakıma kolektif düşünme gücünden yararlanmayı sağlamaktadır. Farklı zihinlerin o bilgiye nasıl baktığını incelemek, aynı bilginin defalarca nasıl yeniden yorumlanabileceğine dair bir skala ortaya koymak, zihnin yeniyi üretmeden önce yaşaması gereken bir egzersiz olarak kabul edilebilir.

Yapmanın öncülü bilgidir. Deneyimleriyle bilgi edinen insan yaparak üretir, hayatta kalır. İnsan üretim yaptıkça yeni bilgi açığa çıkarır. Bilgi, yapımı; yapım ise bilgiyi doğurur. Yaşantı sürdükçe saf doğa yapaylarla birlikte çoğalmaktadır. Doğanın dışındaki her yapma eylemiyle beraber bilgiler üst üste konumlanır [Şekil 5]. Dolayısıyla bilginin kaynağı doğa olduğu kadar insan akli ve emeğidir de. Bilginin

üzerine konan yeni bilgiler bir öncekinin getirilerini kullanma olanağı sayesinde onun önüne geçebilme şansı bulur. Ancak zaman, eski bilgilerin gücünü kullanmayı sağlayabildiği gibi onları bir yandan da unutturmakta, silmektedir. Kimi bilgiler çoğalarak gelişmekte, kimi bilgiler yok olmakta, kimi bilgiler ise dönüşmekte, başkalaşmaktadır. Bilgi, onu tanımlayan ve kullanan özneye göre şekillenmektedir; bu sebeple, öznenin içinde bulunduğu zamanla ve mekanla birlikte değerlendirilmelidir. Bilgi, zamana ve mekana göre bağlamı değiştiğinde artık başkalaşmaya ve farklı mesajlar taşımaya başlayacaktır.

Şekil 5. Birebir yaparak, deneyerek anlama ve keşfetme çabaları

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / İlkur Soykan

Bu anlamda bilimsel alanda, örneğin teknolojik gelişmelerin geçmiş bilgi birikimlerini doğrusal anlamda kullanmaktan yana avantajlı olduğu söylenebilir. Diğer yandan tarihsel bilgiler, zamana bağlı değişimlerin hem avantajını hem de dezavantajını içerebilmekte, bilginin etkileşimi zamanla beraber başkalaşmaktadır. Başka bir deyişle, tüm bilgiler insanla ve zamanla beraber bir evrime uğramakta, her seferinde farklı katmanlarda eksik ya da fazla, yeni anlamlar açığa çıkarmaktadırlar.

Ponty [2005, s.11], "insanların işe, güce ya da kullanıma yönelik tutumlarında kaldıkça algının dünyasını açığa kavuşturmanın ne kadar çok zaman, çaba ve kültür istediği, içinde yaşamamıza karşın hep unutmaya eğilimli olduğumuz dünyayı modern sanatla düşüncenin bize nasıl yeniden keşfettiğini gözümüzden kaçırdığımızı vurgulamaktadır".

Ungers [2012, s.9]'e göre "çevremizdeki dünyayı kavrama şeklimiz, onu nasıl algıladığımız ve duyumsadığımızı bağlıdır. Daha kapsayıcı bir görüş olmadan, gerçeklik bize birbirinden bağımsız fenomenler ve anlamsız olgular yığını gibi görünür; başka bir ifadeyle, bütünüyle kaotiktir. Böyle bir dünyada insan boşluktaymişçasına yaşardı, her şey aynı önemde olurdu; hiç bir şey dikkatimizi çekemezdi ve aklımızı kullanmak olanaksızlaşır".

Bilgiden maksimum yarar sağlayabilmek için düşünce ve deneyimleri yeterli ölçüde kategorize edebilmek ayrı bir önem taşır. Algılanan verileri ve düşünceyi sınırlandırabilmek, düşünce ve ürün arasındaki uyumu koruyabilmek; bilgi açığa çıkarmak ve bu bilgiden fayda sağlamak için gereklidir [Şekil 6].

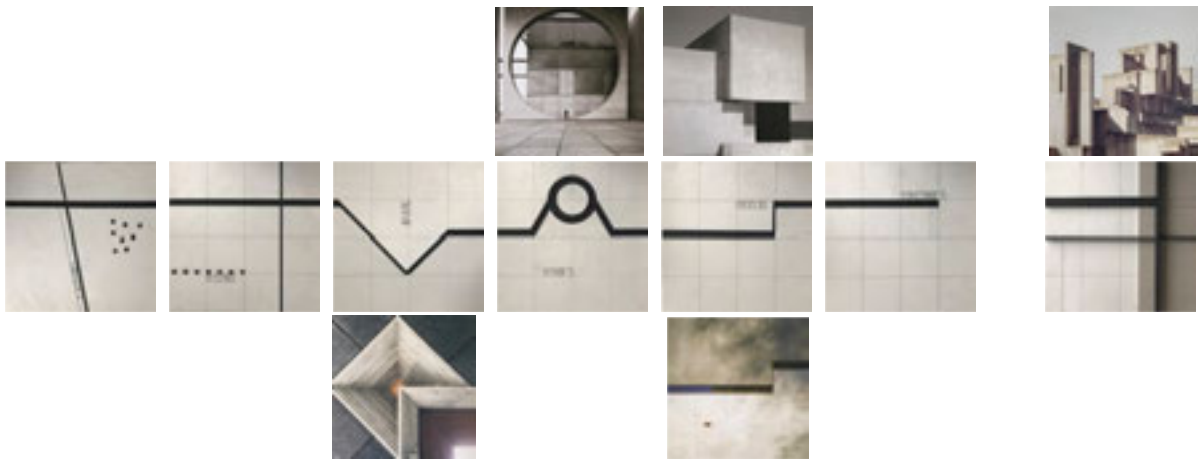

Şekil 6. Araştırılmış bilginin kategorize edilmesi

1-Öze dair veriler bulma 2- Seçilenin farklı ifadelerini arama 3- Bilginin mekansal karşılıklarını arama

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Şule Tomaç

İnsan zihninin her saniye üzerinde dolaşabildiği sonsuz sayıda düşünce gibi, bilgi ağı da sonsuzluğu işaret eder. Tasarlama, bir düşünme sürecidir. Fakat salt düşünce hiperaktiftir, bu hiperaktivite hız kazandırabildiği gibi kontrolsüz ve sınırsız da olabilir. Bazı noktaların unutulup kaçırılmasına sebep olabilir. Süreçteki verimi azaltmamak için bu zihinsel performansın önemli noktalarını kaydetmek yarar sağlamaktadır. Düşünce sınırlandırılmaz, ancak "bilgi", işlenmiş bir düşünce sürecinin ürünüdür ve zihinden geçenleri sınırlandırarak kontrol altına alabilmeyi sağlamaktadır (Şekil 7).

Şekil 7. Düşüncelerin var olan bilgilerle diyalog kurması

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Sinem Dana

Tasarım Bilgisi Edinme

Bilgi, "sezgi" ve "mantık" olarak tanımlanan, birbirinden farklı iki temel düşünce sisteminin bir arada çalışması sonucu elde edilir. Bu, her tür deneyim sürecinin ana prensibidir. İnsan zihni sezgileriyle hareket eder, soru sorar ve merak eder; mantığıyla düşünceleri işler ve doğrular. Tek başına sezgileriyle ya da yalnızca mantık yoluyla hareket eden bir insan zihni yaşantıya uyum sağlayamayacaktır. Sezgi ve mantığın uyum içinde ve dengeli çalışması bilgi üretebilmek için oldukça önemlidir. Dünyadaki sonsuz sayıdaki bilgi alanı için sezgi ve mantığın birbirine oranı elbette değişkenlik göstermektedir.

Bilgiyi açıklayan tüm kabuller tıpkı sezgi ve mantık gibi genellikle birbirine karşıt gelişen iki ayrı yön tanımlar. Bunlardan bir diğeri de "görelî bilgi" ve "saltık bilgi" karşıtlığıdır. Kimi bilgiler yaşamın / doğanın daha değişmez kural ve sistemleriyle ilgilidir, net tanımlarla açıklanabilir, denenebilir ve sonuçlanabilir. Kimi bilgiler ise insan zihninin değişken yorumlarına açıktır, görecelidir. İnsanın içinde bulunduğu zaman ve mekana göre farklı tepkimeler açığa çıkarır ve değişkendir. Bu ayrım nesnel ve öznel olarak tanımlanabilecek farklı sonuçlar doğurur. Dolayısıyla görelî bilgi için sezgilerle düşünme ön planda, saltık bilgi için ise mantıksal bilgi daha ön plandadır.

Kant, bilginin kaynağının iki temel bileşeni olduğunu kabul eder; sezgi ve düşünme. Kant'a göre tüm düşünme eylemimiz sezgilerle ilgilidir. Yani duyularımıza dayanır, çünkü nesnel ancak imgeler aracılığıyla kavranabilir. Akıl herhangi bir şeyi imgeleme yetisine sahip değildir, duyular ise düşünemez. Bilgi ancak bu ikisinin birlikteliğiyle oluşabilir. İmgeleme bütün düşünce süreçlerinden önde gelmek zorundadır; çünkü bir özetten, çokluğa düzen getiren kapsayıcı bir ilkeden başka bir şey değildir. Düşünmenin daha kapsayıcı bir imgesel süreç olduğunu kabul edersek, ki Kant'ın iddiası budur - bütün bilgi imgeleme dayanır [Ungers, 2012,s.7].

"Sezgi ve mantık ayrımına farklı bir bakış açısı sağlayan bir diğer kabul ise Antik Yunandan bu yana kullanılan "doxa" ve "episteme" tanımlarıdır. Doxa, duyu organlarıyla algılanan, gündelik yaşantıdaki eğreti denilebilecek gerçekliği şüpheli bilgileri ifade eder. Episteme ise, akılla kavranılarak ulaşılabilen, değişmeyen idealar ve daha kesin bilgiler olarak tanımlanır" [Narvaez; Feher, 2000, s.36].

Duyularla kavranan ilk bilgi, günlük yaşantıya yönelik bir seviyede kalır. İnsanlar bu bilgilere yalnızca duyu organlarını kullanarak ulaşabilmektedir. Temel içgüdülerle otomatik olarak edinilen bu bilgiler için fazladan çaba sarfetmezler. Dolayısıyla bu bilgi türü geçici hafızada kalır, zihinde çok fazla etki yaratmaz ve faydaları kolay tüketilir. Bu sebeple düşünmenin derinliği hangi seviyede olursa olsun hızla gelip geçen kavramları, imgeleri ve fikirleri not etmek bir dışsallaştırmayla mümkün olur.

Bilgiye ulaşmak için uğraş verildikçe beyinde düşünme ve soyutlama faaliyetleri devreye girmektedir. Bu sayede alt katmandaki veriler algılanmaya başlar, bağlantılar kurulur ve bu işlemler sonucunda daha nitelikli bir anlama gerçekleşir. Kalıcı hafızaya girebilen bu bilgiler kullanılmaya ve işe yaramaya / dönüşmeye daha yatkındır. Bir diğer deyişle, yeni üretimlerin başlangıcını sağlayan kısılcımları açığa çıkarabilme yetilerine sahiptir [Şekil 8].

Şekil 8. Düşünme ve soyutlamanın eskizlerle ifadesi

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Merve Sefa Yılmaz

Bilginin her türü sonsuz bir döngü içerisinde yerini bulmaktadır. Önemsiz gibi nitelendirilebilecek, her zihnin çabasıyla ulaşabildiği bir bilgi, kendisinden çok daha önemli bilgileri, buluş ve icatları tetikleyebilecek potansiyeli taşımaktadır. Farklı yönde kategorilendirilebilecek bilgi türleri, süreç içerisinde birbirinin içine geçebilir. Bilginin her türü yeni üretimler için değerlidir [Şekil 9].

Şekil 9. Farklı alanlardan ödünç alınan yaklaşımları uyarlama

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Mustafa Şahin

Bilgiye ulaşmanın yöntemleri ve doğru bilginin kabulleri tarih boyunca düşünürler tarafından tartışılmıştır. Dış dünyadan kolayca edinilebilen, fakat dağınık halde bulunan günlük bilgiler, kendilerine özgü bilim dallarında birleştirilip yasalara bağlanarak "bilimsel bilgi"leri oluşturur. Bilimsel bilgileri evrensel yasalarla birleştiren "felsefi bilgi" de bilimsel bilgi gibi uzun oluşma süreci gerektiren, farklı araç ve tekniklerle elde edilen faydalar sağlar. Diğer bir bilgi türü ise tamamen farklı yöntemlerle elde edilen ve sezgilerin en fazla devrede olduğu "sanatsal bilgi"dir. Sanatsal bilgi, direk akıl yürütmenin dışında, sanatçı ve nesne arasında kurulan öznel bir düşünme ilişkisiyle açığa çıkar.

Her bilgi türünün kendine özgü bir terminolojisi; stratejileri, yöntem ve teknikleri, araçları vardır. Sonsuz sayıda alt katmana ayrıştırılabilecek tüm bilgi alanları, kendi içerisinde sınırlandırılarak gelişimleri sistemli tutulmakla beraber, birbirlerine yaptıkları atıflarla birlikte, farklılıkları da faydaya dönüştürülebilmektedir.

Tasarlama eylemi, insanın hayatı kolaylaştırmak ve anlamlandırmak adına yaptığı yeni üretimleri gerçekleştirmek için sarfettiği düşünme sürecini tanımlar. Tasarlama, düşünme eyleminden bir adım ötede bir zihinsel işlemdir. Bu sebeple zihin, tasarlama eylemini gerçekleştirirken düşüncelerini dışsallaştırarak görünür hale getirir. Düşünme sürecini parçalara böler ve bazı araçlarla destekler. Tasarlama, belirli amaçlar için sınırlandırılmış ve sistemleştirilmiş bir süreç olarak planlanır. Bu da sürecin başlangıcı için ortaya konulan bir tasarım bilgisine işaret etmektedir. [Şekil 10]

Şekil 10. Farklı disiplinlerin teknikleriyle ortaklık kurma arayışları

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Selen Sandalcı

Tasarım bilgisi, tüm diğer bilgi türleri gibi sezgi ve mantıkla birlikte çalışır. Ancak tasarım bilgisinin kendine özgü kimliğini tanımlayan en önemli etken, süreç boyunca sezgi ve mantığın eş zamanlı ve dengeli kullanımudur [Şekil 11].

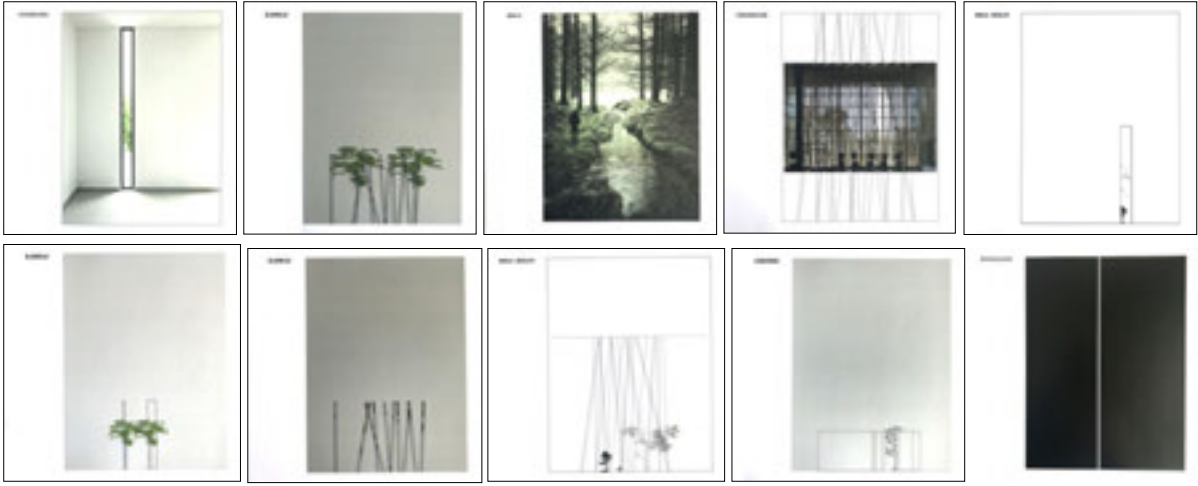
Şekil 11. Bilgiyi ifade ederken rasyonel ve sezgisel yaklaşımın bir araya gelişi

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Nehir İren

İnsan mekanizması; yapılan her hamlede, her davranış biçiminde ve ortaya konulan her üretimde sahip olduğu gerçeklik birikimini dışarı yansıtmak üzere çalışır. Dolayısıyla zihin ne ile doluyorsa, zihinden çıkacak olan "yenilik" de o doluluğun ürünüdür. Tasarım bilgisi tasarımcıya ait bir seçimler silsilesi ve öznel algılamasının sonucunda alınan kararlar bütünüdür. Dolayısıyla bir tasarım bilgisi edinmek üzere yola çıkılırken ilk hedef, düşünülmesi ve tartışılması gerektiği düşünülen her bilgiye ulaşabilme çabasını göstermek olmalıdır.

Bu bağlamda tasarım bilgisinin öğretilen değil, ancak edinilen bir bilgi türü olduğu söylenebilir. Tasarım bilgisi, tasarımcının tüm bireysel ve toplumsal deneyimlerinin zihninde oluşturduğu tepkimelerle şekillenir ve zaman içinde harmanlanmış bir sezgisel davranış eğilimi taşır. Bu sebeple tasarım bilgisi, tıpkı sanatsal bilgi türü gibi kişiye özgüdür, her tasarımcının ortaya koyacağı tasarım bilgisi, kendine ait bir davranış türünü açığa çıkarır. Bununla beraber bu davranış eğilimleri mutlaka bir amaç uğruna, bir problemi çözmek üzere kurgulanır ve yine bireysel ve toplumsal bilgi birikimiyle rasyonalize edilir.

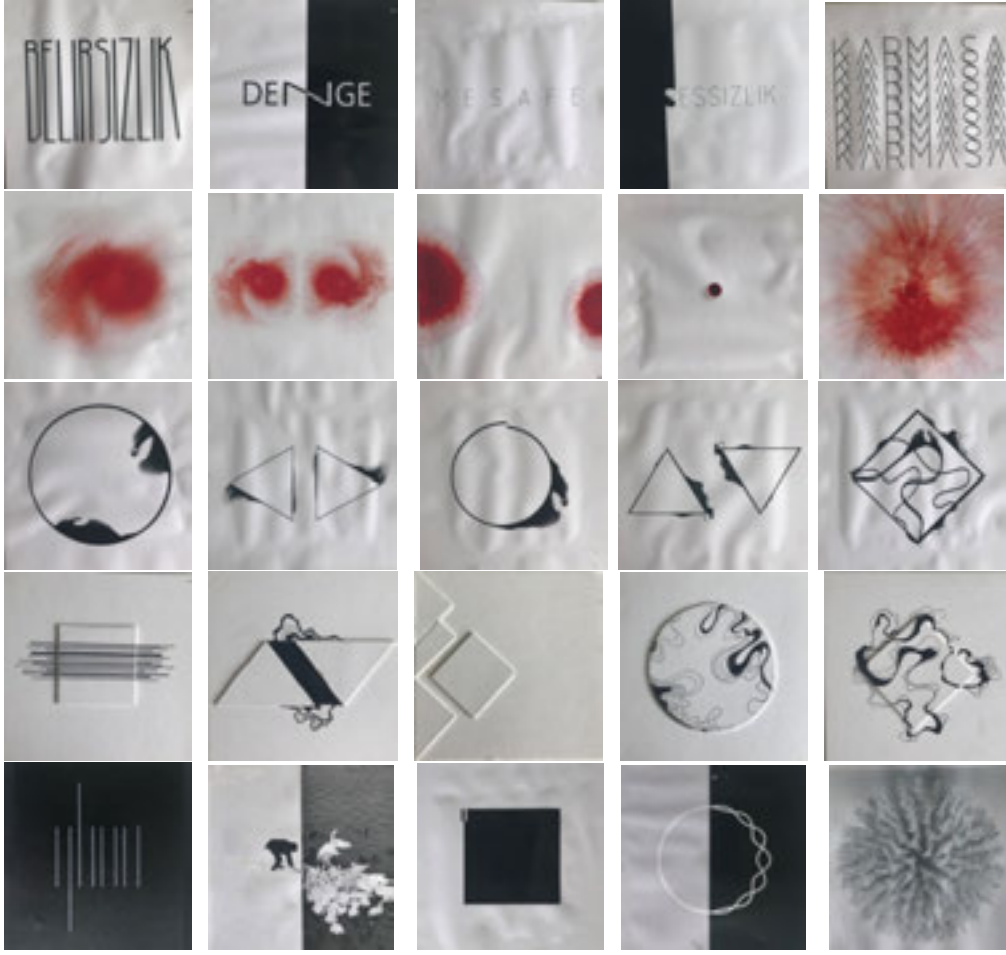
Tasarım bilgisinin sınırlarını çizmek, nerede başlayıp nerede bittiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Tasarlama, tümüyle yaşantının bir sonucudur. Her tür hazır veri ya da her tür işlenmiş bilgi, tasarlama için kullanılabilir kaynaklar oluşturabilir. Önemli olan tasarımcının hangi bilgilere odaklandığı, hangilerini seçip ön plana çıkardığı ve tasarım bilgisinin içeriğine nasıl dahil ettiğidir. Algılanan yaşantıdan seçilen veriler tasarlama süreci içerisinde bir soyutlama işlemine sokulur ve zihinde başkalaşarak yeniden paylaşımına açılır [Şekil 12].

Şekil 12. Algılama, seçme, soyutlama ve yorumlama

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Nurettin Bekmez

Tasarımcının bilgiyi kullanırken yaptığı belki de en önemli hamle, yaşantı içerisinde algıladığı ve seçtiği verilerle kurduğu diyalog sonucu empati yapabilme yetisidir. Karşısına çıkan her farklı türde bilgiye eleştirel bir gözle bakabilmek, algılayabildiklerini bir noktadan başka bir noktaya taşıyabilmek, güncelleştirebilmek ve daha önce bağlantısı kurulmamış bilgileri birbiriyle çarpıştırabilmek, tasarımcıya özgü bilgi üretme becerileridir. Özetle tasarımcı, bilinenleri canlandırarak yeni bilgilere devşirebilmekte ve sonsuz bir bilgi ağının içerisinde kendi konumunu belirleyebilmektedir (Şekil 13).

Şekil 13. Yatayda ve dikeyde birbirine akan seriler oluşturma, özgün ifade ve üslup arayışları

Kaynak: Ders kapsamında üretilmiş örnek seri / Nehir İren

Sonuç

Tasarım bilgisi, iki yönüyle ele alınabilir. Bu bilgi, tasarımcının zihnini programlamasıyla, kendine bir yöntem çizmesiyle ve yeniyi üretmek adına adım atabilmesi için bir ön araştırmayla edinilir. Diğer yandan tasarım bilgisi, yaşamın içindeki her tür nesnenin, eserin, mekanın veya kentin dış dünyaya ilettiği mesajları içerir. Tasarlanan ürünün ne amaçla, kim tarafından, ne zaman ve hangi bağlamlarla üretildiğinin bilgisini kendine özgü kodlarla üzerinde taşır. Böylelikle içinde bulunduğu konumuyla, sahip olduğu hikayesiyle çevresine etki eder ve var oluşunu sürdürür. Tasarım bilgisinin temsil bulmuş hali olan tasarım nesnesi, her okunduğunda yeni çağrışım ve deneyimlerin keşfine de olanak verecek ve farklı farklı anlamların açığa çıkmasını sağlayacaktır.

Tasarım eğitimi boyunca öğrencilere mekan üretebilmek için çeşitli kuramlar, gerekli mesleki bilgiler, teknik bilgiler ve tarihi bilgiler verilmektedir. Fakat "tasarım bilgisi", tüm bu öğretilen bilgilerin dışında, öğretilen bilgilerin dışında, öğretilemeyen, tasarımcı adayının kendisinin edinmesi beklenen bir bilgi türüdür. Tasarımcıların hayat boyu tekrar tekrar edindikleri ve kendi içinde de sürekli evrimleşen bir düşünce

sürecini tarifleyen bu bilginin anlaşılabilmesi ve tartışılabilmesi için olabildiğince çok pratik yapmanın ve olası her tür yöntemin denenmesinin elverişli olacağı düşünülmektedir.

Tasarlama sürecinin başında ya da belki tümünde etkin olan bu bilgiyi yeniden üretme süreci, genellikle zihinde dışarıya kapalı ve hızlı gerçekleşen bir yapıya sahiptir. Bu da belki bir tasarım ürününün en heyecan verici olan ve ona karakterini veren bilgisinin yok olması ve tartışılmaması anlamına gelmektedir. Oldukça deneyimli tasarımcılarda bile olabilen bu gizli kalışın önüne geçebilmek ve tasarım sürecinin işleyişine dair sağlam bir temel sağlayabilmek için eğitim sürecinin erken dönemlerinde böyle bir dersin pratiğini öğrencilerle beraber deneyimlemek amaçlanmıştır.

Tasarlama eylemi için başlangıç olarak tanımlanan bütün bu süreç aslında konsantre edilmiş bir pratiğin göstergesidir. Farklı dönemlerde farklı yaklaşımlarla denenmiş dışsallaştırmalarda yeni bilgi üretimi için kullanılacak araştırma yolları keşfetmek mümkün olmuştur. Bu araştırmanın yöntemini sorgulamak, bununla beraber bulguların ifadesini de şekillendirmektedir. Ortaya konmuş olan seriler, normal şartlarda uçup gidebilecek zihin hareketleriyken onları paylaşılabilir bir düzleme yansıtmak anlamına geldiği gibi, birbirinden farklı ifade yolları aranırken tasarımcı hem kendini keşfedebilmeye yaklaşmakta, hem de belki de tasarım stüdyoları içinde deneme fırsatı bulamayacağı yöntemleri kullanabilmek için bir itki edinmektedir. Ders boyunca edinilen bu deneyimler sonucunda tasarımcı adaylarının daha sonra karşılaştıkları proje stüdyolarında kendilerine ait bir üslup geliştirmeye başladıklarını da gözlemlemek mümkün olmuştur.

Kaynaklar

1. Cevizci, A. [2011]. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayın.
2. Dil Derneği. [2005]. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Dil Derneği Yayınları.
3. Hançerlioğlu, O. [2012]. *Felsefe Ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
4. Narvaez, L. M. J.;Feher G. [2000]. *Design's Own Knowledge*. The MIT Press: Design Issues, Vol. 16, No. 1, 36 - 41
5. Ungers, O. M. [2012]. *Morphologie Kent Metaforları*. [C. Öztürkcan, Çev.]. İstanbul: Lemis Yayın.
6. Ponty M. M. [2005]. *Algılanan Dünya*. [Ö. Aygün, Çev.]. İstanbul: Metis Yayın.

İÇMİMARLIK EĞİTİMİ DEĞİŞKENLERİ VE HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ İÇMİMARLIK VE ÇEVRE TASARIMI BÖLÜMÜ ÖĞRETİM PROGRAMINA ETKİLERİ

Arş. Gör. Pelin Koçkan Özyıldız, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, pelinkoçkan@gmail.com

Arş. Gör. Sırma Billir, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, sirmabilir@gmail.com

Öz

İnsanın mekanla kurduğu etkileşim, tasarım disiplinleri arasında mekansal üretime bağlı olan disiplinleri farklı bir noktaya yerleştirmektedir. Mekanın fiziksel olarak tasarlanması bilim ve teknikle temelleniyor olsa da, mekanın “yaşama biçimi oluşturma” misyonunu yerine getirebilmesi için anlamsal içeriği besleyecek alanlara da gereksinim duyulmaktadır. Tarih boyunca felsefe, sosyoloji, sanat, edebiyat gibi farklı alanlardaki disiplin türleri, bir yolla mutlaka “mekan”la kesişme yaşamış, söylemlerini mekansal pratikle çarpıştırmışlardır. Yaşanılan mekanları etkileyen, değiştiren, dönüştüren her tür düşünce eylemi, mekan tasarımıyla ilgili disiplinlerin geçirgen sınırlarında yer alır. Dolayısıyla düşüncenin maddeleşmiş temsillerinden biri olan mekan kavramı; sanat, felsefe ve bilimin tam ortasında kabul edilebilecek disiplinler arası bir kesişim noktasında tanımlanabilir. Mekan tasarımcıları, mekanı fiziksel olarak üretebilme becerisine sahip olmanın yanı sıra, sınırları tam olarak çizilemeyen başka alanlardan sürekli beslenmekte ve bu alanları aynı zamanda etkilemektedir. Bu konuyla mekanla ilgili disiplinlerin bilgi alanlarının, değişen ve dönüşen zamana bağlı olarak sorgulanması ve eğitim içeriğinin de bu anlamda güncellenmesi gerekliliği doğmaktadır.

Ayrı bir meslek alanı olarak içmimarlığın tanınırlığı oldukça yakın bir geçmişe dayanmış olsa dahi, eğitim kurumlarındaki varlığı son yıllarda giderek ivme kazanmıştır. Bu hızlı yayılma sürecinde içmimarlık bölümlerinin bulunduğu temel alanların ve fakültelerin farklılıkları; öğrenci alım sistemlerinin değişimi; eğitim ekollerinin ve modellerinin çeşitliliği, diğer disiplin alanları ile bağlarını ve eğitimin içeriğini de etkilemektedir. Gerek Türkiye genelinde yapılmış / yapılmakta olan uyumlandırma çalışmaları; gerekse fakülteler ve bölümler özelinde yapılan revizyonlar; ortak bir sistemin varlığını tartışmaya açmaktadır.

Bu çalışmada, ulusal anlamdaki bu farklılıkların ne yönde olduğuna dair öncelikle genel bir okuma yapılması; ardından Hacettepe Üniversitesi İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü özelinde, yaklaşık son on yıllık süreçteki değişkenlerin sorgulanması ve bunların eğitimdeki yansımalarının analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Tasarım Eğitimi, İçmimarlık Eğitimi, Eğitim Programları, Eğitimde Disiplinler Arası Etkileşim.

Gerek bireysel gerek toplumsal olarak değişen, dönüşen yaşam biçimleri ve koşulları paralelinde mekan tasarımına yüklenen anlamların tarih boyunca farklılaştığı görölür. Bu yönüyle barınmanın ötesine geçen “mekan”; var olma ve var etme biçimiyle birçok farklı kimliğe bürünür. Kimi zaman salt ihtiyaçlara göre şekillenirken, kimi zaman bir söylemin temsili olma misyonu ile sembolleşir; bir düşünce ürününe, sanat nesnesine dönüşür. Şüphesiz değişen bu anlamlar; mekanın bilgisi ve bu bilginin yorumlanması ile ilişkilidir. Mekanın bilgisini oluşturan ise; bulunduğu bağlamın ve zamanın getirdiğı, onu biçimlendiren yaşam biçimi, anlayışı ve tekniğinin bir sentezidir. Bu sebeple; mekan üretiminin değişen anlamları sanatın ya da bilimin konusu olarak temel iki görüş arasında konumlanır. Aslında bu ikili görüş; “mekan üretimi” nin, sanatı ve bilimi eş zamanlı içeren; işlev, estetik ve tekniğin bulunduğu kapsamlı bir düşünce temsili olmasından ileri gelir. Bu geniş kapsamı dolayısıyla da mekan kavramı günümüzde, herhangi bir disiplinin konusu olmaktan çıkmış ve disiplinler ötesi bir tartışma zeminine ihtiyaç duyar hale gelmiştir.

Bir yaşam biçimi oluşturma özelliğı sebebiyle insanla doğrudan ilişkili olan mekanın tasarımı; yakın disiplinleri ile kurduğu diyalektik ilişkiye göre zaman zaman bir yönde yoğunlaşır. Bu bakımdan mekan tasarımını ile ilgili alanların algılanışında, işleyişinde ve doğal olarak eğitiminde farklılıklar da kaçınılmaz olur.

20.yy sonlarında, disiplinler arasında geçişin artmasıyla birlikte “mekan”; bağımsız bir ilgi alanı olarak öne çıkar. Mekanın içi ile tasarlanması ve iç mekan tasarımı kavramının [eski adıyla iç dekorasyon] oluşması da bu zamana rastlar. Mekandaki yeni anlayış; biçim, işlev ve üretimin yapı bütünlüğü içinde ele alınması endişesini; beraberinde ise iç mekan tasarımının ayrı bir meslek alanı olarak uzmanlaşmasını getirir. Bununla birlikte iç mekan tasarımı eğitimindeki bağımsızlaşma da bu yüzyıldaki mekan anlayışındaki değişikliklerin etkisiyle gerçekleşir.

Süregelen farklılıklarla birlikte yeni kimlikler kazanan “mekan”ın tasarlanması; eğitimde farklı eğilimlere ve ekollere göre yapılanma yaşar. 20.yy’a doğru; süsleme ve dekorasyon halen devam ederken teknoloji ile birleşir. Üretim teknolojisindeki ilerlemenin yanı sıra eskinin tasarım kalıpları da yerini yeni arayışlara bırakır. Bu arayışla birlikte; halen devam etmekte olan geleneksel süslemeci tavrın dekorasyon olarak sürdürölmesi ve yeni malzemelerle işlev öncelikli yeni form arayışları olarak iki ayrı eğilim görölür.

20.yy sonlarına doğru; mesleğin uygulama ve eğitim anlamında gelişimi için çeşitli konseyler ve kurumlar gündeme gelir. Bu kurumlar aracılığıyla eğitim programları değerlendirilirken; aynı zamanda farklı eğitim programları için belirli bir ortaklık sağlayacak kriterler de belirlenir. Günümüzde halen uluslararası ölçekte belirlenmiş standartlar olan CIDA [İç Tasarım Akreditasyon Konseyi] ve ECIA [Avrupa İçmimarlar Konseyi] geçerliliğini korurken; Türkiye’de daha sonra değinilecek olan Bologna Süreci ile birlikte oluşturulan ulusal TYYÇ [Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi] kapsamında temel alan yeterlilikleri kullanılmaktadır.

Çizilen bu genel çerçeve içinde; Türkiye’de açılmış üçüncü İçmimarlık Bölümü olan Hacettepe Üniversitesi’nde, İçmimarlık Eğitimi’ni analiz etmeyi hedefleyen bildiri; öncelikle ulusal ölçekte içmimarlık eğitiminin geçirdiğı aşamalar en genel hatlarıyla ele alınacak; ardından günümüzde gelinen nokta Bologna Süreci çalışmaları kapsamında değerlendirilmeye çalışılacaktır. Son olarak Hacettepe Üniversitesi İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü eğitim programının son on beş yıllık süreci ile bölümde oluşturulan komisyon çalışmaları sonucu hazırlanmış olan bütüncül bir analiz yaklaşımı aktarılacaktır.

Türkiye’de İçmimarlık Eğitimi

Türkiye’deki İçmimarlık Eğitiminin gelişimi incelendiğinde; dünyadaki gelişmelere paralel şekilde neredeyse eş bir sürecin yaşandığı görülür. Kuşkusuz bunun sebebi; Cumhuriyet Dönemi’nde yurtdışından getirilen mimarların; ülkenin tasarım kültürüne ve tasarım eğitiminin yapılanmasına sağladıkları katkılardır. Gelen uzmanların ve tasarımcıların; kurdukları ya da yer aldıkları bölümleri kendi eğitim sistemlerine göre geliştirmesi; temelde gelenekçilerin ve yenilikçilerin uzantısı olan iki farklı ekolün tasarım eğitiminde görülmesine zemin hazırlar.

Bunlardan gelenekçi eğilimde olan ve resim, heykel, mimarlık eğitimi vermek amacıyla kurulmuş Sanayi Nefise Mektebi’nde [bugünkü adı ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]; 1923’te iç mekan tasarımı eğitiminin temellerinin atıldığı Tezyinat Bölümü açılır. Bu dönemde mimarlık bölümünde ise, Beaux-Arts ekolüne dayanan bir eğitim sistemi benimsenmiştir. Dünyada tasarıma ilişkin yaşanmakta olan yeni durumla birlikte, giderek artan uzmanlaşmanın da bir uzantısı olarak; Tezyinat Bölümü’nde 1929’da seramik, içmimarlık, grafik ve afiş atölyeleri açılır. Bugünkü içmimarlık stüdyosunun ilk adımı da 1929’da açılan Tezyinat Bölümü’nde açılan İçmimarlık atölyesine dayanır.

1957’de Bauhaus eğitim sistemine dayanan bir başka okul; Tatbiki Güzel Sanatlar Akademisi kurulur. Sanat, tasarım ve endüstri birlikteliğini hedefleyen akademide; mobilya ve içmimarlık bölümü, grafik sanatlar bölümü, dekoratif sanatlar bölümü, tekstil sanatları bölümü ve seramik bölümleri açılır.

Güzel Sanatlar Akademisi [Fransız] ve Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu [Alman] iki farklı ekolün uzantısı olarak gelişir. Ardından uzun bir ara sonrasında, 1985’te Türkiye’deki üçüncü içmimarlık bölümü Hacettepe Üniversitesi’nde; onu takiben de bir vakıf üniversitesi olan Bilkent Üniversitesi’nde açılır. Bu süreç içinde mesleki gelişimi ve özerkliği sağlayan önemli başka gelişmeler yaşanır; bunlar Tablo 1’den görüleceği gibi mimarlar odasının kurulması ile eş zamanlı dahili mimarlar derneğinin oluşturulması; ardından 1976’da içmimarlar odasının kuruluşudur.

Tablo 1. 1850-2000 yılları önemli gelişmelerin tarihsel çizelgesi

1980’li yılların toplumsal değişimleriyle birlikte; içmimarlık bölümü olan eğitim kurumlarının sayıları artış göstermiştir. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren bu artış özel üniversitelerin sayılarında açıkça görülmektedir. Tablo 2’den de görüleceği üzere artıştaki ivme de şaşırtıcı boyuttadır. Bunun sebebinin iç mekan tasarımcılarına duyulan ihtiyaçtan öte; eğitim sisteminin genel eksiklerinden kaynaklanan üniversite olanaklarının fazlaştırılması stratejisi olarak başka bir platformda ele almak mümkündür.

Tablo II. Türkiye’de açılan İçmimarlık Bölümlerinin kronolojik çizelgesi

1995	1990	1995	2000	2005	2010	2015
MURHARA İM PEYKAR İBRAHİM GÜZ BA İM	HACETTEPE İM BİLKENT İM	ANADOLU İM KARADENİZ TEKNİK İM	AKDENİZ İM CUKUROVA İM KÜLTÜR İM DÜŞÜN AKDENİZ İM ULUSLARARASI KÖRFEZ	İSTANBUL TEKNİK İM BİLGİ İM BACIÖZ İM BASKENT İM DOĞU İM İSTANBUL KÜLTÜR İM İSTANBUL TİCARET İM ÇYRE EKONOPS İM KADIR HAS İM YASAR İM ÖRNE İM YAKINDOĞU İM	ATILIM İM FATİH SULTAN MEH. VAK. İSTANBUL ARA İM İSTANBUL BİLİŞİM İM İSTANBUL KELEBEKÖZ İM İSTANBUL MEDİPOL İM KTO KARATAY İM HÜSNİ NAD YAZGAN İM İMKA İM TOMER İM YENİ YÜZLÜ İM ÖRNE AMERİKAN İM AFRİKA İM ADALAN İM DULCE İM	AFYON HACETTEPE İM KIRSEKİ İM AVRASYA İM ÇANKAYA İM SİDİK İM HASAN KALTEPE İM İMKA İM İSTANBUL AYDIN İM İSTANBUL EMEK İM İSTANBUL GELİŞİM İM İST. SAĞSAĞATIN ZAFER İM MEP İM HİSAR İM CENKER İM YEDİERNE İM ULUSLARARASI ANTALYA LEPKE AVRUPA İM KIRSEKİ İM DULCE İM DULCE İM İMKA İM SADAKAT İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM

Tablo III: Türkiye’deki İçmimarlık Bölümlerinin, vakıf ve devlet üniversitelerindeki dağılımı

1995	1990	1995	2000	2005	2010	2015
MURHARA İM PEYKAR İBRAHİM GÜZ BA İM	HACETTEPE İM BİLKENT İM	ANADOLU İM KARADENİZ TEKNİK İM	AKDENİZ İM CUKUROVA İM KÜLTÜR İM DÜŞÜN AKDENİZ İM ULUSLARARASI KÖRFEZ	İSTANBUL TEKNİK İM BİLGİ İM BACIÖZ İM BASKENT İM DOĞU İM İSTANBUL KÜLTÜR İM İSTANBUL TİCARET İM ÇYRE EKONOPS İM KADIR HAS İM YASAR İM ÖRNE İM YAKINDOĞU İM	ATILIM İM FATİH SULTAN MEH. VAK. İSTANBUL ARA İM İSTANBUL BİLİŞİM İM İSTANBUL KELEBEKÖZ İM İSTANBUL MEDİPOL İM KTO KARATAY İM HÜSNİ NAD YAZGAN İM İMKA İM TOMER İM YENİ YÜZLÜ İM ÖRNE AMERİKAN İM AFRİKA İM ADALAN İM DULCE İM	AFYON HACETTEPE İM KIRSEKİ İM AVRASYA İM ÇANKAYA İM SİDİK İM HASAN KALTEPE İM İMKA İM İSTANBUL AYDIN İM İSTANBUL EMEK İM İSTANBUL GELİŞİM İM İST. SAĞSAĞATIN ZAFER İM MEP İM HİSAR İM CENKER İM YEDİERNE İM ULUSLARARASI ANTALYA LEPKE AVRUPA İM KIRSEKİ İM DULCE İM DULCE İM İMKA İM SADAKAT İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM KARAKÖY İM

Tablo 2 ve 3’de görüldüğü gibi; 1990’lı yıllara kadar dört adet içmimarlık bölümünden söz edebiliyorken; 1990 sonrası bu sayı hızla artmıştır. 2000’li yıllarla birlikte ise İçmimarlık Bölümü içeren vakıf üniversitelerinde yoğun artış olmuş; ancak açılan devlet üniversitelerinin neredeyse tamamında İçmimarlık Bölümü kurulmuş olmasına rağmen öğretime henüz başlanmamıştır.

Söz edilen İç Mimarlık bölümlerinin öğrenci alım sistemleri de farklılık göstermektedir. Mevcut sistemde iki türlü öğrenci alımı söz konusudur. Merkezi yerleştirme sınavı ile gelen öğrenciler, aldığı puan türüne ve sıralamasına göre [MF4 ya da TM1]; yetenek sınavı ile gelen öğrenciler; bölümler tarafından yapılan tasarım/çizim sınavlarındaki başarı durumuna göre kayıt hakkı kazanmaktadır [Tablo 4].

Fakültesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi...vb. isimlerle çeşitlenmektedir (Tablo 5). Sınav sistemindeki farklılığa benzer şekilde; özellikle mekan üretimi; mimarlık ve sanat alanının hem ara kesiti olarak algılanmakta, hem de kendine özgü ikili yapısı sebebiyle tasarım disiplini olarak ayrılmakta ve özelleşmektedir. Bu kapsamı sebebiyle; farklı fakülte bünyelerinde farklı bölümlerle birlikte karşılaşabildiğimiz içmimarlık bölümlerinin, bulunduğu fakülte ve diğer bölümlerle ilişkisi de önem kazanmaktadır. Daha sonra aktarılacağı üzere; süreç içinde birçok değişim olmasına karşılık Hacettepe Üniversitesi İç mimarlık bölümünün; halen Güzel Sanatlar Fakültesi içinde oluşu ve diğer bölümlerle paylaşımları, kuruluşundan bu yana eğitimin içeriğini de etkilemiş ve geliştirmiştir.

Yukarıda saptamalarda sözü edilen farklılıklar; İç mimarlık eğitimi için ortak bir söylemin ve optimumda ortaklaştırılmış bir sistemin eksikliğini de açıkça göstermektedir.

Bologna Süreci Çalışmaları ve İçmimarlık Eğitimi

Uluslararası ölçekte içmimarlık eğitiminde belli bir standart sağlayabilmek adına; Amerika'da CIDA [İç Tasarım Akreditasyon Konseyi], Avrupa'da ECIA [Avrupa İç Mimarlar Konseyi] tarafından belirlenmiş akreditasyon ölçütleri kullanılmaktadır. Bu ölçütlerle eğitimde olması gereken; içmimarlık mesleğinin tanımı ve yakın alanların bilgisi, mesleki uygulama bilgisi, teorik ve pratik bilgi içerikleri, malzeme ve uygulama bilgisi, etik ve hukuki değerler, anlatım ve ifade becerisi...vb. içerikler belirlenmiştir. Türkiye'de ise Bologna Süreci çalışmaları ile birlikte Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesi [TYYÇ] hazırlanmış; eğitimde ulusal ölçekte alana ilişkin bilgi, beceri ve yetkinlikler belirlenmiştir [Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesi, <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=32>].

Bu ölçütler kapsamında önceden sözü edilen içmimarlık mesleğinin ikili yapısı sürdürülmüş; "yapı ve mimarlık" ile "sanat" alanı olarak iki temel alanda ele alınmıştır. Bu sebeple bir kısım İç Mimarlık bölümleri mimarlık ve yapı alanı; diğerleri ise için sanat temel alanı için belirlenmiş bilgi, beceri ve yetkinliklere göre program yapılarını düzenlemektedir.

Tek tek incelendiğinde; mimarlık ve yapı temel alanı ile sanat temel alanında olan içmimarlık bölümleri için kimi noktalarda çakışan; kimi noktalarda ayrılan bilgi, beceri ve yetkinlikler tanımlanmış olduğu görülmektedir [Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikleri Çerçevesi, <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=48>].

TYYÇ' de; mimarlık ve yapı alanının bilgi içeriği; sanat alanına göre, neredeyse onun bilgisini de içerecek şekilde oldukça kapsamlı tutulurken; sanat alanının bilgi yapısı daha çok alana özgü olan içerik, yöntem ve materyaller üzerine yoğunlaşmıştır (Tablo 6, 7, 8). Sanat alanında algılama ve yorumlama becerisi önem kazanırken; mimarlık ve yapı alanında daha çok araştırma yapabilme ve kavram geliştirme becerisi vurgulanmıştır. Oysaki içmimarlık mesleğinin bilgi ve beceri alanları, eğitimin sistemi farkı gözetmeksizin, değişmez bir bütünlük göstermekte; sanat, bilim, felsefe gibi birçok disiplinden etkilenmekte; kültürel, tarihsel, estetik alt yapıya; tasarım, planlama ve uygulama süreçleri ile ilgili teknik ve teorik bilgiye; alanı ile ilgili yasa ve yönetmeliklerin bilgisine ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla; tüm bu donanıma sahip bir iç mimarın da; algılama, düşünme, yorumlama becerisiyle; edindiği bilgiyi bir yöntem dahilinde tasarım bilgisine dönüştürerek mekan üretebilmesi; bunu teknik ve görsel olarak ifade edebilmesi ve uygulayabilmesi beklenmektedir.

Bu bağlamda TYYÇ kriterleri; içmimarlık alanı özelinde bir ortaklıktan çok bir ayrılığa sebep olmaktadır. Bu ayrılık; lisans ve lisansüstü düzeyde birçok probleme de yol açmaktadır. Detaylı incelendiği takdirde; içmimarlık mesleğinin; sadece mimarlık ve yapı ya da sadece sanat alanı içinde ele alınamayacağı; her iki temel alanın bilgi, beceri ve yetkinliğini belirli ölçülerde içeren daha kapsamlı bir tanımlamaya ihtiyaç duyulduğu oldukça açıktır. Bu standartların eğitim programı yapılandırılması yanı sıra, mesleki tanınırlık için de hassasiyetle ele alınması önemli ve gereklidir.

Tablo VI: TYYÇ Kriterlerine Göre İçmimarlık Eğitimi'nde İçin" Bilgi"

YAPI VE MİMARLIK	SANAT
BİLGİ	
MİMARİ TASARIM / PLANLAMA / TASARIM ETKİNLİKLERİ VE ARAŞTIRMALARI İÇİN YEREL, BÖLGESEL, ULUSAL VE KÜRESEL BAĞLAMDA, SÖYLEMSEL, KURAMSAL, OLGUSAL BİLGİ VE PROFESYONEL HİZMET BİLGİSİNİ KAPSAYAN ÇOK BOYUTLU BİLGİLER	SANAT VE TASARIM MATERYALLERİ BİLGİLER
İNSAN VE TOPLUM OLAKLI, ÇEVREYE (DOĞAL VE YAPILI) DUYARLI MİMARİ TASARIM / PLANLAMA / TASARIM / ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ KONUSUNDA BİLGİLER	SANAT VE TASARIM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ KONUSUNDA BİLGİLER
EKONOMİK, ÇEVRESEL VE TOPLUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLKELERİ VE STANDARTLARI İLE AFETLERLE İLGİLİ KONULARDA ÇOK BOYUTLU BİLGİLER	SANATSAL ELESTİRİ YÖNTEMLERİ KONUSUNDA BİLGİLER
İLKELER, YASA, YÖNEMELİK VE STANDARTLAR HAKKINDA BİLGİLER	SANAT KÜLTÜRÜ VE ESTETİK KONULARINA İLİŞKİN BİLGİLER
KURAMSAL VE ETİK DEĞERLER KONUSUNDA BİLGİLER	ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ KONUSUNDA BİLGİLER
TARİHSEL, COĞRAFİ, TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL BAĞLAM İÇİNDEKİ YERİNE / ÖNEMİNE İLİŞKİN BİLGİLER	İLİŞKİLİ OLDUĞU DİSİPLİNLER ARASI ETKİLEŞİM KONUSUNDA BİLGİLER
	YASAL DÜZENLEMELER VE İŞLEMLER KONUSUNDA BİLGİLER
	SANAT VE BİLİM ETİĞİ KONUSUNDA BİLGİLER
	İLGİLİ SANAT ALANINA ÖZGÜ SANAT TARİHİ KONUSUNDA BİLGİLER

Tablo VII: TYYÇ Kriterlerine Göre İçmimarlık Eğitimi'nde "Beceri"

YAPI VE MİMARLIK	SANAT
BECERİ	
KAVRAM GELİŞTİRME BECERİSİ	KURAM VE UYGULAMA BÜTÜNLÜĞÜ SAĞLAYABİLME BECERİSİ
MİMARİ TASARIM / PLANLAMA / TASARIM ETKİNLİKLERİ VE ARAŞTIRMALARI İÇİN SÖYLEM, KURAM VE PRATİK BÜTÜNLÜĞÜNÜ SAĞLAMA BECERİSİ	ÇOK BOYUTLU ALGILAYABİLME, DÜŞÜNEBİLME, TASARLAYABİLME, UYGULAYABİLME BECERİSİ
OLGULAR, POTANSİYEL VE SORUNLAR İLE BUNLAR İÇİN GEREKLİ ARAŞTIRMALARI TANIMLAYABİLME BECERİSİ	İLGİLİ SANAT ALANINA İLİŞKİN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ KULLANABİLME BECERİSİ
KURAMSAL / KAVRAMSAL BİLGİYİ, ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİNİ KULLANABİLME BECERİSİ	ÇÖZÜMLEMEYE DAYALI YORUM BECERİSİ
ALTERNATİF MİMARİ TASARIM, PLANLAMA KURGULARI VE ÇÖZÜMLERİ GELİSTİREBİLME BECERİSİ	İLGİLİ SANAT ALANININ İÇİNDEKİ ALT DİSİPLİNLERİN ETKİLEŞİMİNİ DEĞERLENDİREBİLME BECERİSİ
DİSİPLİNLER ARASI ETKİLEŞİMİ MİMARİ TASARIM / PLANLAMA BECERİSİ	DUYUSAL ALGIYI SOMUTLAŞTIRABİLME BECERİSİ
SAHİP OLDUĞU BİLGİ, KAVRAYSIS VE BECERİLERLE BAĞLAMA İLİŞKİN VERİLERİ YORUMLAYABİLME, SORUNLARI TANIMLAYABİLME, TASARIM PROBLEMLERİNE, KARARLARINA, PROJELERE ÇÖZÜMLER GELİSTİREBİLME	

Tablo VIII: TYYÇ Kriterlerine Göre İçmimarlık Eğitimi'nde "Yetkinlik"

YAPI VE MİMARLIK	SANAT
<p>YETKİNLİK</p> <p>BİR MİMARİ TASARIM / PLANLAMA / TASARIM PROJESİN BAĞIMSIZ OLARAK YÜRÜTME, BU SÜREÇLER İÇİN ARAŞTIRMA PROJELERİ PLANLAMA, YENİ SENTEZLER ÜRETME</p> <p>BİREYSEL ÇALIŞMALARINI BAĞIMSIZ OLARAK YÜRÜTME VE ÇOK DISİPLİNLİ DISİPLİNLER ARASI VE DISİPLİNLER ÜSTÜ ÇALIŞMALARDA BİREYSEL VE ORTAK SORUMLULUK ALMA</p> <p>ORTAK ÇAMALARI PLANLAMA, SORUMLULUK ALMA VE YÜRÜTME</p> <p>ALANINDAKİ BİLGİ VE BECERİLERİ ELESTİREL BİR YAKLAŞIMLA DEĞERLENDİRİP ÖĞRENME BECERİLERİNE SAHİP OLMA,</p> <p>ÖĞRENME GEREKSİMLERİNİ BELİRLEYEBİLME GELECEĞE YÖNELİK OLMA, KİSSEL VE MESLEKİ GELİŞİM İÇİN GEREKLİ MOTİVASYONA SAHİP OLMA/ BUNUN İÇİN PLANLAR YAPMA VE BUNLARI UYGULAMA</p> <p>YASAM BOYU ÖĞRENME BİNCİYLE HAREKET ETME</p> <p>İLGİLİ KİŞİ VE KURUMLARI BİLGİLENDİRME, DÜŞÜNCELERİNİ VE SORUNLARA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİ YAZLI, SOZLU VE GÖRSEL OLARAK AKTARMA, BİLGİYİ NİCEL VE NİTEL VERİLERLE DESTEKLEYEREK UZMAN OLAN VE OLMAYAN KİŞİLERLE PAYLAŞMA</p> <p>TOPLUMSAL SORUMLULUK BİNCİYLE YASADIGI SOSYAL ÇEVRE İÇİN PROJELER, İBİRLİKLERİ VE ETKİNLİKLER DÜZENLEME VE BUNLARI UYGULAMA</p> <p>BİR YABANCI DİL EN AZ AVRUPA DİL PORTFOLYU Bİ GENEL DÜZEYİNDE KULLANARAK ALANINDAKİ GELİŞMELERİ İZLEME VE MESLEKTAŞLARI İLE ETKİLİ İLETİŞİM KURMA</p> <p>EN AZ AVRUPA BİLGİSAYAR KULLANMA LİSANSI İLERİ DÜZEYİNDE BİLGİSAYAR YAZIM İLE BİRLİKTE ALANNIN GEREKTİRDİĞİ BİLİŞİM (BİLGİ VE İLETİŞİM) TEKNOLOJİLERİNİ ETKİLİ RİŞİM OLARAK KULLANMA</p> <p>MESLEK ALANINDA, MESLEKİ UYGULAMADA VE MESLEKİ ARAŞTIRMALARDA, ETİK VE DAVRANIS KURALLARINA İLİŞKİN KAVRATIS, DAVRANIS ALKANLIĞI VE TOPLUMSAL SORUMLULUK BİNCİYLE HAREKET ETME</p> <p>MEVCUT BİLGİYİ ELESTİREL VE DİYALEKTİK BİR YAKLAŞIMLA DEĞERLENDİRİP, SAHİP OLDUĞU BİLGİ, KAVRATIS VE BECERİLERİ DISİPLİNİN GEREKTİRDİĞİ PROFESYONEL BİR YAKLAŞIMLA ETİK İLKELERİN İŞİĞİNDE, MESLEKİ DAVRANIS KURALLARI, ÖLÇÜTLER VE STANDARTLAR İLE YASAL ÇERÇEVELERE UYGUN OLARAK, OLASI TOPLUMSAL, ÇEVRESSEL VE ETİK SONUÇLARIN DİKKATE ALINARAK KULLANMA</p> <p>İNSAN DEĞERİNİN BİLGİSİYLE, İNSAN HAKLARINA VE BU TEMELDE SOSYAL VE KÜLTÜREL HAKLARA SAYGILI, DOĞAL ÇEVRENİN VE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA GEREKLİ DUYARLILIĞI GÖSTEREREK, ADALET BİNCİYLE KARAR VERİR VE HAREKET ETME</p> <p>İNSAN HAKLARI VE TOPLUM AÇISINDAN YARARININ VE TOPLUMSAL HİZMET ÜRETTİĞİNİN BİNCİNDE OLARAK SOSYAL ADALET, KALİTE KÜLTÜRÜ, DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞERLERİN KORUNMASI, ÇEVRE KORUMASININ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ, PROFESYONEL HİZMET VERMEYE ÖZGÜ YASAL ÇERÇEVELER İLE ETİK İLKELER KONUSUNDA GEREKLİ DUYARLILIĞI GÖSTEREREK ADIL DAVRANIS KONULARINDA KİSSEL DUYARLILIĞA SAHİP OLMA</p> <p>YASADIGI TARİHSEL DÖNEMDE, YEREL, BÖLGESEL, ULUSAL VE KÜRESEL GENEL VE MESLEKİ SORUNLAR HAKKINDA BİLGİ VE BİNC SAHİBİ OLMA</p>	<p>TEK BAŞINA, BAĞIMSIZ OLARAK VE/VEYA GRUP İÇİNDE UYUMLU VE ÜRETKEN OLARAK ÇALIŞMA</p> <p>PROJE SÜREÇLERİ İÇİNDE ETKİN OLARAK YER ALMA</p> <p>ÖZGÜN YAPITLARINI TOPLUMLA PAYLAŞMA VE SONUÇLARINI DEĞERLENDİRME</p> <p>ÇÖZÜMLEYİCİ VE ELESTİREL DÜŞÜNME</p> <p>KENDİ ÇALIŞMALARINI SORGULAMA</p> <p>YASAM BOYU ÖĞRENME KAVRAMINI ÖZÜMSEME</p> <p>ÇALIŞMALARINI TOPLUMA ANLATABİLECEK İLETİŞİM BECERİSİNE SAHİP OLMA</p> <p>UZMAN YA DA UZMAN OLMAYAN KİŞİLERE GÖRSEL, YAZLI VE SOZLU İLETİŞİM YÖNTEMLERİNİ KULLANARAK ETKİN VE DOĞRU OLARAK AKTARMA</p> <p>HEDEF KİTLESİNİ TANIMLAYARAK ALAN İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARINI PAYLAŞMA</p> <p>BİR YABANCI DİL KULLANARAK ALANINDAKİ BİLGİLERİ İZLEME VE MESLEKTAŞLARI İLE İLETİŞİM KURMA (AVRUPA DİL PORTFOLYU Bİ GENEL DÜZEYİ)</p> <p>ALANNIN GEREKTİRDİĞİ EN AZ AVRUPA BİLGİSAYAR KULLANMA LİSANSI İLERİ DÜZEYİNDE BİLGİSAYAR YAZIM İLE BİRLİKTE BİLİŞİM VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMA</p> <p>SANAT VE BİLİM ETİĞİ KONUSUNDA BİLGİ SAHİBİ OLMA</p> <p>ALANINDAKİ BİLGİ VE BECERİLERİ ELESTİREL VE DİYALEKTİK (ELESTİREL, KARŞI TEZ VE SENTEZ ÜRETEBİLEN) BİR YAKLAŞIMLA DEĞERLENDİRME</p> <p>SOYUT VE SOMUT KAVRAMLARI, YARATICI DÜŞÜNCEYE, YENİKLİĞİ VE ÖZGÜN YAPITLARA DÖNÜŞTÜRÜBİLME</p>

[Tablolar; TYYÇ kriterlerinden ve Nilay Özsavaş'ın yüksek lisans tezinden uyarlanarak hazırlanmıştır.]

Buraya kadar bir ara değerlendirme yapılacak olursa;

- Türkiye’de; 2000’li yıllardan itibaren içmimarlık bölümlerinin sayısının hızla arttığı;
- Ancak bu artışa karşın halen öğrenci kabul sistemlerinden, mesleki tanıma kadar farklılıklar bulunduğu;
- İç mimarlık eğitimindeki bu farklılıkların; Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi ile bir çeşitlilik değil; bir kısıt ve ayrılık doğurduğu görülmektedir.

Belirsizlikten kaynaklanan tüm problemlere rağmen; Bologna Sürecinin; eğitim programlarının yeniden ele alınması, ders programlarında ve içeriklerinde birçok düzenleme ve iyileştirme çalışmalarının yapılmasını bağlamında önemli bir adım olduğunu söylemek gerekir. Çalışmanın devamında; Hacettepe Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü özelinde; 2005 yılında öğrenci alım sistemindeki değişimden bugüne; Bologna Sürecine geçiş dönemi dahil edilerek; program yapısı değişiklikleri saptanacak ve 2015'te oluşturulan komisyonların çalışmalarından söz edilecektir.

Hacettepe Üniversitesi İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Öğretim Programı Analizi

1985'te Türkiye'deki üçüncü içmimarlık bölümü olarak kurulan Hacettepe Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü; Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesindeki beş bölümden [Resim, Heykel, Seramik, Grafik, İç Mimarlık] biridir. 2005 yılına kadar; fakülte'deki diğer bölümler gibi yetenek sınavı ile öğrenci kabulü yapan bölüm; 2005 yılı itibarı ile merkezi sınav sistemi, eşit ağırlık puanı ile öğrenci alımına başlamıştır. Değişen öğrenci profili ve öğrenci kontenjanlarındaki artışla birlikte; eğitim programı yapısında da dönem dönem değişimler yaşanmıştır. Bu değişimler sırasıyla; 2005 sınav sistemi değişikliği, 2008 fakülte içi ortak dersler havuzu oluşturulması; 2013 Bologna Sürecine geçiş ve günümüze yansımaları şeklinde kronolojik olarak aktarılacaktır.

Tablo 9' da görüleceği üzere; 2005 yılındaki eğitim programında ilk dikkat çeken; seçmeli ya da zorunlu ayrımı olmaksızın, eğitim programında belirlenmiş tüm derslerin alınması gerekliliğidir. Bu dersler incelendiğinde; Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde olmanın bir uzantısı olarak; ilk yıllarda fotoğraf, modelaj, kültür tarihi, sanat tarihi, grafik tasarım gibi diğer bölüm derslerinin programda yer alması oldukça önemli bir unsur olarak görülmektedir. Bu sayede sanata ilişkin temel bilgilenme ve yakın disiplinleri tanıma olanağı sağlanmış; çok yönlü bir eğitime zemin hazırlanmıştır.

2008 yılında; fakülte içindeki bölümlerin paylaşımını arttırmak amacıyla; fakülte içinde ortak seçmeli dersler havuzu oluşturularak, fakülte genelinde kapsayıcı önemli bir adım atılmıştır. Ancak; ortak derslerin ve bilgi paylaşımının arttırılması hedeflenirken; birçok zorunlu dersin, öğrencinin seçimine bırakılması; zamanla bölüm öğretim programı özelinde fakülte'den kopuşu da beraberinde getirmiştir. Şüphesiz bunun en büyük sebeplerinden biri; sınav sisteminin değişimine bağlı olarak gelen öğrenci profilinin bilgi ve beceri anlamında farklılaşmasıdır. Tablo 9'dan takip edilebileceği üzere; zorunlu derslerin sayıları azalmış; tüm fakülte için geçerli ortak zorunlu-seçmeli dersler açılmış; bunun dışında eğitim programının odağı giderek kendi alan bilgisi özeline kaymıştır.

Bologna Sürecine geçiş çalışmalarının bir zorunluluğu olarak; seçmeli ve zorunlu ders yüzdelerinin ayarlanması; ilk olarak fakültenin ortak zorunlu-seçmeli derslerinin yeniden ele alınmasına sebep olmuş; bu dersler içmimarlık bölümü için seçmeli ders olarak değiştirilmiştir. Bu değişimle paralel olarak yeni açılan derslerle birlikte eğitim programı giderek daha da mesleki alan üzerinde yoğunlaşmış; bir anlamda fakülte'den içerik olarak uzaklaşmış, dolayısıyla eğitim programında mesleki görüşü besleyen birçok yan alanın etkisi azalmıştır.

Tablo IX: 2005-2013 Hacettepe Üniversitesi İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Eğitim Programı

	1.	2.	3.	4.
TEKNOLOJİ VE İNTERAKTİF TASARIM	<p>FOTOGRAF</p> <p>TEHEL SANAT EĞİTİMİ (- 3</p> <p>DESEN (- 3</p> <p>MODELLE</p> <p>İÇ MİMARİ TEHEL TASARIM (- 3</p> <p>SANAT TARHI (- 3</p> <p>KÜLTÜR TARHI</p> <p>ÇEVRE TASARIM (- 3</p> <p>TEKNİK ÇİZİM TAS. GÖR. - PERSPEKTİF</p> <p>HTOLOJİ</p>	<p>İÇ MEKAN TASARIM (- 3</p> <p>GRAFİK TASARIM</p> <p>MOBİLYA YAPIM YÖNTEMLERİ (- 3</p> <p>YAPIL VE HALİZE (- 3</p> <p>GÖRSEL ANLATIM TEKNİKLERİ</p> <p>MEKAN TASARIM TARHI (- 3</p> <p>TASARIM TEORİ VE YÖNTEMLERİ</p> <p>ERGONOMİ</p>	<p>İÇ MEKAN TASARIM (- 3 - IV</p> <p>STRUKTUR BİLGİSİ</p> <p>ROLÜVE VE RESTORASYON</p> <p>MOBİLYA TARHI</p> <p>ÇEVRE KONTROL VE DONATILARIN</p> <p>ÇEVRE PSİKOLOJİSİ</p> <p>MALİYET ANALİZİ</p> <p>BİLGİSAYARA GİRİŞ VE AUTOCAD</p> <p>BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIM (- 3</p>	<p>İÇ MEKAN TASARIM (- 3 - VI</p> <p>MEKANSAL HUKUK BİLGİSİ</p> <p>YAKIN ÇEVREDE YENİ OLUŞUMLAR (- 3</p> <p>TASARIM YERİ ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ</p> <p>İÇ MEKANDA YENİ OLUŞUMLAR (- 3</p> <p>BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIM (- 3</p>
TEKNOLOJİ VE İNTERAKTİF TASARIM	<p>TEHEL TASARIM EĞİTİMİ (- 3</p> <p>TEKNİK ÇİZİM TAS. GÖR. - PERSPEKTİF</p> <p>İÇ MİMARİ VE ÇEVRE TAS. GİRİŞ (- 3</p> <p>TEHEL SANAT EĞİTİMİ (- 3</p> <p>DESEN (- 3</p> <p>MODELLE</p> <p>TEKNİK ÇİZİM</p> <p>RENKLER VE TEKNİKLER</p> <p>TARHET YAPIM TEKNİKLERİ</p>	<p>İÇ MEKAN TASARIM (- 3</p> <p>MOBİLYA YAPIM YÖNTEMLERİ (- 3</p> <p>İÇ MEKAN YAPIM YÖNTEMLERİ (- 3</p> <p>GÖRSEL ANLATIM TEKNİKLERİ (- 3</p> <p>MEKAN TASARIM TARHI (- 3</p> <p>İÇ MEKANDA GRAFİK VE İNTERAKTİF</p> <p>ERGONOMİ</p>	<p>İÇ MEKAN TASARIM (- 3 - IV</p> <p>ÇEVRE PSİKOLOJİSİ</p> <p>STRUKTUR BİLGİSİ</p> <p>ROLÜVE VE RESTORASYON</p> <p>MOBİLYA TARHI (- 3</p> <p>İÇ MEKANDA ÇEVRE KONTROL SİSTEMLERİ</p> <p>BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIM (- 3</p> <p>MEKAN ANALİZİ</p> <p>MEKANDA KAVRAMLARIN GÖSTERİLMESİ</p> <p>MEKANDA KAVRAMLAR</p> <p>MEKANDA KAVRAMLARIN TASARIM</p> <p>MEKANDA VE SERGİLEME YÖNTEMLERİ</p> <p>İÇ MEKANDA İNTERAKTİF VE YENİ OLUŞUMLAR</p> <p>TASARIM KURAMI VE YÖNTEMLER</p> <p>TASARIMDA İNTERAKTİF</p>	<p>İÇ MEKAN TASARIM (- 3 - VI</p> <p>MOBİLYA TASARIM (- 3</p> <p>MALİYET ANALİZİ</p> <p>TASARIM ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ</p> <p>BİLGİSAYAR DESTEKLİ TASARIM (- 3 - VI</p> <p>MEKANSAL TASARIM</p> <p>MEKANSAL UYGULAMA BİLGİSİ</p> <p>MEKANSAL TASARIM</p> <p>KÜLTÜR VE MEKAN</p> <p>SANAT TASARIM</p> <p>MOBİLYA HALİZE VE UYGULAMA YÖNTEMLERİ</p> <p>MEKANSAL HUKUK</p> <p>KENT VE MEKAN</p> <p>TEKNOLOJİ VE MEKAN</p>
TEKNOLOJİ VE İNTERAKTİF TASARIM	<p>TEHEL TASARIM EĞİTİMİ (- 3</p> <p>TEKNİK ÇİZİM TAS. GÖR. - PERSPEKTİF</p> <p>İÇ MİMARİ VE ÇEVRE TAS. GİRİŞ (- 3</p> <p>TEHEL SANAT EĞİTİMİ (- 3</p> <p>DESEN (- 3</p> <p>TEKNİK ÇİZİM</p> <p>RENKLER VE TEKNİKLER</p> <p>TARHET YAPIM TEKNİKLERİ</p>	<p>İÇ MEKAN TASARIM (- 3</p> <p>MOBİLYA YAPIM YÖNTEMLERİ (- 3</p> <p>İÇ MEKAN YAPIM YÖNTEMLERİ (- 3</p> <p>GÖRSEL ANLATIM TEKNİKLERİ (- 3</p> <p>MEKAN TASARIM TARHI (- 3</p> <p>BİLGİSAYAR DESTEKLİ MEKAN TASARIM (- 3</p> <p>İÇ MEKANDA GRAFİK VE İNTERAKTİF</p> <p>ERGONOMİ</p> <p>MOBİLYADA İNTERAKTİF</p> <p>İÇ MEKANDA SERGİLEME YÖNTEMLERİ</p> <p>İÇ MEKANDA BİLGİ DESTEKLİ TASARIM</p> <p>MEKANDA KAVRAMLARIN GÖSTERİLMESİ</p>	<p>STAJ (- 3)</p> <p>İÇ MEKAN TASARIM (- 3 - IV</p> <p>ÇEVRE PSİKOLOJİSİ</p> <p>STRUKTUR BİLGİSİ</p> <p>ROLÜVE VE RESTORASYON</p> <p>MOBİLYA TARHI (- 3</p> <p>İÇ MEKANDA ÇEVRE KONTROL SİSTEMLERİ</p> <p>İÇ MEKANDA İNTERAKTİF VE YENİ OLUŞUMLAR (- 3</p> <p>MEKAN ANALİZİ</p> <p>MEKANDA KAVRAMLAR</p> <p>MEKANDA KAVRAMLARIN TASARIM</p> <p>MEKANDA VE SERGİLEME YÖNTEMLERİ</p> <p>İÇ MEKANDA İNTERAKTİF VE YENİ OLUŞUMLAR</p> <p>YAPIM YÖNTEMLERİ</p> <p>KENT VE MEKAN</p> <p>TEKNOLOJİ VE MEKAN</p> <p>TARHET YAPIM TEKNİKLERİ</p> <p>TASARIM KURAMI VE YÖNTEMLER</p> <p>TASARIMDA İNTERAKTİF</p>	<p>STAJ (- 3)</p> <p>İÇ MEKAN TASARIM (- 3 - VI</p> <p>MOBİLYA TASARIM (- 3</p> <p>MALİYET ANALİZİ</p> <p>TASARIM ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ</p> <p>MEKANSAL TASARIM</p> <p>MEKANSAL UYGULAMA BİLGİSİ</p> <p>MEKANSAL TASARIM</p> <p>KÜLTÜR VE MEKAN</p> <p>SANAT TASARIM</p> <p>MOBİLYA HALİZE VE UYGULAMA YÖNTEMLERİ</p> <p>MEKANSAL HUKUK</p> <p>KENT VE MEKAN</p> <p>TEKNOLOJİ VE MEKAN</p> <p>ÇEVRE VE İNTERAKTİF</p>

Bu değişimlerin paralelinde; öğrenci sayısı artmaya devam etmiş ve eğitimin en hızlı ve etkili şekilde öğrencilere verilebilmesi için çeşitli yolların arayışına girilmiştir. Son iki yıldır Hacettepe Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü hocaları tarafından oluşturulan komisyonlarla eğitimin içeriği orta vadeli bir inceleme ve iyileştirme çalışması kapsamına alınmıştır. Bu amaçla kurulan komisyonlardan özellikle eğitim komisyonu ve akreditasyon komisyonu; öğretim programının analizini yaparken, diğer üniversitelerdeki mevcut durumlar ile karşılaştırmayı da hedeflemiştir.

Bu kapsamda; eğitim komisyonu tarafından oluşturulması hedeflenen içmimarlık eğitimi strüktürü için; ilk olarak öğretim programı analiz edilmiştir. Analizde tablolardan takip edileceği şekilde; derslerin yatay ve dikey bağlantıları; zorunlu ve seçmeli derslerin dengesi; derslerin teorik ve pratik ağırlıkları gibi içerik tartışmaları objektif bir anlatımla tespit edilmiştir.

Analizde; dört yıllık lisans eğitimindeki dersler; türüne göre tasarım, kuram, teknik, sunum (ifade), tarih, mesleki uygulama olarak gruplandırılmış; hepsini kapsadığı düşünülen proje dersleri ise ayrı bir grup olarak ele alınmıştır. Ders kutucukları ile derslerin süreleri gösterilirken; üst satırlardaki dersler güz dönemini; alt satırlardaki dersler ise bahar dönemini ifade etmek için kullanılmıştır. Bu altlık analizin her aşamasında kullanılabilecek bütüncül bir grafik ile ifade edilmiş; böylece hem detayda hem genelde ilişkiler ağının kurulabilmesi sağlanmıştır.

Analizde ilk olarak Tablo 10'da görüldüğü üzere; zorunlu (koyu renkli kutular) ve seçmeli (açık renkli kutular) derslerin ağırlıkları incelenmiştir. Tabloda yer alan birinci sınıf derslerinden seçmeli olanlar; daha önce sözü geçen değişimler sonucu ortak havuz derslerinden alınarak seçmeli sayısı kaygısı ile statüsü değişen derslerdir. Ancak bu derslerin ağırlıkları ve içerikleri sebebiyle; birinci sınıf öğrencileri tarafından zorunlu olarak yüklenmesi beklenmektedir. Böylelikle; merkezi sınav sistemi ile gelen ve

doğru-yanlış kalıpları ile eğitilmiş oğrenci profili için, gerek dūřunsel olarak ve gerekse ifade boyutunda sanat ve tasarıma başlangıç yapmak amaçlanmıştır.

Tablo X: HÜ İçmimarlık ve evre Tasarımı Bölümü Eğitim Komisyonu Tarafından Yapılan Őđretim Programı Analizi – Zorunlu ve Seçmeli Ders Dağılımı

	1.	2.	3.	4.
PROJE	PROJE TASARIM I PROJE TASARIM II PROJE TASARIM III	PROJE TASARIM I PROJE TASARIM II	PROJE TASARIM I PROJE TASARIM II	PROJE TASARIM I PROJE TASARIM II
TASARIM	TASARIM I TASARIM II	TASARIM I TASARIM II	TASARIM I TASARIM II	TASARIM I TASARIM II
KURAM	KURAM I KURAM II	KURAM I KURAM II	KURAM I KURAM II	KURAM I KURAM II
TEKNİK	TEKNİK I TEKNİK II	TEKNİK I TEKNİK II	TEKNİK I TEKNİK II	TEKNİK I TEKNİK II
SUNUM	SUNUM I SUNUM II	SUNUM I SUNUM II	SUNUM I SUNUM II	SUNUM I SUNUM II
TARİH	TARİH I TARİH II	TARİH I TARİH II	TARİH I TARİH II	TARİH I TARİH II
MESLEKİ UYGULAMA				

Bu kabulde birlikte Tablo 10 incelendiğinde; lisans eğitiminin ilk iki yılında oldukça yoğun olan zorunlu dersler; diğer senelerde azalarak; seçmeli derslere ağırlık verilmiştir. Bunun sebebi mesleki temel eğitimle birlikte sağlam bir zemin hazırlanması ardından; üzerine eklenecek sonraki bilgilere oğrencilerin kendi yönelim ve tercihlerini kullanarak karar vermesinin öneminden kaynaklanmaktadır.

Dikkat çeken bir diđer konu; řūphesiz tūm içmimarlık blūmlerinde ortak olan stūdyo [proje] derslerinin ađırlık olarak lisans eđitiminin en yođun dersleri olmasdır. Burada en önemli bir nokta; stūdyo derslerinin yatayda ve dikeyde diđer derslerle iliřkisidir. Bu bađlamda dikeyde o yıla ait tūm dersler öncelikli olarak o yılın stūdyo dersini beslerken; stūdyo dersleri de kendi içinde bilgi, dūřun ve ifade olarak bir sonraki yıl için hazırlık niteliđi tařımak durumundadır.

Hacettepe Őniversitesi İçmimarlık Bölümü Őđretim Programı için; ikinci ve ũncū sınıflar için teknik dersler ve sunum derslerinin yođunluđu söz konusu iken; pasif olan seđmeli dersler de dūřunūldūđūnde; özellikle kuram ađırlıklı derslerin son sınıfa kadar yeterli miktarda olmadıđı grūlmektedir. Mesleki uygulama ile ilgili eđitim; stajlarla birlikte daha deneyimli oldukları son senelerde verilmektedir.

Bu bađlamda, Tablo 10 ile birlikte ders tūrlerinin ve senelere göre dađılımının, ders ađırlıklarının, yatay & dikey iliřkilerinin, aktif ve pasif olan derslerin, hangi dönemlerde hangi ders tūrünün yođunlařtıđının bilgileri edinilebilmekte; aksayan yönler būtūn grafik üzerinden saptanabilmektedir. Sonraki tabloda (Tablo 11) ise; kendi içinde n kořullu dersler [kutu içinde tanımlanmıř], bir sonraki yıl için n kořullu dersler [kesik çizgi ile tanımlanmıř] ve birbiri ile içerik olarak etkileřimli olduđu

düşünülen; hatta birbirinin devamı niteliğinde kurgulanabilecek dersler [nokta ile tanımlanmış] vurgulanmıştır.

Tablo XI: HÜ İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Eğitim Komisyonu Tarafından Yapılan Öğretim Programı Analizi – Ders İlişkileri

	1.	2.	3.	4.
PROJE	TEPEL SAHAT ESTHİ TEPEL SAHAT ESTHİ	BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
TASARIM		TEPEL SAHAT ESTHİ TEPEL SAHAT ESTHİ	BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
KURAM		BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
TEKNİK		BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
SUNUM		BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
TARİH		BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
MESLEKİ UYGULAMA		BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI

Tablo XII: HÜ İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Eğitim Komisyonu Tarafından Yapılan Öğretim Programı Analizi – Teorik ve Pratik Saat Dağılımı

	1.	2.	3.	4.
PROJE	TEPEL SAHAT ESTHİ TEPEL SAHAT ESTHİ	BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
TASARIM		TEPEL SAHAT ESTHİ TEPEL SAHAT ESTHİ	BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
KURAM		BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
TEKNİK		BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
SUNUM		BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
TARİH		BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI
MESLEKİ UYGULAMA		BİREKAN TASARIM I BİREKAN TASARIM I	BİREKAN TASARIM II BİREKAN TASARIM II	BİREKAN TASARIM V BİREKAN TASARIM VI

Tablo 12’de derslerin Bologna bilgi paketlerinde görünen kuramsal ve pratik ağırlıklarına göre bir ayırım yapılmıştır; ancak yapılan gözlemlerle bu ağırlıkların farklılaştığı da saptanmıştır. Bu anlamda bu tablo bir tespit niteliği olarak önemsenmiştir.

Yapılmış olan bu analiz çalışması ile birlikte Hacettepe Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü Öğretim Programı için bir okuma yöntemi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu okuma yönteminin en önemli özelliği; bütüncül yaklaşımla tüm ilişkileri eş zamanlı algılayabilme olanağı sunmasıdır. Oluşturulan grafik altlık ile birçok ilişkiyi karşılaştırmak ve yatay / dikey bağlantıları görebilmek mümkündür. Böylelikle hem mevcut durumun objektif olarak tartışmaya açılması; hem de yapılacak yenilikler / değişiklikler için bir öz - kontrol sisteminin oluşturulması sağlanmıştır.

Sonuç olarak bildiride; içmimarlık eğitiminin Türkiye’de geçirdiği belirli dönemlerden söz edilmiş; bu dönemlerde eğitimi etkileyen dinamikler ele alınmış ve son olarak, Hacettepe Üniversitesi İçmimarlık Bölümü’nün bu dinamiklerle olan ilişkisi kronolojik olarak anlatılmaya çalışılmıştır. Ardından; güncel olarak gelinen noktada; bu dinamiklerin etkisini görebilmek ve benzer değişimlere karşı; nitelik kaybına uğramadan adapte olabilir objektif bir eğitim strüktürü oluşturabilmek adına başlatılmış olan bir analiz çalışmasına yer verilmiştir. Bu ve benzeri okumaların öncelikle bölümler özelinde bir kontrol sistemi oluşturması; ardından diğer bölümler genelinde içmimarlık eğitimine ilişkin ortak bir çerçeveyi oluşturabilmesi için bir örnek olması hedeflenmektedir.

Kaynakça

1. Aydın, S. [2004]. Epistemolojik Açıdan Mekan Yorumu. Ayşe Şentürer, Şafak Ural, Ayla Atasoy [derleyen]. *Mimarlık ve Felsefe*. [ss 40-51]. İstanbul: YEM Yayın
2. Çelik, G. İ. [2008]. *İç Mimarlık Eğitim Programlarının Karşılaştırmalı Analizine Yönelik Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
3. Gürel M. O. [2014]. Türkiye’de İçmimarlığın Bir Hikayesi. Umut Şumnu [derleyen]. *Türkiye’de İçmimarlık ve İçmimarlar* [ss 21-15]. Ankara : TMMOB İçmimarlar Odası
4. Kaptan, B. B. [2003]. *20.Yüzyıldaki Toplumsal Değişimler Paralelinde İç Mekan Tasarımı Eğitiminin Gelişimi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
5. Kaptan B. [2014]. Türkiye’de İçmimarlık Meslek Alanı ve Eğitimin Tarihi. Umut Şumnu [derleyen]. *Türkiye’de İçmimarlık ve İçmimarlar* [ss 31-47]. Ankara : TMMOB İçmimarlar Odası
6. Küçükerman Ö. [2014]. 1970’de Türk Sanatı: İçmimarlık. Umut Şumnu [derleyen]. *Türkiye’de İçmimarlık ve İçmimarlar* [ss 27-29]. Ankara : TMMOB İçmimarlar Odası
7. Oygur, İ. H. [2014]. Yeni Tezyini Sanat. Umut Şumnu [derleyen]. *Türkiye’de İçmimarlık ve İçmimarlar* [ss 11-13]. Ankara : TMMOB İçmimarlar Odası
8. Özsavaş, N. [2011]. *Türkiye’deki İçmimarlık Eğitimi: Eğitim Süreci, Farklı Eğitim Programları ve Uluslararası İçmimarlık Ölçütlerine Göre Programların Değerlendirilmesi*. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
9. Sue M. L. [2014]. Tezyini Sanat. Umut Şumnu [derleyen]. *Türkiye’de İçmimarlık ve İçmimarlar* [ss 15-19]. Ankara : TMMOB İçmimarlar Odası
10. Ünansal N. [2014]. Türkiye’de İçmimarlık Tarihine Bakış 1. 2. 3. Umut Şumnu [derleyen]. *Türkiye’de İçmimarlık ve İçmimarlar* [ss 31-47]. Ankara : TMMOB İçmimarlar Odası

KÜLTÜR VARLIKLARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ SÜRECİNDE İÇ MİMARLIK DİSİPLİNİ

Prof. Dr. Can M. Hersek, Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, hersekcan@hotmail.com

Öz

Bilindiği gibi uygar toplumlar, kültür varlığı olarak kabul edilen tarihi yapıların korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasını bir zorunluluk olarak kabul etmektedirler. Ancak tarihi yapılarımızın büyük bir bölümünün de artık hizmet ettikleri eski özgün işlevlerinin ortadan kalkmış olduğu bir gerçektir. Koruma çalışmalarında bir yapının yaşatılmasının temel koşulları arasında bir işleve tahsis edilmesi adeta bir zorunluluk olarak belirmektedir. Aksi durumda onarılan ancak bir işlev yüklenmeyen yapıların çok kısa zamanda bozularak tekrar harap oldukları ve onarım öncesi duruma geri döndükleri saptanmış bir gerçektir. Bu nedenle çağdaş uluslararası kabullere göre bir yapının restorasyonu onun yeniden bir işlev ile yüklenerek yaşatılması anlamını da taşımaktadır.

Ülkemizde ise geçmişe göre çok daha fazla tarihi nitelikli yapının onarıldığı bugünlerde işlev konusu genellikle onarım sonrasında düşünülen bir konu olarak belirmektedir. Günümüzde küçük ölçekli yapılar dışında da özellikle büyük ölçekli geniş iç mekanlara sahip tersane, fabrika ve benzeri endüstri yapılarının da giderek artan bir oranda benzer koruma çalışmalarına konu oldukları görülmektedir. Çağdaş kabullere göre restorasyon işlemlerinde yapıya minimum müdahale yapılması, yapının özgün planının, cephelerinin ve olabildiği kadar da karakteristik özelliklerinin değiştirilmemesi esastır. Ancak genellikle projelendirilme sırasında düşünülmeyen işlev konusu gündeme geldiğinde çağdaş sağlık ve yaşam koşullarının gereği olarak yapıya yeni eklentilerin yapılması yada yapının bazı değişikliklere uğratılması zorunlu olmaktadır. Doğal olarak sonradan yapılan bu tür müdahalelerde genellikle olumsuz ve istenmeyen sonuçlar doğurmaktadır. Restorasyon işlemlerinde gözetilmesi gerekli olan bir diğer konu da zorunlu olan tamamlama, sağlama, yeniden yapım ve benzeri tüm yeni müdahaleler ile birlikte eklentilerin anlaşılır ve okunabilir olmasıdır. Bir başka anlatımla onarım sırasında yapılan her tür uygulamanın yapının eski parçalarından ayırt edilebilir olması istenmektedir. Yukarıda söz edildiği gibi ne yazık ki birçok restorasyon işlemi tarihi yapılarımızın tanınmayacak kadar değişime uğraması ile sonuçlanabilmektedir.

Bu noktada söz konusu koruma, restorasyon ve yeniden işlevlendirme proje ve uygulamalarının ancak farklı konularda uzmanlaşmış bir ekip çalışması ile gerçekleştirilebileceği anlaşılmaktadır. Söz konusu olan proje ekibi içinde restorasyon uzmanlarının yanı sıra özellikle bu alanda uzmanlaşmış iç mimarların bir orkestra şefi gibi karar verici konumda olmaları gerektiği ise yadsınamaz bir durum arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Koruma, Restorasyon, İç Mekan, Tefriş, Dekorasyon

Günümüzde uygar toplumlar, kültür varlığı olarak kabul edilen mimari yapılarını koruyarak gelecek kuşaklara aktarmayı bir zorunluluk olarak kabul etmektedirler. Bilindiği gibi Ülkemiz tarihi geçmişi ve konumu itibarıyla oldukça zengin bir mimari kültür varlığı potansiyeline sahiptir. Bugün ülkemizde Tescilli kültür varlığı sayımız 106 bini geçmiş, sit alanları sayımız da 16.706 adedi bulmuş durumdadır [1]. Doğal olarak söz konusu olan bu kültür varlıklarının korunması ve en önemlisi yaşatılarak gelecek kuşaklara aktarılması hususu da mimarlık faaliyetleri arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Bu zengin mirasın korunması noktasında ilk yasal düzenlemeler Osmanlı İmparatorluğu döneminde Osman Hamdi Bey'in gayretleri sonucu 1874 yılında çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnamesi ile başlamış ve günümüze gelinceye kadar çeşitli hukuksal düzenlemelere konu olmuştur [2]. Özetle Ülkemizde kültür varlıklarının korunması ile ilgili mevzuat zamanla gelişmiş Batı Avrupa ülkeleri ile paralel bir süreç izlemiştir. Böylece çeşitli yasal düzenlemeler ve idari yapılanma benzer biçimde oluşturulmuştur. Cumhuriyetimizin ilanından sonra da kültür varlıklarımızın korunması yönündeki çalışmalar devam etmiş 1951 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu oluşturulmuş ve 1973 yılında ilk yasamız Eski Eserler Kanunu yürürlüğe girmiştir [3].

Söz konusu süreçte ülkemiz uluslar arası toplantılarda alınan kararları yakından takip etmiştir. Bu tür uluslararası kararların başlıcaları 1933 Atina Antlaşması, 1964 Venedik Tüzüğü, 1974 Amsterdam Bildirgesi ve 1994 Nara Bildirgesi olarak belirtilebilir[4]. Ayrıca ülkemiz Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu [UNESCO]'nun 17. Genel kurulu tarafından 1972 yılında kabul edilmiş bulunan "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" ye 2658 sayılı kanun ile katılmıştır[5].

Konu ile ilgili son yasamız 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunudur. Halen geçerli olan bu yasamız çeşitli tarihlerde hazırlanan yönetmeliklerle desteklenmektedir. Son yasa ile Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesindeki yapılanma ve iş bölümü oldukça detaylı biçimde organize edilmiştir. Bugün yasa kapsamında Kültür Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ve benzeri organizasyonlar ile koruma faaliyetlerimiz denetlenmekte ve koordine edilmektedir.

Yukarıda belirtilen yasal düzenlemelere rağmen ülkemizde uzun yıllar taşınmaz kültür varlıklarımızın değeri yeterince anlaşılamamış olup yakın tarihlere kadar gerektiği ölçüde de korunmuş olduklarını söylemek zordur. Söz konusu başarısızlıklar belgeleme eksikliğinden, bilinçsizlikten, değerlendirme ve uygulamadaki yersizlikler kadar farklı ölçeklerdeki sorunlardan kaynaklanmıştır. Bu durum kırsal alanlardan kentlere olan büyük göç hareketleri sonucunda ortaya çıkan hızlı ve çarpık kentleşme ve ekonomik kaynak eksikliği ile de bağlantılıdır.

Günümüzde ise taşınmaz kültür varlıklarının durumu oldukça farklı bir aşamaya gelmiştir. Bilindiği gibi artık bilgili teknik eleman ve teknoloji açısından yeterli olduğumuz ifade edilebilir. Üstelik günümüzde koruma ile ilgili olarak toplumsal bilinç düzeyimiz de eskiye oranla gelişmiş, farkındalık artmış ve ekonomik kaynak açısından yardım, destek ve hibe türü kaynaklar da oluşturulmuştur. Türkiyede de onarım yapan kurumların başında Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür Bakanlığı gelmekte olup zaman zaman Yerel Yönetimler ve TOKİ de uygulamalar gerçekleştirmektedir. Ayrıca az sayıda da olsa Türkiye Turing Otomobil Kurumu ve Taç Vakfı benzeri özel nitelikli toplumsal kuruluşların da onarım uygulaması yaptıkları görülmektedir.

Ancak tüm bu kurum ve kuruluşların ortak bir onarım politikalarının olduğu ise ne yazık ki söylenememektedir. Bu nedenle de ülkemizde uygulamaların hataları konusundaki akademik tartışmalar kesilmeden devam etmektedir. Genelde eleştirilen konular yapıların stürüktürel onarımları ile süsleyici öğelerine yapılan müdahaleler üzerinde yoğunlaşmaktadır. İşte günümüzde restorasyon çalışmalarında yapılara ne ölçüde müdahale edilmesi gerektiği, veya bir başka bir anlatımla onarımın günümüzde yapıldığını vurgulamak için tamamlama, yenileme ve bütünleme işlemlerinde hangi teknikleri kullanarak bu uygulamayı ne kadar ileriye götürebileceğimiz konusu henüz çözüme kavuşmamıştır. Yapılan her uygulama yeni bir tartışma anlamına gelmektedir (Şekil 1-2). Birinci örnekte bütünleme işlemi yapılmadan bırakılmış taç kapı görülürken ikinci örnekte iki değişik bütünleme tekniğinin uygulanmış olduğu görülmektedir.

Şekil 1-2. Farklı Yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce Yapılan Taç Kapı Restorasyonlarında Uygulanmış Olan Teknikler.

Tam bu noktada göz ardı edilen önemli bir husus vardır. Bilindiği gibi restorasyon kavramının tanımı yalnızca yapıların stürüktürel veya bezemeye ilişkin onarımlarını kapsamamalıdır. Venedik tüzüğü'nün beşinci maddesinde de belirtildiği gibi anıtların korunması onların yararlı bir toplumsal amaç için kullanılmalığı ile kolaylaştırılabilir. Bu tanımdan da anlaşılabilceği gibi yapıların içlerinde yaşanılıyor olması, onların sürekli bakım görerek büyük çaplı bozulmalardan korunmalarını sağlamaktadır. O halde yapının belli bir işleve tahsis edilmesi bir tür zorunluluktur. Dolayısıyla eğer yapının özgün işlevi ortadan kalkmışsa yapıya yeni bir işlev yüklenmesi söz konusu olacaktır. Gerçek yaşamda da ibadet mekanları gibi ender birkaç yapı türü dışında kültür varlığı niteliğindeki pek çok yapının geçmişteki özgün işlevleri bugün geçerliliğini yitirmiştir. Yeni verilecek işlevin yapıya uygunluğu da ayrı bir tartışma konusudur.

Yukarıda söz edilen bütün bu konular dışında üzerinde yeteri kadar durulmayan bir başka önemli konu daha vardır. Bu da yapıda bugün için mevcut olmayan ancak restorasyon projesi ile yeni yüklenen işlev sonucunda yapı üzerinde gerçekleştirilecek değişiklikler, eklentiler ve müdahalelerdir. Söz konusu değişiklikler ve eklentiler çağdaş kullanımın öngördüğü sağlık ve konfor koşullarının sağlanması için zorunlu olan standartlar gereğidir. İşte tam da bu noktada dikkati çekecek bir belirsizlik söz konusudur. Halen geçerli olan yasal mevzuatımıza göre rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinden oluşan ve koruma kurullarının onayına sunulan koruma projesi paketinde onarım sonrasında gündeme gelecek olan yeniden işlevlendirme ve buna bağlı değişiklikler ve/veya

eklentilere ilişkin zorunlu veya olmazsa olmaz bir tasarım veya projelendirme beklentisi de söz konusu değildir. Ancak gerçekte mekansal boyutta veya yapılardaki mobilya, tefriş elemanları ve iç mekan organizasyonu kapsamında da tasarımlara ve kararlara gereksinim vardır. Bu ve benzeri konular aslında İç Mimarlık mesleğinin doğrudan ilgi alanına girmektedir. Bu durum önemli bir eksikliklerdir.

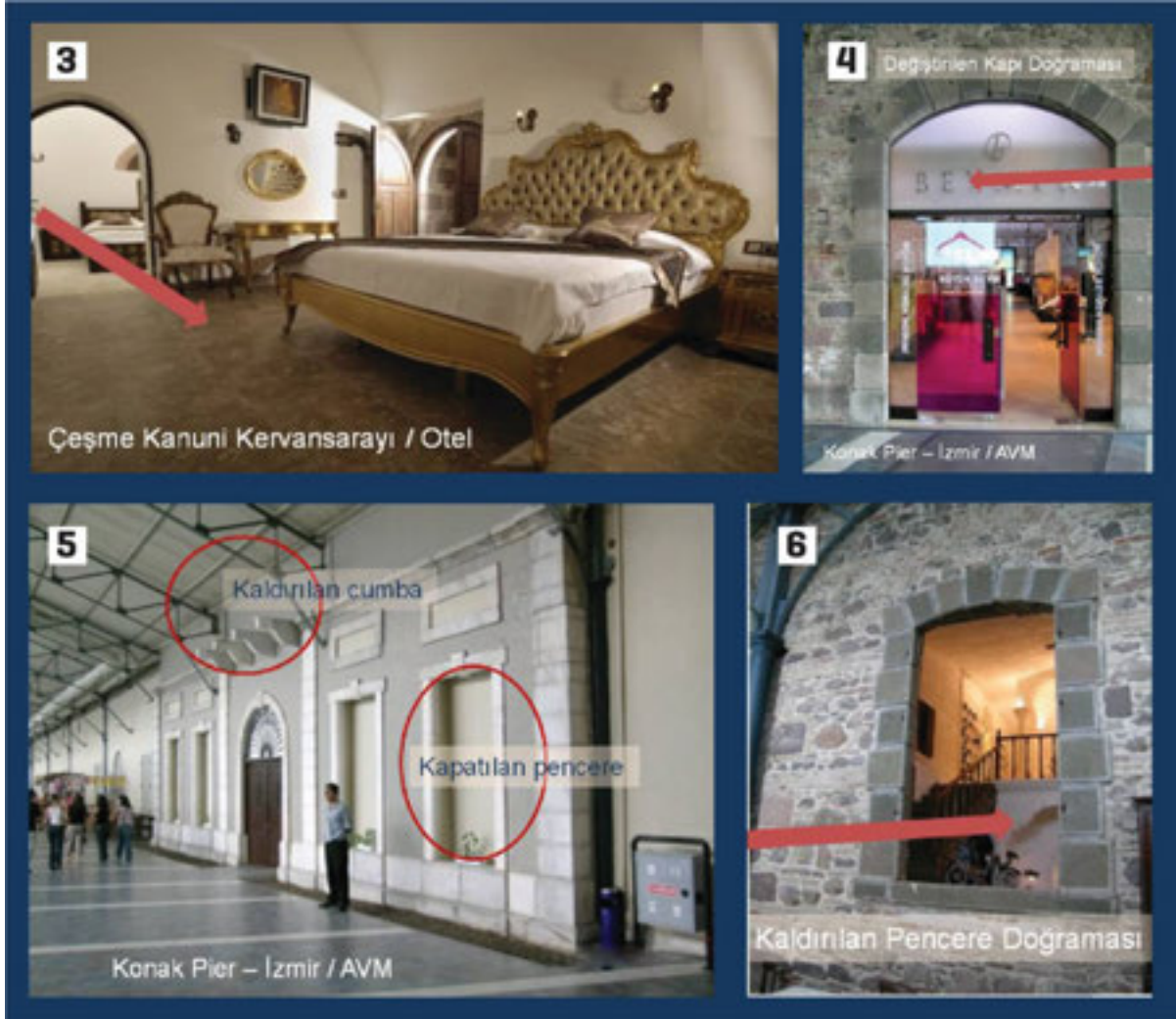
İşte tam da bu nedenle uzun yıllardır İç Mimarlık Disiplininin Kültür Varlığı olarak kabul edilen mimari yapıların korunmasında aktif olarak rol almaları gerektiği ifade edilmektedir. Bugün için ülkemizde restorasyon bilim dalında yüksek lisans eğitimi almış belirli sayıda y. mimar restorasyon uzmanımızın yanı sıra, konu ile ilgili sanat tarihçilerimiz, arkeologlarımız, arkeometrist kimyagerlerimiz, malzeme uzmanlarımız, teknikerlerimiz ve benzeri elemanlarımız yetişmiştir. Bununla beraber mimari koruma ve restorasyon alanında eğitim alarak uzmanlık kazanmış İç Mimarlarımızın yeterli sayıda olduğunu söylemek çok zordur. Üstelik koruma mevzuatımızda da Koruma ve restorasyon projelerini hazırlayan ekiplerde İç Mimarlar genellikle yer verilmemektedir. Yeniden işlevlendirilmek üzere onarılan mimari yapılarda Aşağıdaki Müdahaleler iç mimarlar tarafından tasarlanarak karara bağlanacak hususlar olarak göze çarpmaktadır:

- **Yeni İşlev Gözetilerek Yıpranmış veya Kaybolmuş Özgün Mimari Elemanlara Yönelik Yapılan Müdahaleler**
 - Yenileme
 - Değişirme
- **Yeni İşlev Gereği Yapıların İç Mekanlarına Uygulanan Eklentiler**
 - Teknik Donatı Niteliğindeki Eleman Eklentileri
 - Mekansal Eklentiler
- **Yeni İşlev Gereği Yapının İç Mekanlarındaki Düzenlemeler**
 - İç Mekanlara yönelik Tefriş ve Dekorasyon
 - İç Mekan Atmosferinin Oluşturulmasına Yönelik Malzeme, İşçilik ve Renk Seçimleri

Yukarıda kısaca başlıklar halinde belirtilen müdahaleler aşağıdaki örnekler üzerinden açıklanabilir:

Yeni İşlev Gözetilerek Yıpranmış veya Kaybolmuş Özgün Mimari Elemanlara Yönelik Yapılan Müdahaleler

Aslında bu gruptaki elemanlara yönelik müdahaleler yapıda izlenen restorasyon ilkeleri ile çözüme kavuşmuş gibi görülmektedir. Bununla beraber yapının yeni işlevi kimi durumlarda yapıda izlenen genel restorasyon ilkeleri ile çelişen uygulamalarda ihtiyaç göstermektedir. Örneğin özgününde ahşap veya taş olarak yapılmış bir kervansaray odasına ait taban döşemesi, yapının otele dönüştürülmesi gibi bir durumda seramik ile kaplanabilmekte ve bu yöndeki karar da uygulamacı mütahite veya işletmeciye kalabilmektedir [Şekil 3-4-5-6].

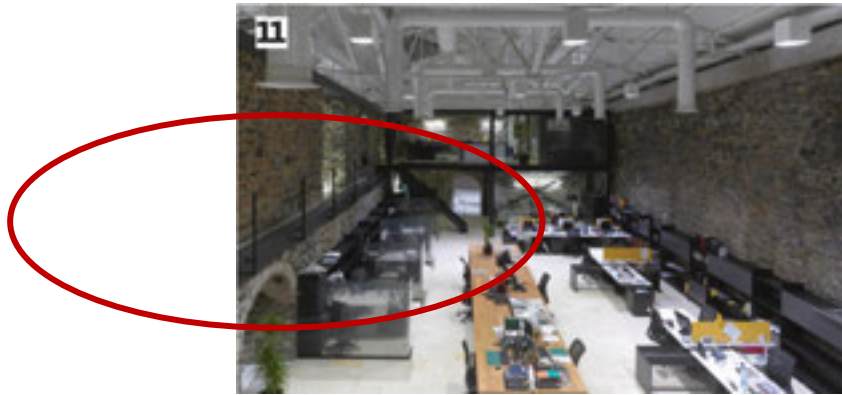
Şekil 3-4-5-6. Yeni İşlev Gözetilerek Yıpranmış veya Kaybolmuş Özgün Mimari Elemanlara Yönelik Yapılan Müdahaleler / Yenileme – Değişirme

Yeni İşlev Gereği Yapıların İç Mekanlarına Uygulanan Eklentiler

Bu süreçte yapılar çağdaş sağlık ve konfor koşullarına uygun duruma kavuşturulurken yapının özgün bünyesinde hiç bir zaman var olmamış ek mekanlar veya elemanlara donatılmaları gerekmektedir. Bunlar teknik donatı niteliğinde çoğunlukla sabit aydınlatma, havalandırma, su ve kanal sistemleri veya izolasyon elemanları da olabilmektedir (Şekil 3). Yapılara eklenen ıslak hacimler, mutfaklar, ısı merkezleri gibi birimler bu türdeki mekansal eklentiler olup nasıl eklenecekleri mekan içinde mekan çözümlerinin başarısı önemli problemler olarak belirlemektedir (Şekil 7-8-9-10).

Şekil 7-8-9-10. Yeni İşlev Gereği Yapıların İç Mekanlarına Uygulanan Teknik Donatı Niteliğindeki Eklentiler

Şekil 11. Yeni İşlev Gereği Yapıların İç Mekanlarına Uygulanan Mekansal Eklentilere Örnek

Şekil 12. Yeni İşlev Gereği Yapıların İç Mekanlarına Uygulanan Mekansal Eklentilere Örnek

Yeni İşlev Gereği Yapının İç Mekanlarındaki Düzenlemeler

Onarılan yapılarımızın tefriş elemanları açısından da pek şanslı olmadıkları görülmektedir. Restore edilen anıtların bir çoğu sanki birer etnoğrafya müzesi gibi halılar, kilimler, bakır işleri ile doldurularak bu yapıların tarihsel kullanımına ve yaşam biçimlerine de pek uymayan sahte dekorlar oluşturulmaktadır (Şekil 6). Üstelik plan üzerinde iki boyutlu düşünülen tefriş elemanları üç boyutlu hacimlerin mekânsal etkisini de bozabilmektedir. Örneğin kubbe ile örtülü bir odadaki merkezi etki bölücü düz bir elemanı ile zedelenebilmektedir. İç mekân atmosferinin oluşturulmasına yönelik malzeme, ışıklılık ve renk seçimleri ile iç mekânların zemin ve duvar kaplamaları, renk ve doku kararları da yeni kullanım gereksinimleri ile yakından ilgilidir.

Şekil 13. Yeni İşlev Gereği Yapının İç Mekanlarındaki Düzenlemeler / İç Mekanlara Yönelik Tefriş ve Dekorasyon

Yukarıdaki sayılı bir kaç örnekten de anlaşılacağı gibi yeniden işlevlendirilerek restore edilmiş yapılarda İç Mimarlık Disiplininin alanı içinde kalan ancak proje sürecinde gerekçeli bir tasarıma dayalı öneri sunulmadığı için uluslararası kabullere göre hatalı olan pek çok uygulama ile karşılaşmaktayız.

Özetle bir yapının restorasyon projesi yalnızca yapıların stürüktürel ve dekoratif onarımlarına yönelik çalışmaları kapsamaz. Aynı zamanda çağın ve işlevin gereği eklentileri, tefrişleri, aydınlatma, ısıtma gibi konuları çözüme kavuşturacak araştırmaları da içerir. Bu nedenle restorasyon projeleri restorasyon uzmanı ünvanına sahip mimar, iç mimar, inşaat mühendisi, sanat tarihçi, peysaj uzmanı, elektrik ve makina müdendislerinin tümünün katılımıyla oluşacak bir ekip tarafından hazırlanmalıdır. Özellikle koruma ve restorasyon çalışmalarında İç Mimarların yeniden işlevlendirilme sürecinin her safhasında ve özellikle iç mekan düzenlemeleri, tefriş ve dekorasyon kararlarında etkin olarak rol almaları gerekli ve önemlidir.

Kaynaklar

1. <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44798/turkiye-geneli-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varlig-.html>, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44973/turkiye-geneli-sit-alanlari-“Türkiye Geneli Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği ve Türkiye Geneli Sit Alanları İstatistikleri”>
2. Doç. Dr. Halit Çal, “Osmanlı Devletinde Asar-ı Atika Nizamnameleri”, Vakıflar Dergisi, sayı:XXVI, 1997, Ankara, s:391
3. Doğan Kuban, Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Kuram ve Uygulama, Yem yayın, Kasım 2000, s:7
4. Gül Asatekin, Kültür ve Doğa Varlıklarımız, Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yayın No: 3016, DÖSİM Basımevi, Ankara, 2004, s: 65-85.
5. Gül Asatekin, Kültür ve Doğa Varlıklarımız, Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yayın No: 3016, DÖSİM Basımevi, Ankara, 2004, s: 86.

Şekiller

- 1-URL. <http://blog.biletbayi.com/turkiyedeki-han-ve-kervansaraylar.html?nonamp=1>
- 2- <http://www.turistikyerlerimiz.com/Bimarhane-Darussifa---Amasya-393.html>
- 3- <http://www.cesmeoteller.com.tr/cesme-otelleri/kanuni-kervansaray-hotel>,
- 4,5,6- <http://www.matu.com.tr/mimarlik/projeler.asp?pid=8>, <https://www.filoxeno.com/el>
- 8- Can Hersek kişisel arşivi
- 9- <http://www.matu.com.tr/mimarlik/projeler.asp?pid=8>
- 10- http://galeri2.arkitera.com/main.php?g2_imageViewsIndex=1&g2_itemId=35452
- 11- <http://www.arkiv.com.tr/proje/ddb-tuz-ambari/1455?lang=en>
- 12 - [http://www.safirkonak.com/odalar.html#prettyPhoto\[room_2\]/1/](http://www.safirkonak.com/odalar.html#prettyPhoto[room_2]/1/)
- 13- <http://www.turing.org.tr/sarnic-restoran/>

İMAS²⁰¹⁷

İÇ MİMARLIK ARAŞTIRMALARI
SEMPOZYUMU

BİLDİRİ TAM METİNLERİ KİTABI

Başkent Üniversitesi
Güzel Sanatlar Tasarım ve
Mimarlık Fakültesi
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

ISBN: 978-605-68615-8-1

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

25.
Yılı

GÜZEL SANATLAR
TASARIM VE MİMARLIK
FAKÜLTESİ

bilim bizde toplanır
bizden yayılır